
SUPER
YUNUS
CRX
750
Дім
сад
город
7
2002

ки тому, що народився в селі, а й виходячи з того, що робитиму, аби краще жилося селянину. А в пасхальні дні, саме на проводах, я був у рідному селі і спілкувався з тими, з ким навчався, працював, для кого колись грав на гармошці, з ким м'яча ганяв. Більшість моїх однолітків працею й негараздами зморені. І дуже захотілося, щоб їм, взагалі селу, жилося краще.

Кореспондент: Що ж ваше Міністерство планує, аби і держава, і селянин мали одну й ту ж мету: домогтися, аби держава своєю політикою допомагала селянину, а селянин своїми руками, своїм розумом, своєю працею зміцнював державу.

Рижук: Це, власне, головна тема, над якою я працюю. Сьогодні селянин вже має свою землю. Але ж обробити її він не має можливості — немає в нього техніки, добрив, не вистачає коштів, щоб їх придбати, та й уміння поки що бракує, аби увійти в складні ринкові умови. Що робить селяни? Він віддає своє майно, свою землю в оренду, тобто входить у зовсім інші відносини, ніж були в колгоспі.

Нам до всього є справа

С.М.Рижук,

Міністр аграрної політики України

Головний редактор журналу "Дім, сад, город" М.І.Халимоненко та коментатор Національної радіокомпанії України, заслужений журналіст України М.Г.Хохуля попросили Міністра аграрної політики України дати інтерв'ю про стан, проблеми і можливості розвитку села.

Кореспондент: За останні роки селянський двір, взагалі село, стало серйозним годувальником у державі. Картоплю, овочі і фрукти, багато тваринницької продукції — молоко, м'ясо, яйця — одержуємо з трудових рук селян і дачників.

Враховуючи те, що Міністерство аграрної політики зараз виконує інші функції, ніж це було раніше, — звідси і назва, — аграрної політики, — ми й вирішили поговорити на тему, якою сьогодні є політична лінія, тобто концептуальна спрямованість розвитку аграрного сектору економіки країни. Співрозмовник — Сергій Миколайович Рижук, який очолює Міністерство аграрної політики. До того ж — селянський син, не пориває стосунків з рідним селом, добре знає селянські проблеми.

Рижук: Вже із поставленого запитання видно, що в мене подвійна відповідальність перед селом.

Хоч я порівняно недавно призначений міністром, але працюю в Міністерстві кілька років і несу відповідальність і за реформи, які несуть в село нові ідеї, і за негаразди, що є в селі. А їх, на жаль, чимало. І як селянський син несу відповідальність перед селянами, починаючи з близьких родичів і закінчуючи знайомими й незнайомими. Приїхали до мене якось земляки, вітають, а самі придивляються, чи справді Сергій залишився селянським сином і не лише завдяки тому, що народився в селі...

При цьому соціально-психологічний стан селянства ще тільки формується відповідно до нових умов, які створює нова реформа.

Якось в одному селі поспілкувався з людьми. Одна господиня розговорилася. Вона вже купила хату праворуч від свого обійстя, дві хати ліворуч, межі переорала, має тільки городу півтора гектара, двоє коней, реманент, кілька бичків, іншу живність. Але вона не терпить влади. Запитую — чому? Раніше ж у тебе всього цього не було. Вона помовчала й каже: "А Господь його знає. Я й думати не маю часу за тією сапою та іншою роботою."

А ми в Міністерстві аграрної політики не зуміли своєчасно підготувати оцей соціально-психологічний фактор, розповісти про нього людям. Я вважаю і самокритично скажу — це недолік у нашій роботі. Ми ж Міністерство не сільського господарства, а аграрної політики. Нам до всього є справа — починаючи від сапи, комбайна та іншої техніки і завершуючи соціальними проблемами — дитсадком, будинком культури тощо.

Не так давно в селянина була невелика ділянка біля хати, а про колгоспну землю в нього голова не боліла. А тепер землі у нього в десять разів більше. А знаряддя залишилось те саме: сапа, лопата, граблі.

Кореспондент: Зараз у селянина вже не підсобне господарство, як колись називали його город і сади-

бу, а можна сміливо сказати — товарне господарство. Тому і ставлення до селянина повинно бути іншим.

Рижук: Ваша правда. Міністерство аграрної політики вже розробило і проект закону про селянське господарство: не підсобне, не індивідуальне, а саме селянське. У зв'язку з цим у селянина з'являється зовсім інший статус. Сьогодні він, згідно з законодавством, вважається безробітним, хоча працює від зорі до зорі у своєму господарстві.

Логічно вимальовується ланцюжок аграрної політики і принципів її реалізації. Якщо буде прийнятий цей закон, то й інші проблеми розв'язуватимуться легше. Хоч селянин і не оформив своє господарство, як юридичну особу, немає в нього свого рахунку в банку тощо, зате він виробляє продукції більше, ніж йому потрібно. Це вже товарна продукція. І держава, тобто наше Міністерство, повинна подбати, аби забезпечити збут продукції, добитися змін у статистичному обліку звітності, аби видно було, що селянин зробив для суспільства, скільки і якої якості дав продукції, а за це йому буде гарантована пенсія, тобто державний соціальний захист.

Кореспондент: Отже, гостро стоїть питання збуту продукції. Лишки колись закуповувала споживча кооперація. Тепер можливості кооперації також зменшилися. Мало закуповують у селян картоплі, часнику, цибулі. Хоч у магазинах з'являється продукція, привезена з інших країн. І до речі це не мандарини, не банани, які в нас не ростуть.

Рижук: Сьогодні всі ми, від Міністерства до глухого поліського села, повинні зрозуміти: в умовах ринкової економіки виробляти продукцію — не проблема (прикро лише, що це тяжка фізична праця). Реалізувати її вигідно — ось проблема! Саме це мені не дає спати. Парадокс ринкової економіки — виробиш багато, можеш прогоріти, адже кошти вкладаєш у виробництво продукції, а реалізувати її не можеш. Отже кошти просто втрачено.

Ми на рівні Міністерства аграрної політики повинні продумати все до дрібниць. Але передовсім необхідно активніше формувати для селянського виробництва товарно-заготівельні, товарно-збутові кооперативи, об'єднання самих селян-товаровиробників. Адже, якщо в об'єднання згуртуються комерсанти, то вигоду вони шукатимуть для себе. Купуватимуть у селі дешево, а в місті триматимуть високі ціни. До речі, споживча кооперація, яка раніше була найбільш пристосована до ринку, до нових умов виявилася не готовою. В подальшому будемо шукати нові шляхи з кооперацією.

Потрібно значно розвивати і експортний потенціал. Сьогодні нам уже дещо вдається. Скажімо, третій рік виробництво молочних продуктів збільшується, зростає і їх експорт. За минулий рік експорт молочної продукції зріс у 1,9 раза. До речі, реалізація на власному ринку зросла всього на кілька відсотків. Це ж свідчить про те, що необхідно планувати (прогнозувати) розвиток будь-якої галузі народного господарства, прив'язуючи, скажімо, в сільському господарстві, показники не до кількості поголів'я і посівних площ, а до потреб народного господарства і до науково обгрунтованих норм харчування, і до можливостей зарплати людей. Тому я не хизуюся, що ми вже три роки додаємо продукції на 11 відсотків більше, а реформовані господарства лише за чотири місяці цього року збільшили виробництво на 23,1 відсотка. Я тепер не стільки радію, скільки турбуюся, чи не вимиємо в аграрному секторі оборотні кошти і не заморозимо їх, адже купівельна спроможність наших людей росте повільніше, ніж виробництво. Зараз Міністерство аграрної політики разом із Міністерством економіки відпрацьовує і конкретизує модель, як сільське господарство і переробні галузі вписуються в розвиток всього народного господарства країни.

Кореспондент: Старі люди пам'ятають, що в двадцятих роках була форма контрактів. Наприклад, у Прилуках на Чернігівщині, звідки я родом, тютюнова фабрика заключала договір із селянами на вирощування тютюну і махорки. Чи не відродити б оцей досвід, щоб завод, фабрика укладали контракти із селянами.

Рижук: Звичайно, це слід відновлювати. Але ми плануємо підніматися на вищий щабель розв'язання цієї проблеми. Потрібен не просто контракт, а створення цілих інтегрованих схем у тому чи іншому регіоні. Це і цукрові комбінати, м'ясо- і молокозаводи. Йдеться про те, щоб ці галузі мали надійну сировину і працювали на контрактній основі. А вже виробники сільгоспсировини щоб знали, скільки їм необхідно виробити продукції, за якою ціною вона реалізована. Це — гарантований збут. Такі інтегровані агропромислові системи найбільш захищені і від експансії ззовні, і від внутрішніх негараздів. Тому що це структура, яка регулюється, і прагне, аби все було на взаємовигідній основі. Адже, якщо це комусь невигідно, то ланцюжок розривається.

За великим рахунком, мене не дуже радує те, що селянин мав одну корову, а тепер дві, в декого є і по 17. Я вважаю, що цей процес тимчасовий, перехідний. Все-таки майбутнє за великими товарними виробництвами, глибоко спеціалізованими, конкурентноспроможними. Тут і якість, і глибина переробки, індустріалізація процесів і т.д. Якщо запитати селянина не з позицій сьогоднішнього дня, а на перспективу, чи хотів би він, щоб його діти вставали о четвертій годині ранку, викидали гній, різали січку, запарювали її, терли буряки і тричі годували корову, а потім продавали літр молока за 35 коп. Не думаю, що вони дадуть ствердну відповідь.

Сьогодні це спосіб виживання. Міністерство аграрної політики це розуміє. Звичайно, якщо хоче господарка і її діти пити свіже молоко, то хай тримає корову. Будемо допомагати. Але щоб основу товарного виробництва на цьому не будувати! Ми вже маємо досвід, коли наробили різних міні-цехів по виробництву м'ясопродуктів і примітивній переробці молока. І що ж маємо? Маємо, на жаль, не першосортну продукцію, інколи браковану. Молоко від корови отримуємо абсолютно чистеньке, а за дві години в ньому вже маса різних бактерій через недотримання умов його зберігання. Перехідний період для України — змушений і триватиме він, мабуть, досить довго. Але стратегічна мета, яку маємо передбачати, щоб ми все-таки піднімали голову і бачили сонце, щоб наші діти і онуки жили краще і легше.

Скажу й таке. Ще десь два роки тому надіялись

лише на трактор вчорашнього колгоспу. Сьогодні, і це за 4 місяці, у нас є села, які придбали по 20 тракторів. Більше тисячі штук тракторів, комбайнів, автомобілів селяни купили за власні кошти, на збереження, хоч це для них і складно. Як колись толокою будували хату, так і зараз гуртом купують техніку. Це вже свідчить про нове мислення. І Міністерство стоїть на тому, аби зберегти податкові пільги для селянства, розвинути довготермінове кредитування, розвивати на рівні району і села кредитні спілки. Не обов'язково і в цьому плані проявляти гігантоманію. Не обов'язково брати в кредит сотні тисяч чи мільйони гривень. Селянину, щоб купити двоє поросят, потрібно якихось 300 гривень, можливо, йому корову треба замінити, чи плуга купити для свого коня, теж потрібно буде 500—700 гривень. Він візьме в своєму сільському кооперативі отой кредит, а кооператив визначить, скільки відсотків треба брати за нього. Це не 25 %, як зараз беруть комерційні банки.

Назвіть мені ще одну країну, де є 28,5 тисячі сіл, де живуть сотні, а то й тисячі людей.

І їм потрібно працювати, заробляти гроші, виховувати дітей. Тобто, навіть у ринкових умовах ми повинні враховувати соціальні проблеми села, щоб людям дати можливість працювати, жити і відповідно відпочивати. Соціальний розвиток села має бути теж на першому плані.

Кореспондент: Сергію Миколайовичу, хто доведе політику від Міністра до селянина. І хто на селі господар — сільський голова чи керівник господарства?

Рижук: Звичайно, керівником і захисником селянина має бути сільський голова. Адже, де був колись колгосп, утворюється кілька приватних підприємств, і вони ведуть свою роботу згідно зі своїми статутами. У проекті програми соціального розвитку села, а вже приступили до розробки її до 2011 року, передбачаємо такі стимулюючі фактори і важелі, щоб приватний підприємець, який живе в селі, був матеріально й морально зацікавлений будувати і розвивати соціальну інфраструктуру на селі.

Є два напрямки управлінської вертикалі. Ми зараз почали її розбудовувати. Це державна управлінська вертикаль — міністерство, обласні і районні управління сільського господарства і керівництво місцевих господарств, які регулюються законодавством і контролюються системою державних інспекційних служб. Другий напрямок — позадержавні об'єднання, асоціації, корпорації, концерни і т.п.

Ми вже подали на розгляд Закон про дорадчу сільськогосподарську діяльність, тобто, створення спеціальних служб у всіх куточках нашої держави, які селянину завжди розкажуть про норми законодавства і як їх треба розуміти, як побудувати своє господарство, як продати свою продукцію і яка їх ціна сьогодні на біржі.

Кореспондент: Необхідно довести це і через засоби масової інформації. Як ви плануєте свою політику в цьому плані, як використати і пресу, і електронні засоби. У селянина має бути своя селянська преса, не заполітизована, а з економічним спрямуванням.

Рижук: Повинна бути селянська. І так само як державне і позадержавне управління, так і преса. Вона повинна бути офіційно аграрною, державною, підпорядкованою Міністерству аграрної політики. А є громадські, які дають оцінку нашій роботі, і в яких ми, державні чиновники, виступаємо з тлумаченням тих чи інших законів, нормативних актів і наших конкретних дій.

Кореспондент: Нам дуже сподобалося, що в процесі зближення дій держави з селянськими господарствами повинні взяти участь і сільські ради. Здається, вони довго засиділись за різними довідками. І друге — фермерський рух. З досвіду США знаємо, що у фермера теж велике товарне виробництво, спеціалізація. До того ж, американський фермер мало витрачає на побут, який у наших селах ще дуже складний.

Здається, проблеми селянського двору знають і розуміють у державі, вони підконтрольні передусім Міністерству аграрної політики.

Рижук: До фермерського руху ми ставимося дуже відповідально. Зазначу: не тому в нас немає серйозного фермерського руху, що не розуміємо чи не допомагаємо, а тому, що сьогодні на одного фермера в США працює більше 20 обслуговуючих структур, а в нас навпаки. Щоб фермеру вирішити найпростішу проблему, необхідно оббігати не менше 20 чиновників, які нерідко зустрічають цього трудівника, як не за свого ворога, то жебрака.

Але підкреслю. Ми шануємо фермерів, бо це люди, які на зорі становлення незалежної України віддали в самопожертву себе, свої сім'ї. Вони зробили велику історичну справу, і сьогодні їм треба допомогти. Знову ж таки — слід укрупнятися, забезпечувати їх матеріально-технічними ресурсами, у державному бюджеті на декілька порядків підняти обсяги фонду державної підтримки фермерства. І є у нас в Україні можливість, аби у фермера було не 50 чи 100 гектарів землі. Адже на 100 гектарах він має низьку рентабельність, багато не заробить. Якщо ж у нього буде 800—1000 гектарів, то він працюватиме краще, ніж учорашній голова колгоспу. Чому? Тому, що фермер уже виріс як реальний власник. А вчорашній голова КСП — формальний власник, він норовить ще щось, вибачте на слові, "прихватизувати". А фермер ніколи цього не зробить.

Ми підтримуємо і прагнемо розвивати всі форми власності виробництва сільськогосподарської продукції на селі — як великотоварних, середньотоварних, так і невеликих.

Кореспондент: І останнє запитання. Чи не хотів би нинішній Міністр, як сьогодні часто-густо висловлюються, "поперти свого плуга" на своїй власній землі.

Рижук: Це не так просто, як декому здається. Якщо заради забави, як ото ходив за плугом у своїй садибі граф Лев Толстой — одна справа. Зовсім інша справа була у Левка Платоновича Симиренка, який все життя присвятив садівництву і прославив нас на весь світ. Сьогодні ж у мене є віддушина — це моя невеличка дача у садовому товаристві. За своїм власним проектом і як тільки міг власними руками звів будиночок, посадив садок, поставив невеличку пасіку. Коли випадає вільна годинка, приїжджаю на дачу, закачую рукави і працюю. Інколи зустрічаюся тут з гостями, беру гармошку чи балалайку. Відпочиваємо душею. Отакий поки-що "власний плуг на власній землі".

Картопля із Скандинавії

Сорт Розамунда.

Сорт Тімо.

За освітою я агроном, а моє найбільше захоплення — картопля. Протягом останніх років випробував більш як сто сортів і набув певного досвіду. Я вирощую сорти як вітчизняної, так і зарубіжної селекції. У цій статті хочу розповісти читачам про сорти картоплі із Скандинавії, бо мав змогу вирощувати їх на своєму городі. Сподіваюсь, що вона зацікавить читачів журналу, адже багато з них навіть уявлення не мають, що у Фінляндії та Швеції займаються картоплярством, а не завозять картоплю з тепліших країв.

Багатьом відомо, що свого часу Петро І завіз до Росії з Голландії картоплю. Сьогодні під Полтавою чудово росте шведська картопля, а на Скандинавському півострові успішно займаються картоплярством, причому на світовому рівні.

Супереліту сортів Тімо, Сату і Розамунда я дістав через фінську компанію "Садокас", яка щороку вирощує понад 6000 тонн насіннєвої картоплі в зоні Хай Грейд, яка знаходиться на узбережжі Ботнічної затоки на території Фінляндії і є найпівнічнішою в Європейському Союзі зоною вирощування картоплі. Виробництво насіннєвої картоплі базується на сучасній біотехнології. Доброму росту й розвитку рослин сприяють довгі літні північні дні, а глибоке промерзання грунту взимку очищає його від хвороб та шкідників. Насіннєва продукція має відмінну якість і високу життєздатність, тому що там дотримуються високих умов Європейського Союзу щодо чистоти та якості на всіх стадіях виробництва картоплі.

Мабуть, читачі чули про сорт Тімо, але не всі знають про його походження. Так от, Тімо родом з Фінляндії, а створила його фірма Бореал. Це суперранній сорт, вегетаційний період його становить 60—70 днів. Середній урожай за умов раннього збирання — 180—240 ц/га, а пізнього — 290—320 ц/га. В кущі в середньому 5—9 округлих бульб масою 70—120 г. У них світло-жовті шкірка та м'якуш, синьо-фіолетові проростки, середня глибина залягання вічок. У бульбах 12—14 % крохмалю, м'якуш під час нарізування не темніє. Лежкість у процесі зберігання задовільна. Кущ низький, добре облистнений, стебла слабо пігментовані, листя велике, цвітіння слабке, квітки ніжно-фіолетові. Сорт придатний для раннього вирощування на продаж, стійкий до термічної обробки (не розварюється). Урожай встигає сформуватися до появи фітофторозу. Стійкий до раку картоплі, середньостійкий до парші звичайної, помірно стійкий до вірусних захворювань, слабостійкий до фітофторозу, нестійкий до нематоди. Колорадським жуком пошкоджується сильно, тому потребує хімічного захисту.

Ще один сорт фірми Бореал з Фінляндії — Сату, він пізній (вегетаційний період 90—100 днів). Має добре розвинуті кущі, тому міжряддя для нього збільшують до 80 см, а в рядку висаджують через 24—26 см для отримання нормального розміру бульб, і на відстані 28—32 см, щоб виросли великі бульби (їх у кущі в середньому 12 і вони мають овальну форму, гладеньку світложовту шкірочку та борошнистий світло-жовтий м'якуш, який майже не темніє під час варіння). Характерною особливістю цього сорту є обов'язкове пророщування бульб перед садінням протягом місяця, тому що він добре зберігається і має тривалий період спокою. Стійкий до раку картоплі та картопляної нематоди, середньостійкий до фітофторозу та парші звичайної, відносно стійкий до вірусних хвороб. Використовується як столовий сорт і для переробки на фрі. Високоврожайний, бульби великі.

А найбільше мені сподобався з-поміж "північних гостей" шведський сорт Розамунда селекції АТ Свалоф. Середньостиглий (вегетаційний період 75—85 днів), кущ середньої висоти, добре облистнений, листя середнє, видовжено-овальне, стебла тонкі, дуже пігментовані, цвітіння рясне, квітки червоно-фіолетові. Бульби великі (в середньому 90—140 г), шкірка червоного кольору, м'якуш світло-жовтий, форма видовжено-овальна, вічка неглибокі, проростки червоно-фіолетові. В кущі від 7 до 13 бульб, середній урожай 260—350 ц/га (я виростив на своєму городі понад 560 ц/га завдяки доброму догляду). Лежкість під час зберігання хороша, смакові якості високі, вміст крохмалю в бульбах 15—17%. Сорт столового призначення з багатоцільовим використанням. Стійкий до раку картоплі, середньостійкий до фітофторозу листя, парші звичайної та вірусних хвороб, високостійкий до фітофторозу бульб, нестійкий до картопляної нематоди.

На мою думку, сорт Розамунда з часом набуде поширення в Україні, тому що у нього багато переваг: висока врожайність, прекрасний товарний вигляд та чудові смакові якості бульб. Особисто мені він дуже сподобався, і коли б я мав тільки один сорт Розамунда замість 70 тих, які вирощую, то все одно завжди був би з урожаєм високої якості. А на ринку його купують охоче, бо він дуже привабливий на вигляд.

В.І.Петренко,
с. Березова Лука Гадяцького р-ну Полтавської обл.

Сорт Сату.

Дім • сад • город • 7

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

Помідори сорту Корніївський.

Солодкі сорти помідорів

Минулорічний сезон не був сприятливим для овочевих культур, тому й урожаї не порадували городників. Висаджені розсадою помідори погано запилювалися: у червні опадів було надмір, у липні й серпні — посуха, внаслідок чого пилок став стерильним.

У журнальних та газетних публікаціях багато пишуть про вирощування виробничих сортів і гібридів помідорів, основне призначення яких — забезпечити високий урожай смачних, транспортабельних, лежких плодів. Але існують так звані любительські сорти, якими можна прикрасити дачну ділянку і стіл, одержати з мінімальної земельної площі плоди неперевершеного смаку.

Саме такі сорти — для душі — я вирішила торік посадити на власній ділянці, і не прогадала. Лідером серед них був Корніївський. Про нього я лише згадувала у своїх попередніх публікаціях, хоча потім надійшло багато замовлень на нього. Я вважала, що цей сорт старий і забутий, в літературі про нього майже немає інформації. Та виявляється, що такі сорти не забуваються. Що ж це за диво селекції? Переваг у Корніївського багато, а от недоліків, здається, зовсім немає.

Не секрет, що рожеві помідори завжди цінуються у два—три рази дорожче, ніж червоні. Причина одна: чудовий, неперевершений смак. У кожній місцевості є свої сорти рожевих помідорів — і місцеві, й селекційні, але Корніївський щодо смаку не має собі рівних. Він начебто наповнений цукром або медом. Як висловився один аматор, з таким помідором не потрібно і яблук...

Плоди у Корніївського великі, масою 250—400 г, дрібних помідорів на кущах немає. Форма округло-сплющена. Багато рожевоплідних сортів не стійкі до розтріскування, що знижує їхню товарність і призводить до швидкого загнивання плодів. У Корніївського такого недоліку немає. Місце прикріплення плода до плодоніжки щільне, але без зеленої плями, що дуже важливо при реалізації. Плоди лежкі, за сприятливих умов можуть зберігатися 2—3 тижні. На звичайних рожевих сортах формується по 2—4 великих помідора, у Корніївського ж їх багато: урожай з одного куща сягає 5—7 кг.

У несприятливих погодних умовах минулорічного літа у Корніївського було помічено "друге дихання". Перша зав'язь сформувалася у червні, потім з перервою на верхніх гронах їх стало набагато більше, а достигати вони почали у вересні. В результаті плодоношення чудового сорту розтягнулося на все літо й осінь.

Червневі дощі в деяких районах спричинили значне ураження помідорів фітофторозом, особливо ранніх сортів, вирощених з розсади. Спостерігалася масова загибель рослин. Проте Корніївський і тут добре себе зарекомендував. У нього нещільний кущ, який добре провітрюється. На початку плодоношення він ніби й прихворів, але потім у посушливих умовах все ж вирівнявся і дав порівняно непоганий урожай. Зауважу, що висота куща у Корніївського 70—100 см, отож коли урожай високий, краще забезпечити рослинам надійну опору.

Хочу застерегти городників. Після публікації статей активно починають працювати "горе-підприємці" — реалізатори насіння, оскільки попит породжує пропозицію. Насіння сорту Корніївський дуже дефіцитне і навряд чи з'явиться у масовому продажу. Оригінальне насіння високої якості можна придбати у Дніпропетровському аграрному університеті, а також за ЦУМом на площі Миронова, починаючи з жовтня, але в обмеженій кількості.

Усім подобається великоплідний сорт помідорів Волове серце. На нього дуже схожий сорт Серце Ашхабаду, але плоди в нього жовто-оранжеві. Вони мають чудовий солодкуватий смак, а ще до того ж містять багато бета-каротину. Сік з таких помідорів за смаком та корисними властивостями прирівнюється до морквяного і його можна рекомендувати для дитячого харчування. Декоративні плоди цього сорту можуть прикрасити ваш стіл.

Посадіть у себе на ділянці ці дивовижні сорти, і ви почуєте вдячні й захоплені відгуки своїх рідних, здивуєте усіх сусідів.

О.М.Лазарєва,
доцент кафедри селекції
і насінництва Дніпропетровського аграрного
університету

Як уберегти помідори від фітофторозу

Останнім часом до мене надходить багато листів з проханням розповісти про те, як мені вдається досягти високого врожаю й уберегти помідори від фітофторозу. Оскільки я не маю можливості відповісти кожному зокрема, тому вирішила звернутися до журналу "Дім, сад, город" з проханням надрукувати мою технологію вирощування й обприскування помідорів.

Ви повинні одразу визначити, для яких потреб вирощуватимете помідори, і відповідно вибрати сорт. Я насамперед готую насіння до сівби. Оглядаю, відбираю те, яке гарне на вигляд (не почорніле, не надто щупле). Потім обробляю так. Спосіб для найлінивіших: трохи марганцівки на кінчику ножа розводжу в 100—200 г води. Стежу, щоб розчин був насиченим, замочую на 20—30 хв. Потім промиваю і прополіскую, поки не змиється марганцівка.

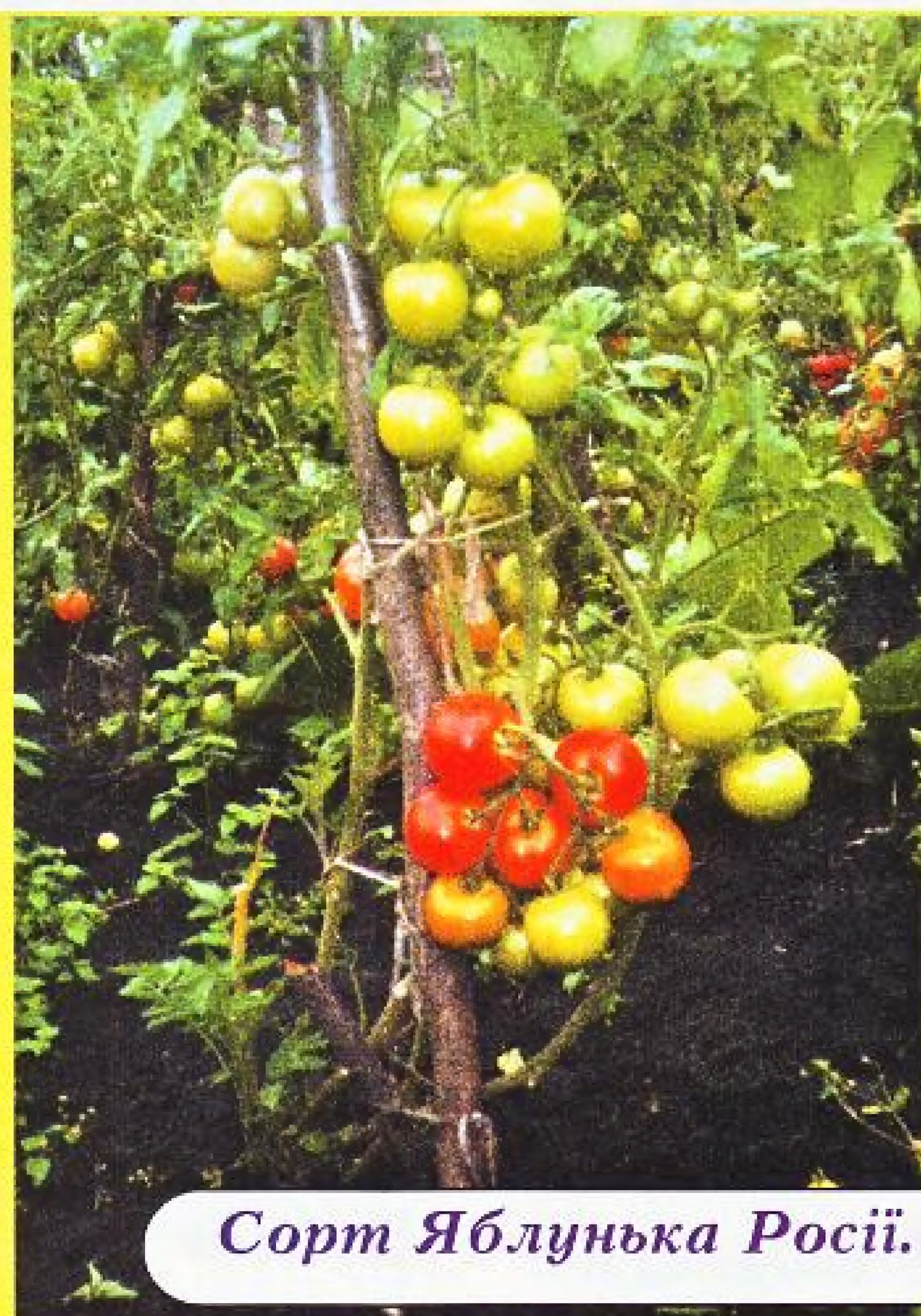
Далі беру одну ампулу регулятора росту "Івін", розчиняю в столовій ложці води і замочую насіння в цьому розчині на 12—16 год. Завдяки цьому заходу насіння помідорів сходить на 2—3 дні швидше і сходи набагато дружніші.

Коли з'являються 1—2 справжніх листки, пікірую, а коли виростає 3—5 листків, обприскую регулятором росту "Емістим-С". Також підживлюю розсаду суперфосфатом (40 г на 10 л води), зброджений курячим послідом (500 мл на 10 л води).

Через два тижні після висаджування розсади у відкритий грунт знову проводжу позакореневе підживлення, на цей раз мікродобривом "Покуття-І". Ще за два тижні знову обприскую суперфосфатом (80 г на 10 л води).

Починаючи з 1 липня настає тяжка праця, тому що доводиться боротися з фітофторозом і давати рослинам усі необхідні речовини для росту і розвитку.

Щодо "акробату", то його можна

Сорт Яблунька Росії.

Сорт Золота оперета.

Увесь комплекс робіт наведу в таблиці, щоб було зрозуміліше.

Дата	Назва препарату	Як розводити
1—2 липня	Татту	Згідно з інструкцією
5—7 липня	Івін	1 ампула на 1 л води
10—12 липня	Татту	Згідно з інструкцією
15—17 липня	Суперфосфат	100 г на 10 л води
20—22 липня	Акробат	Згідно з інструкцією
25—27 липня	Карбамід	50 г на 10 л води
1—2 серпня	Бордоська рідина	100 г мідного купоросу + 100 г вапна на 10 л води
5—7 серпня	Калімагнезія	80 г на 10 л води
10—12 серпня	Бордоська рідина	100 г мідного купоросу + 100 г вапна на 10 л води
20—25 серпня	Бордоська рідина	100 г мідного купоросу + 100 г вапна на 10 л води

замінити іншими фунгіцидами системно-контактної дії. Бордоську рідину потрібно готувати так: 100 г мідного купоросу розчинити в 5 л води, і 100 г вапна також розвести в 5 л води. Потім повільно залити розчин вапна до розчину мідного купоросу. При цьому розчин мідного купоросу слід перемішати.

Галина Вікторівна Горін,
с. Локітка
Тлумацького р-ну
Івано-Франківської обл., 78000

Сорт Марконі.

Вигідно вирощувати власне насіння

Майже всі коренеплоди — буряки, морква, редька, петрушка, пастернак, селера — дворічники. У перший рік рослина формує коренеплід і розетку листя, а на другий стрілкує, цвіте і дає насіння. За певних умов квітконоси можуть з'являтися і в перший рік росту, про що буде сказано окремо.

Відбір висадків

На перший погляд, все ніби зрозуміло. Відібрати кращі коренеплоди, зберегти їх, а навесні висадити в грунт. Все це так. Але у відборі насінників є певні особливості, які потрібно знати, щоб не припуститися помилок.

По-перше. На висадки слід відбирати не тільки більші і кращі, але й прямоконусні коренеплоди, без відростків і розгалужень, з правильно очищеною головкою-розеткою. Вона не має бути зрізаною чи пошкодженою, а черешки листків зрізують на третину. Кращі стрілки-квітконоси дають центральні бруньки розетки. Отож, насінник повинен мати великий плід і малу головку. Бокові бруньки теж дають квітконоси, але насіння на них дрібне.

Друге, що важливо простежити, це — чистота сорту. Адже майже всі коренеплідні рослини перехреснозапильні. Можливі гібридні мутації. А вони, як відомо, сортові ознаки не успадковують.

Ще одна особливість — зберігання, прогрівання та пророщування насінників. Краще зберігати насінні коренеплоди у вологому піску за пониженої температури (плюс 1—2°С), а за місяць до висаджування в грунт прогріти їх на повітрі чи й на сонці, поки наклюнуться бруньки. Потім коренеплоди складають вертикально і витримують 10—12 днів за температури плюс 18—20°С, поки паростки сягнуть 2—4 см. Після цього їх можна висаджувати на плодоношення.

Висаджування в грунт

Буряки, редьку, моркву та інші коренеплоди для одержання насіння висаджують на грядки або окремими рослинами. Перед цим освіжають зріз кореня.

Грунт під висадки потрібно ретельно підготувати: глибоко перекопати, удобрити, він має бути розпушеним, без каміння і твердих грудок, які потім обминатиме коріння, уповільнюючи ріст. Глибина садіння коренеплодів така, щоб розетка знаходилася на рівні поверхні грядки, а зверху слід насипати горбик землі. Відстань між окремими висадками довільна, а на грядках — від 45 до 70 см, залежно від культури.

Зважаючи на те, що більшість коренеплідних рослин перехреснозапильні, на грядці чи поруч треба мати сорти-запилювачі. Їх вирощують так само з висадків, а насіння збирають залежно від цінності сорту.

Певну особливість має вирощування насіння редиски. Це — теж коренеплід, але однорічник. Редиска стрілкує й утворює квітконоси після того, як дозріють плоди. Рослини відцвітуть і зав'яжуть плоди-насінини. Але це не те, що треба. Таке насіння дає виключно стовбури.

Щоб виростити насіння редиски, маточні рослини слід пікірувати. Для цього кращі коренеплоди підкопують, витягують із землі, обрізують на третину стрижневий корінець і настільки ж вкорочують листкові черешки.

У грунт маточники висаджують зразу після проведення цих операцій, щоб не прив'яли. Насінники потрібно добре полити. Через кілька днів з'являться стрілки, які дадуть насіння редиски, що не стрілкуватиме в період вегетації. До речі, це насіння після нетривалого періоду природної стратифікації можна використати як для осінньої, так і підзимової сівби редиски.

Догляд за маточниками

Як і товарні культури, маточники потребують ретельного догляду. На першій фазі росту це прополювання бур'янів і розпушування міжрядь чи гнізд. А далі — підв'язування до кілків чи на шпалери стрілок-квітконосів, поливання у спекотну погоду, підживлення місцевими та мінеральними добривами, додаткове запилення квіток тощо.

Певну увагу слід приділити захисту насінників від шкідників та хвороб, а також від градобою. Адже можна докласти багато праці і не мати користі, якщо припуститися тут невеликого промаху, скажімо, не обприскати насінники чи недбало підв'язати.

Оскільки різні насінники, зокрема стручкові, визрівають не рівномірно, збирати насіння треба вибірково, в міру його достигання. А буряки обмолочувати, коли підсохнуть дві третини клубочків.

Тут хотілось би зауважити таке. Часто на буряках, та й на редьці чи інших коренеплідних рослинах влітку з'являється так звана цвітуха. Рослина за певних природних умов і біологічних змін викидає насіннєву стрілку уже в перший рік росту й розвитку. На цих квітконосах, якщо їх не пасинкувати, достигає насіння. Зовні воно ніби нічим не відрізняється від справжнього — дворічного. Але таке насіння практично не годиться для сівби. Воно дає такі ж стовбури, як рослини материнської форми. Тому цвітуху неодмінно слід пасинкувати або й зовсім видаляти цвітушні рослини. З них користі ніякої: плід невеликий, твердий, ликуватий, словом, неякісний. Зате на базарах насіння цвітухи продають дешево…

Сорти коренеплодів

Зараз їх багато. Але перевагу, на мій погляд, слід віддавати районованим, випробуваним сортам коренеплідних рослин, щоб бути впевненим у цінності насіння.

Насамперед про *буряки*. Різновидів цієї культури кілька: цукрові, столові, кормові. Городників, зрозуміло, більше цікавлять столові буряки. Кращі сорти тут — Бордо 237, Носівський плоский, Раннє диво та ін. Для їжі, зокрема в селах, нерідко використовують кормові буряки. Вони бувають червоні, рожеві, рябі, жовті (Екендорфські жовті) тощо. Кращими з-поміж них все ж вважаю сорти Ідеал полтавський, Переможець та Перегіс.

Моркви існує більше десяти сортів. Але з районованих перевагу частіше віддають Нантській харківській, Шантене сквирській, хоч є цінніші щодо вмісту каротину, заліза та мікроелементів сорти.

У Хмельницькій, Чернігівській та в західних областях України поширена *ріпа*. Це теж коренеплід, схожий на редьку, а в кормовій культурі — турнепс. Кращі сорти ріпи — Міланська фіолетова і Петрівська.

Сорти *редьки зимової* — Сквирська кругла чорна та Сквирська біла, а також Одеська 5, Сударушка. Інші сорти, зокрема на Поділлі, не районовані.

Досить широкий сортимент *редиски*. Але більше поширені сорти: Рубін, Червона з білим кінчиком, Льодяна бурулька, Базис тощо.

Петрушка культивується переважно звичайна листкова та кучерява, хоч є ще Бордовицька, Цукрова, Урожайна. На Поділлі ці сорти — рідкість.

Щодо *пастернаку*, *селери* та інших коренеплодів, то тут теж є певні районовані сорти, які дають добрий урожай і шановані господарями.

У моєму переліку сортів коренеплодів немає рослин зарубіжної селекції, зокрема голландських та сумісних фірм, які торгують насінням. Це не випадково. До голландського насіння, як і до привезеного з півдня, у мене критичне ставлення. І ось чому.

Україна і Голландія знаходяться майже на одній північній широті. А ось по Грінвичу різниця у 4—5 меридіанів. Це означає, що інтенсивність сонячного світла, сума річних активних температур, період вегетації — дуже відрізняються, не говорячи вже про інші фактори, зокрема, рослини-запилювачі тощо.

Отож, щоб бути з овочами, зокрема мати добрі коренеплоди, слід відмовитися від рекламних ілюзій і братися за вирощування власного насіння кращих районованих сортів. Для цього потрібні бажання, наполегливість і господарська порядність та кмітливість. А рослини самі дадуть насіння. Треба лише вчасно посіяти чи посадити і добре доглянути їх. Тоді насіння буде своє, якісне, кращих сортів.

Тож бажаю успіху.

Г.А.Скоряк,
м. Вінниця

Незаслужено забуті боби

Часом доводиться чути , що боби у нас не ростуть. Хочу спростувати цю думку, бо вирощую їх давно і ніколи не пошкодувала про це. Переконалася, що боби — цінна культура, як і вся інша городина. Чому ж вони забуті? Адже їх вирощували ще в Київській Русі і навіть будували спеціальні сховища для зберігання. Пройшли віки і їх незаслужено витіснили з полів іншими овочами. Тепер боби вирощують тільки любителі.

Овочеві боби — цінний харчовий продукт. Вони містять білки, цукри, вітаміни С, групи В, каротин. Варені боби засвоюються організмом дуже добре, краще, ніж квасоля чи горох. За калорійністю вони перевершують картоплю у 3,5, а капусту — у 6 разів. Дійсно, боби можна назвати дешевим городнім м'ясом.

Як же я їх вирощую? Найкращі сорти — Російські чорні та Віндзорські білі. Перші скоростигліші, достигають на 10—15 днів раніше. Насіння у них велике, темно-фіолетове, майже чорне, у Віндзорських — блідо-рожеве або жовте.

Сію боби наприкінці квітня або на початку травня, залежно від погодних умов. Заздалегідь вношу в грунт перегній або суміш мінеральних добрив (азотних, фосфорних, калійних) так, щоб горошинка "шукала" горошинку. Сію рядками з міжряддями 35—40 см або дворядковими стрічками з відстанню між рядками 15—20 см, а між стрічками 45—50 см. Можна садити боби і під лопату, комбінуючи з картоплею: ямка картоплі, ямка бобів. Глибина загортання — 6—7 см.

Коли картопля достигне і пожовтіє, боби будуть виділятися стрункими зеленими рядами. А сходять вони першими. Можна висівати їх рядками по огірках, створюючи захисні куліси.

Боби полюбляють вологу землю, тоді плоди виростають крупніші і їх більше зав'язується на рослині. Якщо на городі є низинні місця — посійте на них боби, і урожай у ваших руках.

Догляд за рослинами нескладний: прополювання міжрядь, виривання бур'яну. В рядку відстань між рослинами має становити приблизно 15 см.

Після дощу слід розпушити грунт у міжряддях. Рослини швидко й позитивно реагують на гарний догляд, тож обов'язково порадують господаря і рясним цвітінням, і врожаєм.

Збирають боби в міру достигання. Не слід допускати розтріскування стручків. Просушивши кілька днів на сонці, їх зберігають у скляних банках протягом зими або й кілька років.

На жаль, у кулінарних книгах мені не довелося знайти рецепти страв з бобів. Отож рекомендую спробувати мій власний рецепт.

Щоб приготувати страву з бобів, потрібно добре промити їх і замочити у воді. Вранці воду поміняти і поставити варити на невеликий вогонь на 1,5—2 год. Додати до води сіль. Коли боби зваряться і будуть під час помішування розкришуватися, злийте воду, охолодіть і двічі пропустіть через м'ясорубку. Ви одержали фарш. Посоліть його за смаком, підсмажте на олії, смальці чи маслі цибулю і змішайте з фаршем. Такий фарш смачний і може слугувати і начинкою для пиріжків, і другою стравою, якщо додати його до будь-якого гарніру: вареної картоплі, вермішелі, гречаної чи пшоняної каші. Спробуйте — ситно, смачно і дешево!

Т.М.Свириденко,
смт Макарів Київської обл.

Фотоконкурс

Щиро дякуємо тобі, наш порадник "Дім, сад, город", а також дописувачу В.В.Тарасюку з м. Києва (ДСГ" № 6, 1998 р.). Завдяки вашим порадам ми змогли зберегти довгоочікуваний урожай черешні (щороку стиглі ягоди замість нас "збирали" птахи).

Радіємо рясному врожаю і дякуємо Вам від душі!

Л.С.Білоус,
с. Зоря Рівненської обл.

Достигають огірочки.
Катерина Катошинська
с. Павелки Житомирської обл.

Шановна редакціє "Дім, сад, город"!

Моя сваха, Ніна Петрівна Гусакова, невтомна трудівниця. На маленькій дачній діляночці у 6 соток вона примудрилася вирощувати помідори, баклажани, перець, огірки, 2—3 сорти капусти та ще й пряні рослини. А яка в неї розкішна малина, запашні суниці!

Та найбільше захоплення Ніни Петрівни — квіти.

Поміж грядками з овочами квітують айстри, майорці, чорнобривці, гладіолуси, жоржини та безліч інших квітів. Навіть з вулиці вся дачна ділянка прикрашена яскравими квітами, які моя сваха щедро дарує рідним і друзям.

Хочеться мені, щоб про цю милу, працьовиту жінку дізналися всі Ваші читачі.

З повагою. ***Надія Миколаївна Гилевич,***
смт Якимівка Запорізької обл.

Доброго дня, шановна редакціє!

Ми давно передплачуємо "Дім, сад, город" і з задоволенням його читаємо.

Живемо ми у мальовничому селі Петрівка, займаємося сільським господарством.

Син із дванадцяти років захоплюється бджільництвом, утримує невелику пасіку. Своє захоплення він передав і нашому семирічному онукові. Богданчик із задоволенням допомагає нам у городі й саду, та особливо полюбляє хлопчик хазяйнувати на пасіці.

О.А.Яресько,
с. Петрівка Полтавської обл.

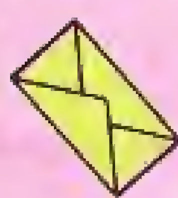

Шановні працівники редакції!

Дуже Вам усім вдячні за "Дім, сад, город", який ми передплачуємо вже багато років. Радіємо кожному номеру журналу. Для нас, сільських трудівників, у ньому дуже багато корисного.

От вирішили і ми взяти участь у фотоконкурсі. Наш маленький помічник, онучок Вітюня, допомагає діду заготовляти сіно.

З великою повагою до Вас ***сім'я Яценків***, *с. Осівка Житомирської обл.*

Доброго дня, шановна редакціє "Дім, сад, город"!

Ми проживаємо у невеличкому містечку, маємо город і дачну ділянку. Наша донечка Наташа залюбки нам допомагає. Особливо їй подобається вирощувати перець. Вона старанно доглядає, поливає, просапує рослини, а вони віддячують донечці гарним урожаєм.

Бажаємо Вам творчих успіхів і з нетерпінням чекаємо нових видань.

З повагою, сім'я ***Проциш,***
смт Нова Ушиця Хмельницької обл.

Доброго дня, всім працівникам редакції!

З усіх видань, які передплачує наша родина, "Дім, сад, город" найулюбленіше.

Сам я з дитинства захоплююся садівництвом і, окрім звичайних плодово-ягідних культур, вирощую інжир, аронію, йошту, глід і гранат.

На фото моя донечка Тетяна, студентка сільськогосподарського інституту, біля 8-річного куща гранату сорту Ак-Дона.

Дуже дякуємо за наш "Дім, сад, город"!

З любов'ю та найкращими побажаннями

Олександр Іванович Мураховський, *с. Кутузи Миколаївської обл.*

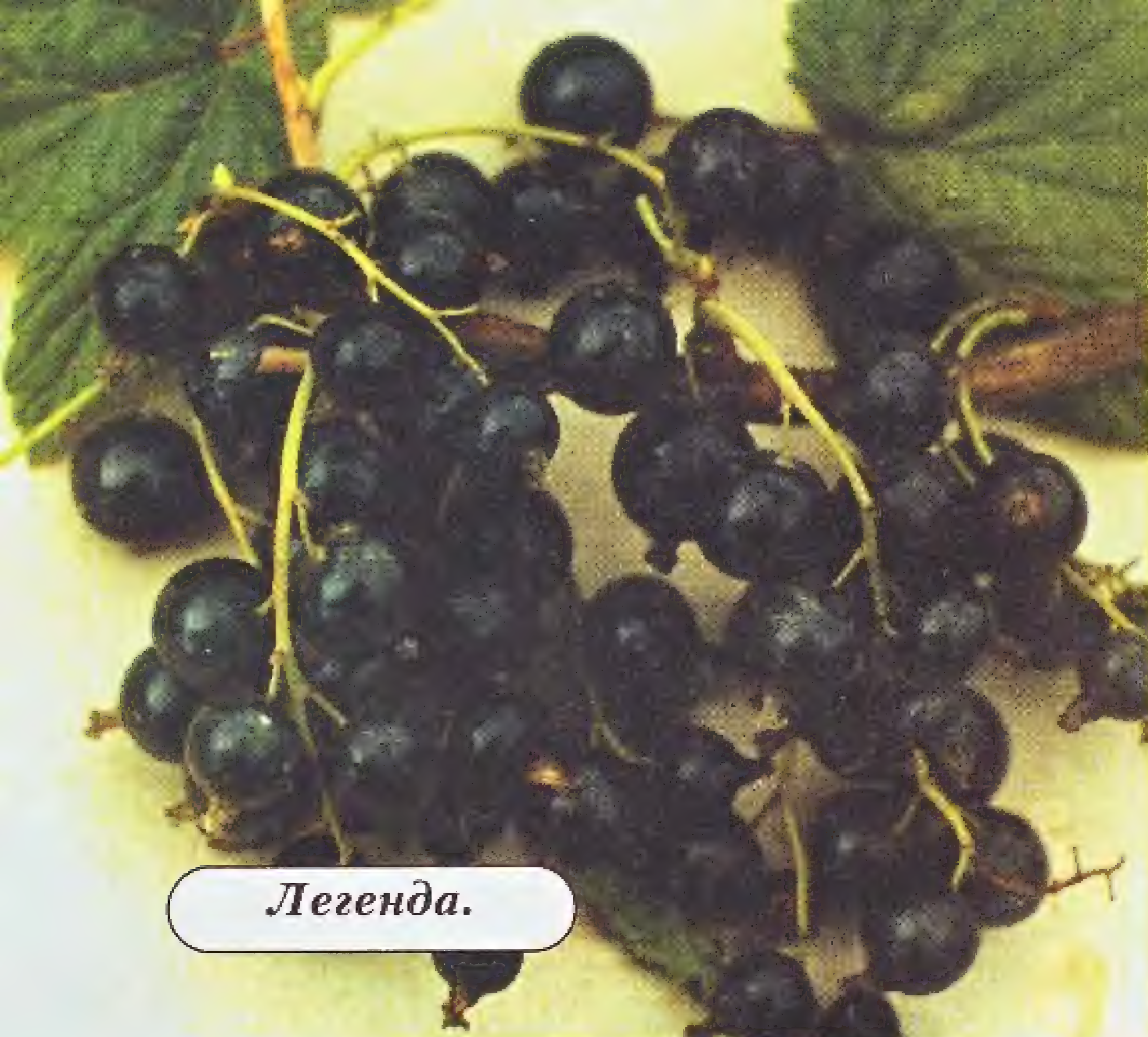

Трояндове літо. Наталя Ткаленко з улюбленим песиком Топою.
м. Апостолове Дніпропетровської обл.

Уквітчана Настуня, люба онученька.
Фото ***Степана Макаровича Коваля,***
с. Комарівці Вінницької обл.

Легенда.

Останнім часом в Україні, у зв'язку зі зміною та реформуванням земельних відносин, намітилась позитивна тенденція та зацікавленість до розвитку садівництва. Багато селян , коли стали володарями земельних наділів, змогли визначитись, що одним із головних напрямків господарювання для них і зараз, і на перспективу, можуть стати садові культури. А фінансова скрута та міцний сільський прагматизм підказують, що початок, безумовно, слід робити з ягідних культур. Вони швидко віддячать урожаєм (на 2—3-й рік) і створять передумови для подальшого накопичення капіталу та основних засобів виробництва. Тому попит на таку культуру, як чорна смородина, зростає. І незважаючи на досить численні публікації, селян та садівників-аматорів, фермерів і дачників цікавить достовірна інформація про нові та кращі, уже апробовані в Україні сорти цієї культури. Тому увазі читачів пропонується публікація, яка визріла на підставі знайомства з садівництвом в сусідніх країнах, власноручним вирощуванням смородини та опрацюванням багатьох літературних джерел.

Смородина:

Сорти української та російської селекції — найкращі в світі

Саме такий, на перший погляд, досить вражаючий, але об'єктивний висновок, напрошується на підставі певних реальних фактів. Ще за часів існування СРСР, такі регіони, як центральні області Росії (так звана "нечорноземна смуга") та північні й західні області України забезпечували найбільший світовий валовий збір ягід смородини. І суттєвим конкурентом виступала лише сусідня Польща, хоча смородину вирощують практично в усіх північноєвропейських країнах.

Галузь ягідництва уже за радянських часів мала вагоме й результативне наукове забезпечення. Наявність та плідна робота ряду сильних наукових шкіл зумовили появу та впровадження серії сортів, якими сьогодні жваво зацікавились і поляки, і німці, і швейцарці з голландцями.

Історично та економічно обумовлено склалося так, що європейські країни вкладали кошти не в селекційну роботу, а в повноцінне технологічне забезпечення та механізоване вирощування ягідних культур. До того ж і споживання ягід у них зовсім інше — до 90 % продукції переробляють на соки і наповнювачі, заморожують. Тому є закономірним, що вимоги до смакових, технологічних та господарських властивостей сортів у "них" і у "нас" були різними. А надзвичайно багаточисельна "армія" садівників-аматорів постійно підтримувала у наших вчених потребу в наявності у смородини великого розміру ягід та ще й доброго десертного смаку. Європейці уже давно збирають урожай смородини комбайнами — тож і величина ягід не так важлива. Для рук же наших виробничників було і, на жаль, залишається важливим, щоб формувалася велика ягода та довге гроно — бо це запорука продуктивності праці на збиранні смородини. Європейці традиційно не звикли споживати свіжими ягоди смородини, ми ж цінуємо їх за гармонійний смак та високу С-вітамінізованість, яку (завдяки нескладним зусиллям) можна зберегти до зими.

Кращі наукові школи з ягідництва

Як кажуть, "не може бути доброго учня без доброго вчителя", так і не може бути цінного сорту без сильного наукового закладу та талановитого, "від Бога", селекціонера. Тому приємно назвати заклади та людей, які назавжди збагатили скарбницю сортименту чорної смородини.

Інститут садівництва (м. Київ), селекціонери К.М.Копань та В.П.Копань. Навіть перші їхні сорти — Чорнобильська, Санюта, Сюїта київська стали доброю "ластівкою" для багатьох садівників, а сорти Черешнева та Ювілейна Копаня — "хіти" сьогодення.

Мліївський інститут садівництва (Черкаська обл.), селекціонери І.А.Миколайчук, М.П.Захаренко та М.М.Горьовий. Навіть колеги-конкуренти змушені визнати, що на відміну від перших мліївських, нинішні сорти Славута, Пам'ять Правика, Легенда, Мрія, Комфорт, Доля — це не щось звичайне, а "сорти з великої літери".

Львівська дослідна станція садівництва, селекціонери З.А.Шестопал, Г.С.Шестопал. Сортів не так багато, але одна вже Краса Львова — чого варта!!!

Всеросійський селекційно-технологічний інститут садівництва та розсадництва (колишній НДІ садівництва нечорноземної зони), селекціонер В.М.Літвінова.. Її сорти Вологда та Крупна Літвінової стали першими "авторитетами" у багатьох садівників.

Всеросійський науково-дослідний інститут люпину, селекціонер А.І.Астахов. Саме тут доречно сказати — "берут не числом, а умением", тому що його сорти Селеченська, Перун, Кентавр, Селеченська-2, Ізюмна — стали для багатьох справді відкриттям того, що смородина може бути "супердесертом".

Науково-дослідний інститут садівництва Сибіру, селекціонер Л.М.Забєліна. Багато чим дивував цей заклад, але сорт Ядрьона — це чи не перший у світі смородиновий "гігант", хоч і не з десертним смаком.

Господарсько-біологічна характеристика сортів

За строками достигання ягід представлені нижче сорти розміщуються у такій послідовності: Легенда, Мрія, Селеченська, Комфорт, Крупна Літвінової, Перун, Ядрьона, Черешнева, Ювілейна Копаня, Краса Львова. Залежно від грунтово-кліматичних умов вирощування сорту та погодних умов конкретного року можливі незначні зміщення в тривалості та термінах достигання.

Легенда. Новий український сорт, виведений у Мліївському інситуті садівництва у 1981 році від схрещування сорту Сіянець Голубки з елітним сіянцем 4-21-84. Дуже раннього строку достигання.

Сорт швидкоплідний, високоврожайний, стійкий до борошнистої роси, самоплідний. Кущі невеликих розмірів, слаборозлогі, придатні для розміщення в ряду на відстані 0,5 м. Ягоди дуже великі — середня маса 1,6 г, максимальна — 3,5 г, округлої форми, вирівняні за величиною, відмінного десертного смаку — дегустаційна оцінка 4,8 бала. Містять цукрів 7,4 %, кислот 2,3 %, вітаміну С 138 мг %.

Примітка: *один з найсмачніших надранніх сортів, якого варто вирощувати скрізь замість відомого сорту Сіянець Голубки. За умов недостатнього зволоження може різко втрачати наростання молодих приростів, а відповідно — врожайності.*

Мрія. Новий український сорт, виведений у Мліївському інституті садівництва. Раннього строку достигання. Надзвичайно врожайний, швидкоплідний, стійкий до борошнистої роси та інших грибних хвороб, високотранспортабельний. Кущі

сильнорослі, слаборозлогі, з гарним і здоровим темно-зеленим листям та міцними і довгими однорічними пагонами. Ягоди дуже великі — середня маса 1,6—1,8 г, максимальна 3,6 г, одномірні, дуже доброго кислувато-солодкого смаку. Дегустаційна оцінка 4,5 бала. Містять цукрів 7,6 %, кислот 2,4 %, вітаміну С 192 мг %. Грона довгі і середні, добре знімаються з куща.

Примітка: *сорт є гідним конкурентом сортам Селеченська та Кентавр.*

Комфорт. Новий український сорт, виведений у Мліївському інституті садівництва. Середнього строку достигання. Входить до групи високоврожайних сортів з комплексною стійкістю до основних грибних захворювань, швидким нарощуванням врожаю. Транспортабельний. Кущі сильнорослі, малорозлогі, з товстими однорічними пагонами та здоровим листям. Ягоди дуже великі — середня маса 1,8 г, максимальна — 3,1 г, округлої форми, чорні, блискучі. Доброго кисло-солодкого смаку. Містять сухої речовини 15,5%, цукрів 7,07 %, кислот 2,4%, вітаміну С 169 мг %. На смак у ягодах кислота мало відчутна, а цукрів — багато. Грона — середні і довгі, добре виповнені, з одномірними і дуже привабливими ягодами.

Вологда.

кращі сорти української та російської селекції

Примітка: *за основними господарськими показниками є дуже цінним сортом, і заслуговує на вирощування скрізь, де добре вдається смородина.*

Селеченська. Сорт виведений у Всеросійському НДІ люпину від схрещування сортів Сіянець Голубки та гібридної форми 32—77. Раннього строку достигання. Стійкий до пізньовесняних заморозків, низьких температур, посухи та борошнистої роси. Середньостійкий до антракнозу та брунькового кліща. Сорт інтенсивного типу: потребує високої родючості грунту та доброї агротехніки. Врожайний (99 ц/га), універсального використання. Кущі сильнорослі, слаборозлогі, густі. Літом нездерев'янілі пагони зелені, з антоціановим забарвленням, неопушені, блискучі. Здерев'янілі пагони товсті, колінчасті, рівномірно звужуються до вершини, бежево-сірі, опушені. Бічні бруньки великі, рожево-фіолетові з дуже вираженими сочевичками, відхилені від пагона, яйцеподібні з гострою верхівкою, іноді асиметричні. Верхівкова брунька вільна, коротка, товста з тупою верхівкою. Листкові шрами округлі, брунькові луски нещільні, довгі, із малопомітним "носиком".

Листя середньої величини, зелене із слабким блиском або матове, зморшкувате, п'ятилопатеве, гостре, з широкорозставленими лопастями. Грона середньої довжини та щільності. Ягоди великі (1,7—3,3 г), округлі, чорні, блискучі. Достигають дружно. Відмінного смаку, дегустаційна оцінка 4,7 бала. Відрив ягід сухий. Вміст вітаміну С 180 мг %.

Примітка: *ранній великоплідний сорт з відмінним смаком. За морфологічними ознаками нагадує сорт Сіянець Голубки, але відрізняється величиною листя, забарвленням черешка та бруньок.*

Перун. Російський сорт, отриманий у Всеросійському НДІ люпину від схрещування форми 2-4-56 та сорту Бредторп. Середнього строку достигання. Стійкий до посухи, заморозків, середньостійкий до борошнистої роси, антракнозу, брунькового кліща, мало ушкоджується попелицею, врожайність висока (82 ц/га), універсального використання. Кущі середньорослі, густі, напіврозлогі. Нездерев'янілі пагони сильні, середньої товщини, опушені, білувато-зелені з сизою верхівкою. Черешки короткі. Здерев'янілі пагони товсті, бежеві, опушені, з почерговим поодиноким розміщенням бруньок. Верхівкова брунька вільна, тонка, циліндрична, зелена. Бічні бруньки середньої величини, округлі, тупі, рожеві, нещільні. Листя середньої величини, зелене, слабоблискуче, глибокозморшкувате, складчасте, із злегка складеною по жилках пластинкою, розміщеною під кутом або перпендикулярно до пагона. На верхівках ростучих пагонів листя має антоціанове забарвлення. Грона середні або довгі (6—11 ягід). Ягоди великі (1,3—4,0 г), округлі, блискучі, з міцною шкіркою та сухим відривом. М'якуш зеленуватий, солодкий, з сильним ароматом, відмінного смаку. Дегустаційна оцінка 4,9 бала. Вміст вітаміну С 150—209 мг %.

Примітка: *врожайний великоплідний середньостиглий сорт десертного напрямку споживання.*

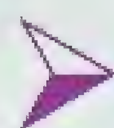
Крупна Літвінової. Російський сорт, виведений у Всеросійському селекційно-технологічному інституті садівництва та розсадництва від схрещування сортів Московська та Компактна. Середнього строку достигання. Відзначається дуже великими розмірами ягід, раннім квітуванням. Кущі середньої висоти, напіврозлогі, середньої густоти. Нездерев'янілі пагони товсті, прямі, зелені із забарвленою верхівкою, слабоопушені.

Здерев'янілі пагони товсті, з товстою верхівкою, сірі, на верхівках бежеві. З довгими міжвузлями, слабоопушені. Верхівкова брунька не вільна, велика, товста. Бічні бруньки великі, товсті, широкояйцеподібної форми, з тупою верхівкою; пурпурово-бежевого або рожевого кольору. Листя п'ятилопатеве, середньої величини та велике, інтенсивно зелене, слабоблискуче та грубе, глибокозморшкувате, до осені стає пухирчастим, з хвилястими краями листкової пластинки. Верхівкове листя світло-зелене.

Примітка: *невибагливий високоврожайний сорт з великими ягодами універсального використання та компактним кущем. Належить до групи високовітамінних сортів, дещо поступаючись у цьому Білоруській солодкій.*

Ювілейна Копаня. Новий український сорт, виведений в Інституті садівництва (м. Київ) у 1983 році від схрещування сорту Новина Прикарпаття з гібридною формою С-106. Середньопізнього строку достигання.

Відзначається високою та стабільною врожайністю, комплексною стійкістю до хвороб, підвищеною посухостійкістю, придатністю до інтенсивної культури вирощування та комбайнового збирання. Кущ сильнорослий, високий, напіврозлогий. Пагони довгі, вище середньої товщини, еластичні. Грона середньої довжини (6—10 см), густі (8—12 ягід), по 2—4 на одному вузлі. Ягоди одномірні, великі — середня маса 1,7—1,9 г, більших — 3,0—3,5 г, овально-округлої форми, чорні, блискучі. Шкірка міцна, еластична, з сухим відривом. М'якуш зеленувато-коричневий, помірного аромату, приємного кисло-солодкого смаку. Дегустаційна оцінка 4,2—4,5 бала. Вміст сухої речовини 13,7—14,5 %, цукрів 10,5—11,1 %, кислот 2,6—2,9 %, пектину 1,4—1,7 %, фенолів 328,6—456,8 мг, вітаміну С 206—232,6 мг на 100 г сирої маси. Достигання дружне, од-

ночасне. Ягоди придатні для споживання свіжими, для заморожування, виготовлення високоякісних продуктів переробки (соки, желе, виноматеріали).

Примітка: *перспективний для вирощування скрізь, де культивується смородина.*

Краса Львова. Новий український сорт, виведений на Львівській дослідній станції садівництва у 1985 році від схрещування сортів Загадка та Лінтяй. Середньопізнього строку достигання. Відзначається високою та стабільною врожайністю, зимостійкістю, комплексною стійкістю до борошнистої роси, антракнозу, септоріозу, придатний для механізованого збирання врожаю, добре адаптований до умов центральних та західних областей Полісся і Лісостепу. Кущ середньорослий, слаборозлогий, швидкоплідний. Пагони середньої довжини, прямі. Грона середні та короткі, густорозміщені. Ягоди досить одномірні, великі — з середньою масою 1,5 г, великі — 4,5 г, округлі, чорні, блискучі. Шкірка середньої товщини, міцна, еластична, з сухим відривом. М'якуш густий, бурого кольору, приємного кисло-солодкого смаку. Дегустаційна оцінка 4,2 бала. Вміст сухої речовини 12,9—13,2 %, цукрів 5,8—6,7 %, органічних кислот 1,8—3,1 %, вітаміну С 228—270 мг на 100 г сирої маси. Достигання одночасне. Використання універсальне.

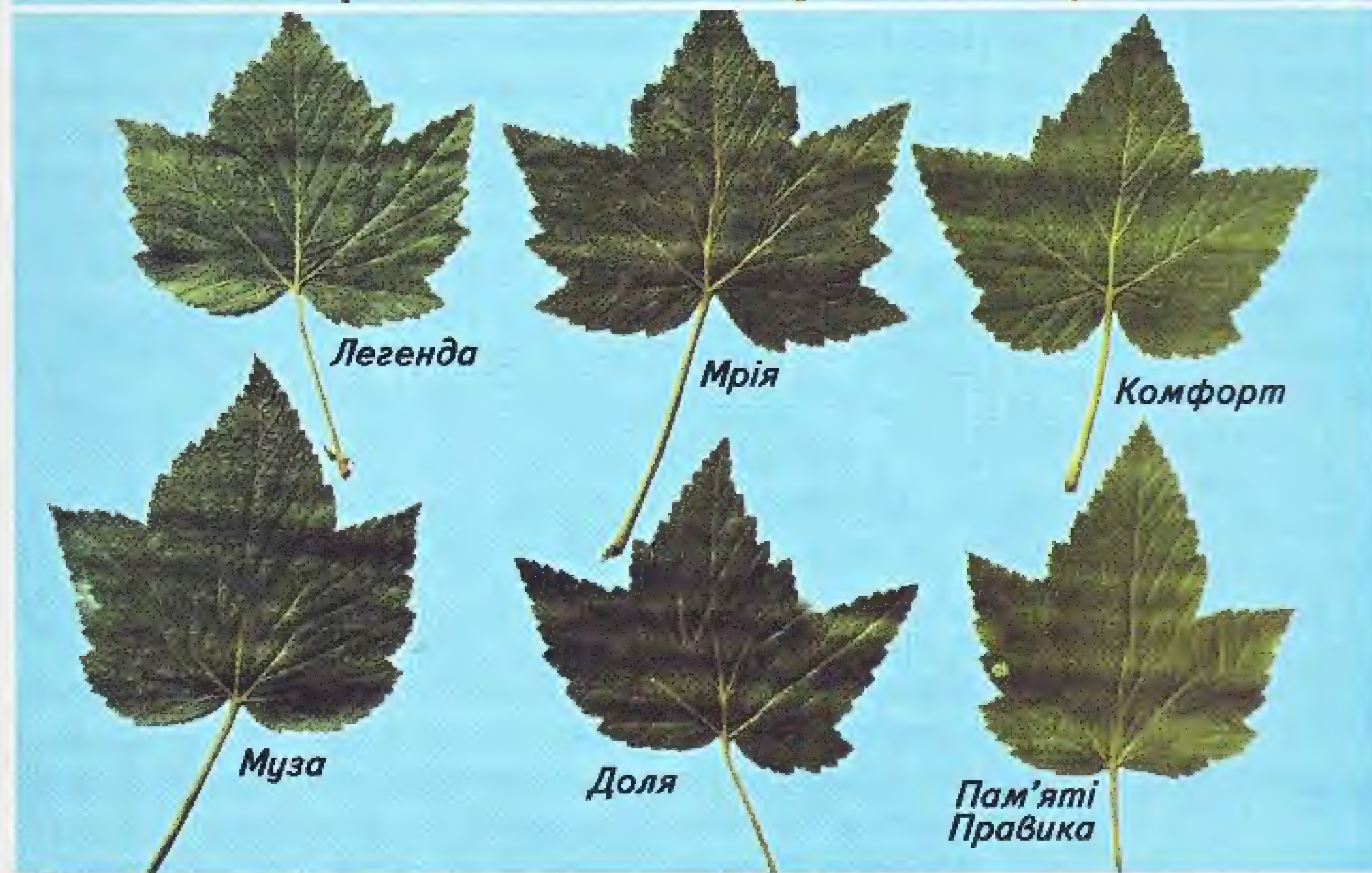
З 2000 року занесений до Реєстру сортів рослин України. Придатний для насаджень з великою густотою рослин — через 0,5—0,7 м у рядку.

Ядрьона. Російський сорт, отриманий в НДІ садівництва Сибіру ім. Лісавенка від схрещування форми 3-78-3 (Диковинка х Бредторп) із сортом Любимиця Алтаю. Середнього строку достигання. Швидкоплідний, високозимостійкий, відносно стійкий до борошнистої роси, іржі та брунькового кліща, середньостійкий до антракнозу. Сорт врожайний (73—100 ц/га), інтенсивного типу — потребує доброго догляду. Ягоди на кущах перестигають. Транспортабельність добра, використання універсальне. Потребує ранньої корекції куща. Кущі низькі й розлогі, середньозагущені. Нездерев'янілі пагони товсті або середньої товщини, білувато-зелені, з бурувато-коричневим антоціановим забарвленням, слабоопушені. Здерев'янілі пагони темно-коричневі, слабоопушені, з почерговим розміщенням бруньок; на одному вузлі на сильних пагонах трапляються 2—3 бруньки. Верхівкова брунька вільна, велика, довга і товстіша сусідніх, циліндрична з гострою верхівкою. Листя п'ятилопатеве, середньої величини та дрібне, зелене, а верхівкове — світло-зелене, блискуче, жорстке, зморшкувате, складчасте з плаською пластинкою, розміщеною майже перпендикулярно до пагона. Лопаті дуже гострі, витягнуті, іноді злегка складені човником по жилках. Середня лопать довша за бічні, з майже непомітними виступами. Грона довгі — до 8 см (3—8 ягід). Ягоди найбільші серед середніх і пізніх сортів (3,2—7,8 г). Округлоовальної форми, чорні, блискучі, із сухим відривом та товстою шкіркою. М'якуш щільний, із освіжаючим ароматом, досить кислий — дегустаційна оцінка 4 бали й менше. Вміст вітаміну С 96 мг %.

Примітка: *один із найвеликоплідніших сортів чорної смородини у світовій селекції.*

Черешнева. Український сорт, виведений в Інституті садівництва (м.Київ) від складного міжвидового та міжсортового схрещування (смородина чорна х смородина звичайна) х (Юність х Зоя) х (Мінай Шмирьов х Білоруська солодка). Пізнього строку достигання. Відзначається великоплідністю, високою врожайністю, середньою самоплідністю, комплексною стійкістю до борошнистої роси, антракнозу, септоріозу, але в пізні строки може помірно уражуватися іржею. Недостатньо посухостійкий, тому найкраще вдається в західних областях України. Кущі сильнорослі, прямостоячі, з товстими прямими пагонами. Грона довгі з нещільнорозміщеними 10—15, а іноді й 20 ягодами. Ягоди великі — з середньою масою 1,9—2,2 г, більші 3,5—4,5 г, одномірні, округлі, чорні, блискучі. Шкірка товста, але не жорстка, міцна. Ягоди з сухим відривом. М'якуш зеленувато-коричневий, доброго кисло-солодкого смаку. Дегустаційна оцінка 4,2—4,5 бала. Вміст сухої речовини 1,3—15,8 %, цукрів 12,1—12,9 %, кислот 2,4—2,6 %, пектинів 1,4—1,7 %, фенольних сполук 369—606 мг %, вітаміну С

Форма листка — одна з основних апробаційних ознак сорту.

Вирощування вегетативних підщеп для яблуні

На запитання, поставлені читачкою журналу, редакція попросила дати відповідь авторів згаданої статті.

Знаючи силу росту дерева на вегетативних підщепах, вибирають тип підщепи (*рис. 1*). Пальметні сади можна вирощувати на карликових, напівкарликових та частково середньорослих підщепах. Залежно від сили росту дерев вибирають схеми садіння.

Придбати вегетативні підщепи найнадійніше у плодорозсадниках науково-дослідних установ з садівництва. Розмножують їх переважно вертикальними та горизонтальними відсадками, а також зеленим живцюванням із застосуванням туманоутворювальної установки.

На присадибній ділянці достатньо закласти один чи декілька кущів вегетативних підщеп, щоб згодом можна було розмножити їх і одержати необхідну кількість підщепного матеріалу.

Садять укорінені відсадки в удобрений грунт на 15–20 см глибше зони утворення ко-

Передплачую "ДСГ" третій рік, дуже багато потрібних знань з нього почерпнула. Я уже сама вирощую сіянці, прищеплюю на них культурні сорти. Але у мене виникло два цікавих запитання.

1. Як виростити карликову підщепу, щоб на ній щепити культурний сорт і одержати карликові саджанці?

2. У журналі "Дім, сад, город" № 12 за 2001 р. була стаття: "Формування пальметного саду". Поясніть, будь ласка, які саме однорічні саджанці слід використовувати — карликові чи середньорослі?

Н.І.Касьянова,
м. Приморськ Запорізької обл.

Рис. 1. *Вплив вегетативної підщепи на параметри плодового дерева яблуні.*

Підщепи	Дуже карликові М-27, 57-195	Карликові М9, 62—396	Напівкарликові М26, 54—118	Средньорослі ММ 106, 57—490	Сильнорослі ММ 111, М 2
Висота дерева	1,5–1,8	2,5–3,0	3–4	4–5	5–7,5
Середній урожай з дерева, кг	7–12	17–22	30–40	45–55	70–150
Рік вступу в плодоношення	2–3	3–4	3–4	4–5	6–7
Рік вступу в повне плодоношення	4–5	5–6	5–6	7–8	8–9

202–209 мг%. Плоди універсального використання. Достигають одночасно, можуть довго висіти на кущах, не осипаючись.

З 1999 року сорт занесений до Реєстру сортів рослин України та рекомендований для промислового й аматорського ягідництва Лісостепу і Полісся України.

Примітка: *назва сорту відповідає його властивостям — ягоди як черешні.*

Заключення.

Представлена характеристика сортів та кольорові фотоілюстрації, окрім пізнавальної, становлять особливу помологічну цінність — вони мають основні апробаційні ознаки, завдяки яким можна відрізнити один сорт від іншого в існуючих насадженнях, придивитись і оцінити — що і як у розсаднику, бути певним при купівлі садивного матеріалу, що то "не кіт у мішку", а саме те, що треба. Згадані сорти є справді цінним надбанням садівничої науки, і вони можуть стати "чорними перлинами вашого саду" за умови умілого догляду. На запитання: "Чим пояснити постійний попит на саджанці смородини? " — один садівник -професіонал дав просту відповідь: "Садять не зовсім те, і доглядають, як попало!" То ж шановні садівники — сортовий матеріал отримуйте з надійних рук, а отримавши — вирощуйте із знанням справи.

В.В.Павлюк,
канд. с.-г. наук,
вул. Садова, 19, кв. 16, Новосілки, Київ-27, 03027

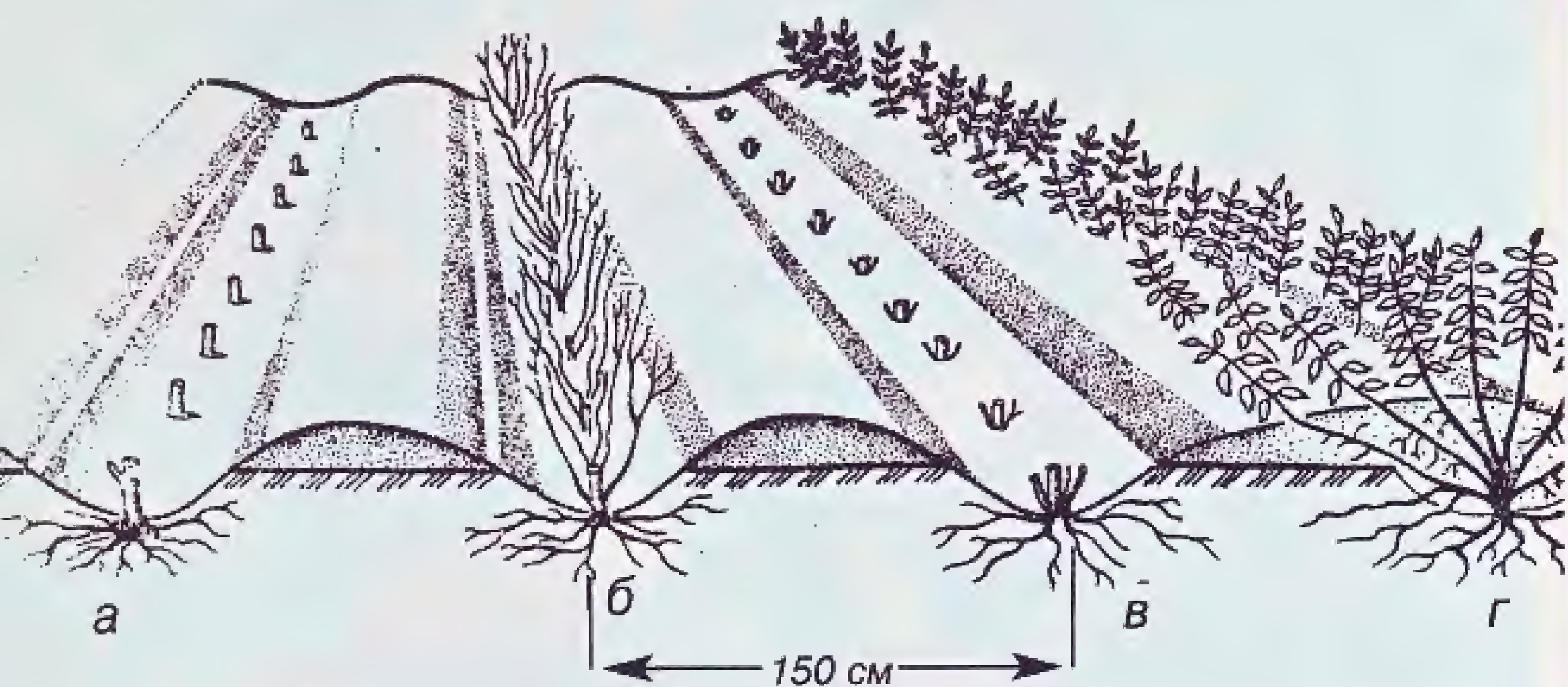

Рис. 2. *Схема маточника клонових підщеп: а — вигляд у перший рік після садіння; б — рослина восени у перший рік; в — у наступному році навесні після обрізування; г — вигляд підгорнутих рослин восени.*

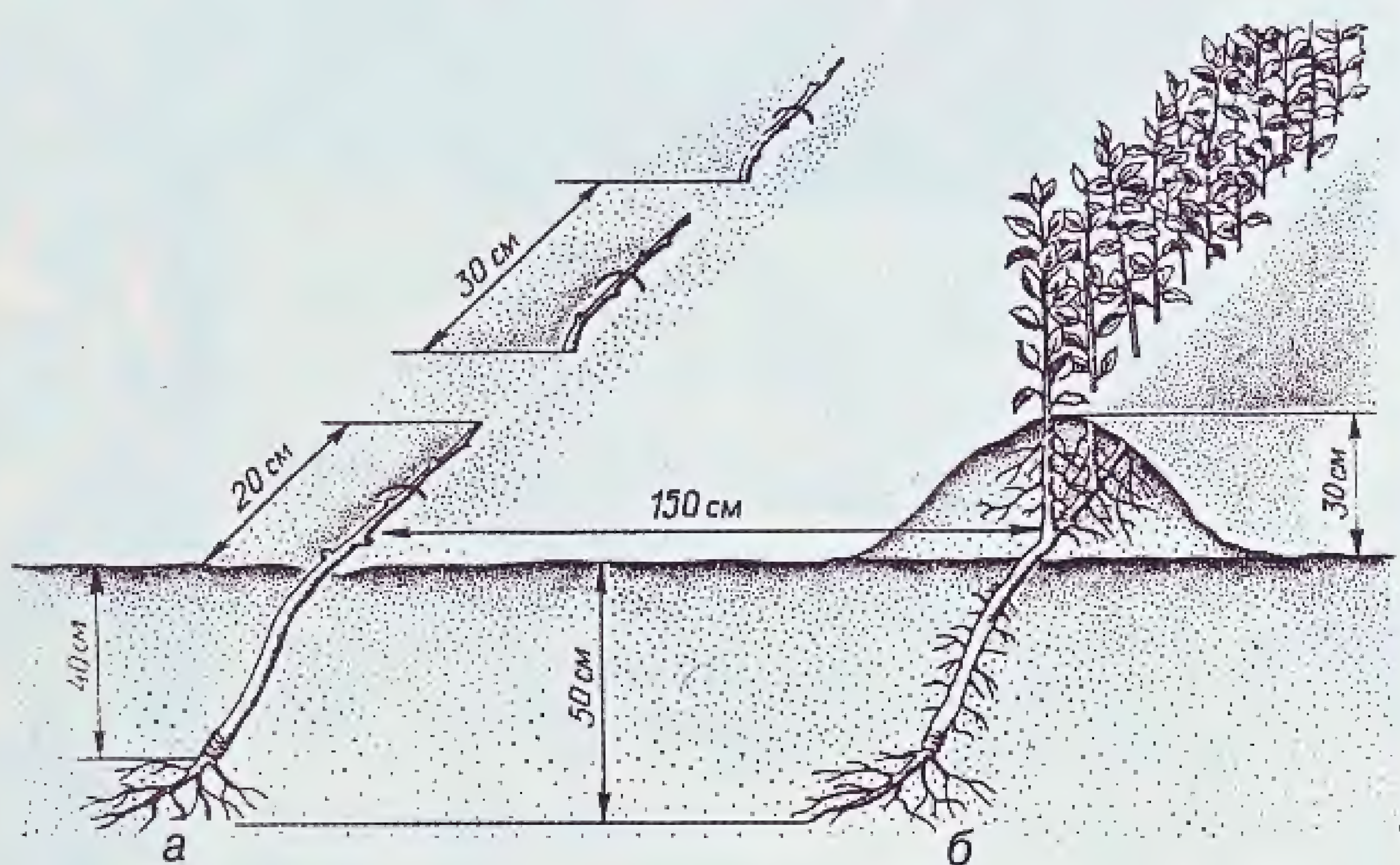

Рис. 3. *Розмноження клонових підщеп горизонтальними відсадками: а — ряд маточних рослин навесні після садіння; б — цей же ряд восени до відокремлення відсадків.*

ренів. Протягом літа в насадженнях розпушують грунт, знищують бур'яни, поливають.

На другий рік навесні при розмноженні вертикальними відсадками пагони зрізують, залишаючи пеньки висотою 2—3 см над рівнем грунту. У травні, коли на маточному кущі виростуть молоді пагони висотою 15—20 см, їх підгортають на 10—12 см, а через 15—20 днів повторюють підгортання, доводячи висоту валика до 25—28 см. Для підгортання краще використовувати завчасно приготовлені торф, перепрілу 2—3-річну тирсу чи солому. Надалі під час прополювання бур'янів можна за потреби додатково підгорнути, щоб досягти бажаної висоти валика (*рис. 2*). Крім того, маточні кущі бажано періодично поливати, щоб створити кращі умови для коренеутворення.

Восени валик розгортають, відрізують укорінені відсадки, які зберігають прикопаними чи в підвалі і використовують для зимового щеплення чи для закладання першого поля розсадника.

Можна вегетативні підщепи розмножувати і горизонтальними відсадками (*рис. 3*). Це високопродуктивний спосіб одержання вегетативних підщеп.

В.Г.Лисанюк,
доктор с.-г. наук,
А.Н.Кручек,
канд. с.-г. наук

Розкажіть про рослину

Маю ось таку рослину (див. фото), росте наче ялина, листя ламке, а як вона називається — не знаю. Якщо комусь відома її назва та властивості, можливо й лікарські, то напишіть, будь ласка, до редакції "ДСГ".

Л.С.Єфіменко,
м. Ніжин

Плодознімач: *простий, дешевий і зручний*

Плодознімач: *1 — клиноподібний виріз: 2 — цвях; 3 — палиця.*

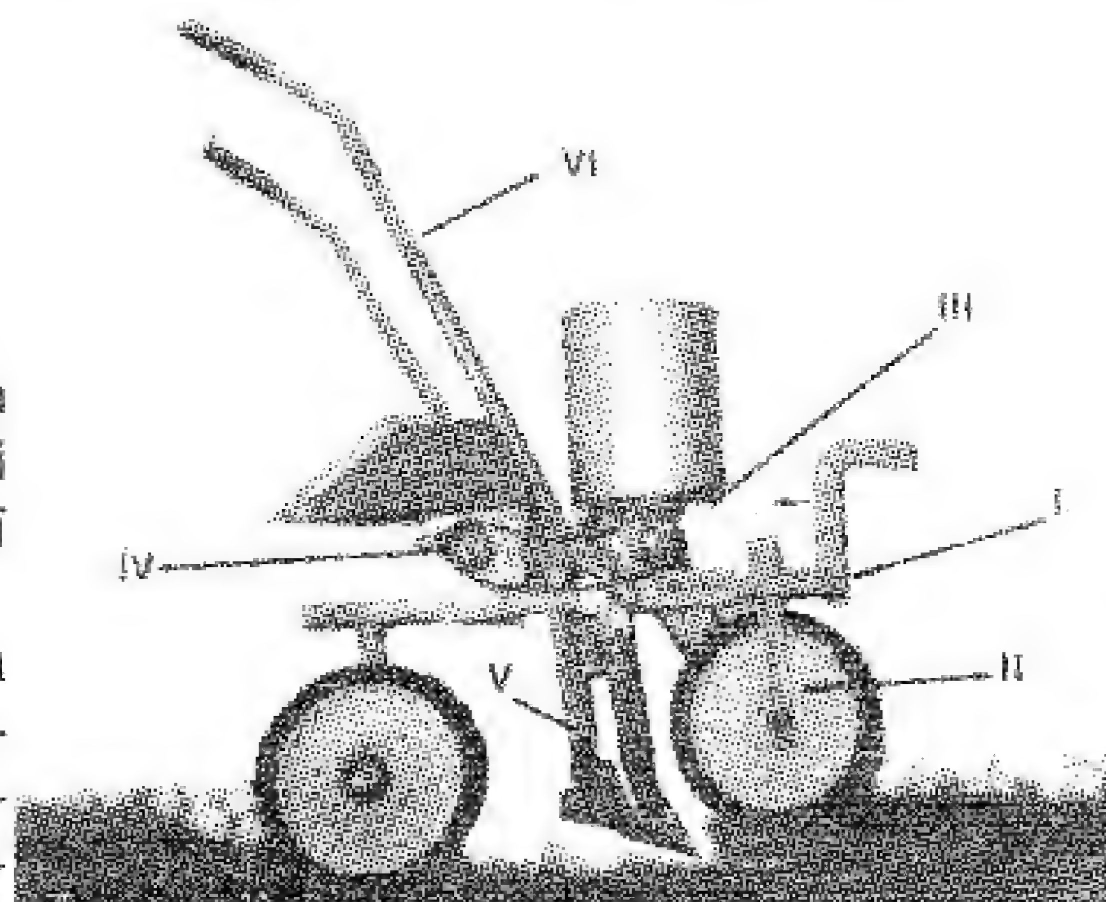
Такий плодознімач ви можете змайструвати з пластикової пляшки будь-якої місткості: 0,5, 1, 1,5, 2 л. Відрізавши дно, зробіть у стінці пляшки ножицями або ножем гострокутний клиноподібний виріз, у який заходитиме плодоніжка при зніманні плоду з дерева. Надіньте пляшку через шийку на дерев'яну палицю, прикріпіть її цвяшком — і плодознімач готовий.

П.С.Якушко,
м. Ужгород

Консультативну допомогу надає Аграрна партія України

Господар
журнал у журналі

Сівалочка-культиватор

Щоб полегшити ручну працю на присадибній ділянці під час сівби, і не тільки, пропоную модель своєї сівалочки.

Принцип її роботи такий. З колеса через зірочку, розміщену на осі-валику, за допомогою ланцюгової передачі рух передається знову ж таки через зірочку на валик висівного пристрою, на якому знаходиться конічна шестерня. Та, в свою чергу, через другу конічну шестерню приводить у рух активний диск з трьома отворами (діаметром 15 мм, насвердленими через 120°) по периферії диска.

Активний (рухомий) диск несе у кожному з трьох отворів по 3—4 насінини, які, порівнявшись з віконцем у посівному дискові, що кріпиться до основи насіннєвого бачка, випадають через насіннєпровід у грунт.

Контроль за висівом насіння подвійний: перший — слуховий, тобто ритмічне постукування вібратора; другий — візуальний, тобто спостереження за горловиною насіннєпроводу.

Ще одна особливість сівалочки полягає в тому, що нею одночасно з основною культурою можна висівати й ущільнюючі або мінеральні добрива, для чого монтується додатковий посівний (кожушковий) пристрій.

На відміну від сівалочки з прямокутними та трапецієподібними насіннєвими ящиками, де насіння буряка зависає, стає "шапкою", моя сівалочка позбавлена цього недоліку.

По закінченні посівних робіт за годину-півтори сівалка перетворюється на культиватор. Маючи певний набір лап, ним можна провести механізоване прополювання або підгортання сільськогосподарських культур з будь-якими міжряддями (45, 60, 70 см). Якщо ви придбали міндобрива, то залишаєте висівний пристрій для міндобрив і одночасно з прополюванням чи підгортанням підживлюєте рослини. Коли ж їх немає, то висівний пристрій знімаєте.

На жаль, не можу відтворити всі деталі та навести їхні параметри, тому що це займе багато місця. Для орієнтації висилаю фото сівалочки з коротким описом вузлів і деталей.

I — основа: рама, розпірні втулки (передня з привареним повідком), з'єднувальні болти.

II — ходова частина: стояк, болт з підшипником, вісь-валик з обоймою до підшипника, зірочка.

III — висівний апарат: повзунок, муфточка під чепігу, зірочка, блок з конічними шестернями, насіннєвий бачок.

IV — висівний пристрій для міндобрив: повзунок, котушковий висівний пристрій, валик із зірочкою.

V — насіннєпровід: ніж, чобіток, регулювальний болт з "барашкою".

VI — чепіги (ручки).

Д.Б.Ющук,
Вінницька обл.

Ямкокопач для розсади

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"!

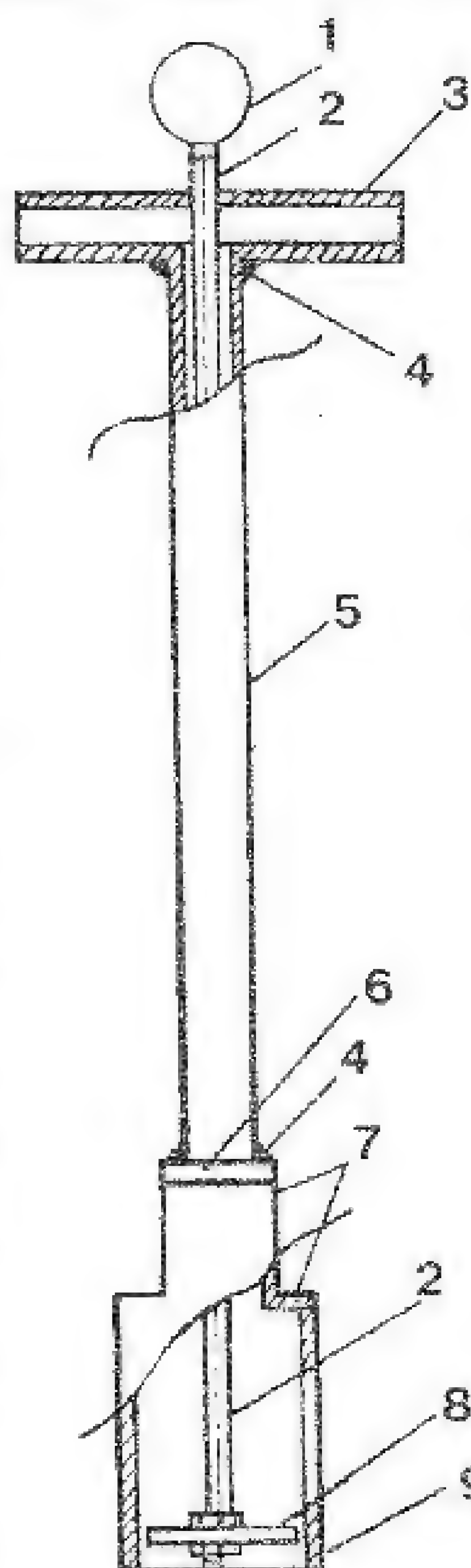
Уже давно знайомий з вашим журналом, а на цей рік навіть передплатив, хоча, скажу відверто, довгенько вагався: "ДСГ" чи "Огородник"? Але "Огородник" дуже схожий на рекламний буклет, тому вибір зробив на вашу користь. На сторінках вашого журналу іноді трапляються публікації про засоби механізації для городу. Я хочу розповісти про свій винахід — ямкокопач під стаканчики з розсадою.

Навесні, коли роботи в теплиці чи на городі багато і вона вимагає швидкого і своєчасного висаджування розсади в грунт, а кількість розсади дуже велика, вам допоможе ямкокопач. Його можна використовувати на всіх грунтах, крім сипучих. Я використовую його вже три роки і дуже ним задоволений.

Працювати з ямкокопачем дуже просто. Ставимо трубу-наповнювач (9) у потрібне місце, натискуємо ногою зверху на пластину (6), заглиблюємо на потрібну глибину, поршень (8) під тиском грунту рухається догори, трохи повертаємо за ручку (3) в бік і виймаємо. Після цього несильно натискуємо на кулю (1), поршень (8) витискує землю. Переставляємо ямкокопач на нове місце.

Будова ямкокопача наведена на рисунку. Ручка і держак, виготовлені з труби діаметром 36 мм, з'єднані зварюванням, у ручці просвердлено отвір для проходження штока (2). Сам шток виготовлений із прутика діаметром 8 мм, на кінцях якого нарізуємо різьбу М8 для накручування кулі та надівання поршня. Труба-наповнювач виготовляється з листової сталі завтовшки 0,8—1,0 мм, скручується вручну в трубку діаметром 100—120 мм і зварюється по довжині. Зверху приварюється пластинка завтовшки 4—5 мм і завширшки 40 мм, після чого ножівкою по металу прорізуємо два вікна, які потрібні для викидання землі, що набивається за поршень. Поршень у трубі має рухатися вільно і не чіплятися за стінки труби, але і відстань між стінкою та поршнем повинна бути мінімальною. Ще важлива деталь — отвори для штока в ручці та пластині мають бути співвісними. Трубу в місці входження в землю з двох боків трішки підгинають молотком. Збирається так: спочатку вставляємо шток, потім накручуємо гайку М8 на шток, після чого вставляємо поршень і затискуємо гайкою М8. Поршень не повинен виходити за межі труби. Вікно прорізують спочатку над пластиною глибиною 40—50 мм, а потім підрізуємо знизу.

О.Пасічник,
вул. Селянська, 70, м. Зміїв Харківської обл., 63400

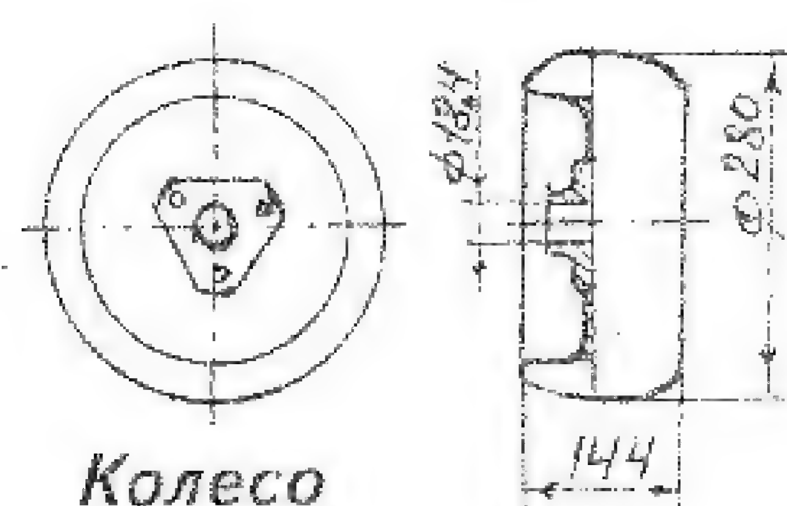
Загальний вигляд і будова ямкокопача: 1 — куля; 2 — шток; 3 — ручка; 4 — місце зварювання; 5 — держак; 6 — пластина; 7 — вікно для висипання проникло за поршень землі; 8 — поршень-виштовхувач; 9 — труба-наповнювач.

Виготовлення універсального культиватора-підгортача — ручного

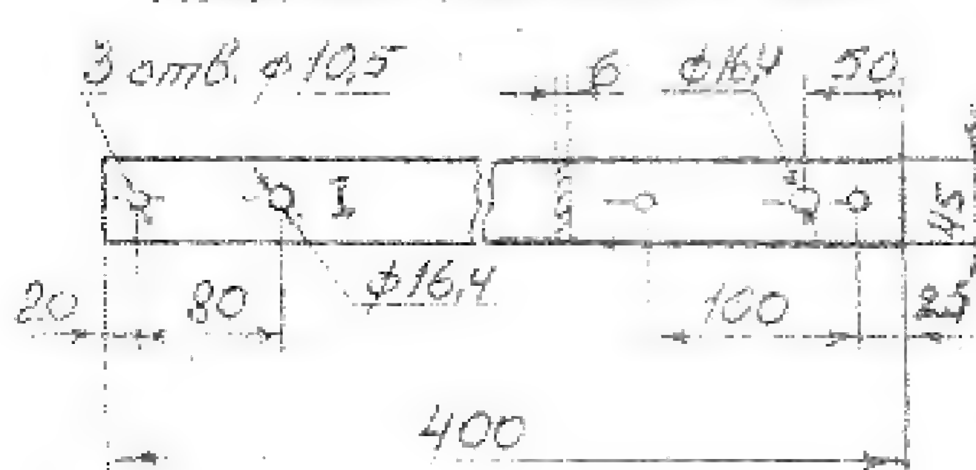
Щоб виготовити культиватор, треба заготовити: колеса діаметром 280 мм, шинку 45х6 мм довжиною 940 мм і 20х3 мм довжиною 320 мм, прутик діаметром 18 мм довжиною 210 мм, трубу діаметром 20 мм довжиною 3200 мм, квадрат 25х25 мм довжиною 160 мм і тримач.

Колесо можна використати різної ширини і діаметра, але найкраще взяти від секції бурякової чи кукурудзяної сівалок або від секції просапних культиваторів. Я особисто взяв колесо шириною 144 мм у зборі з віссю від секції бурякової сівалки ССТ-12А. Таке колесо в роботі не заривається в грунт і не ущільнює його, надзвичайно легко ним керувати, спрямовуючи робочі органи в міжряддях між рослинами.

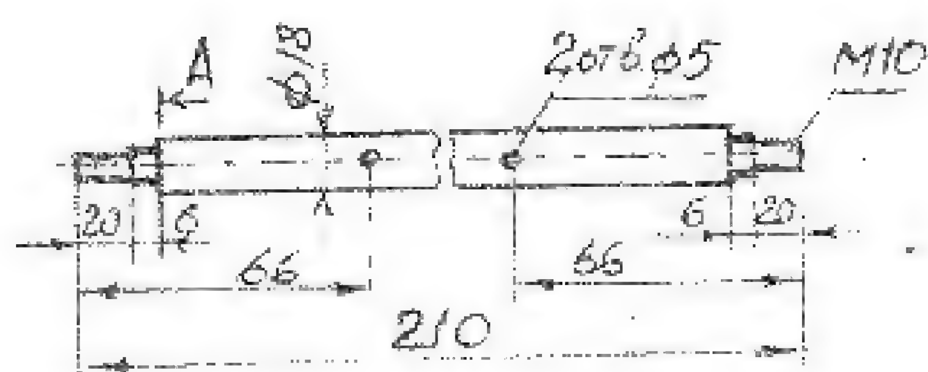
Деталі культиватора-підгортача

Колесо

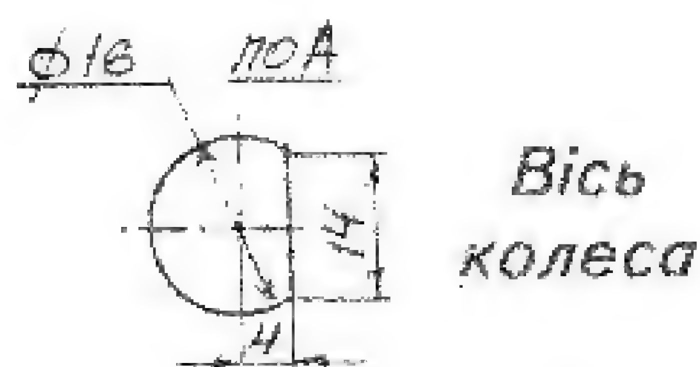

Планка бокова 2 шт.

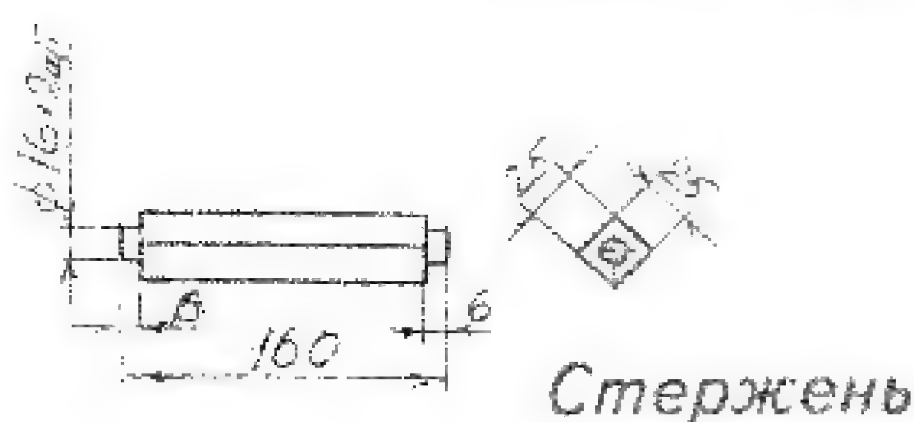

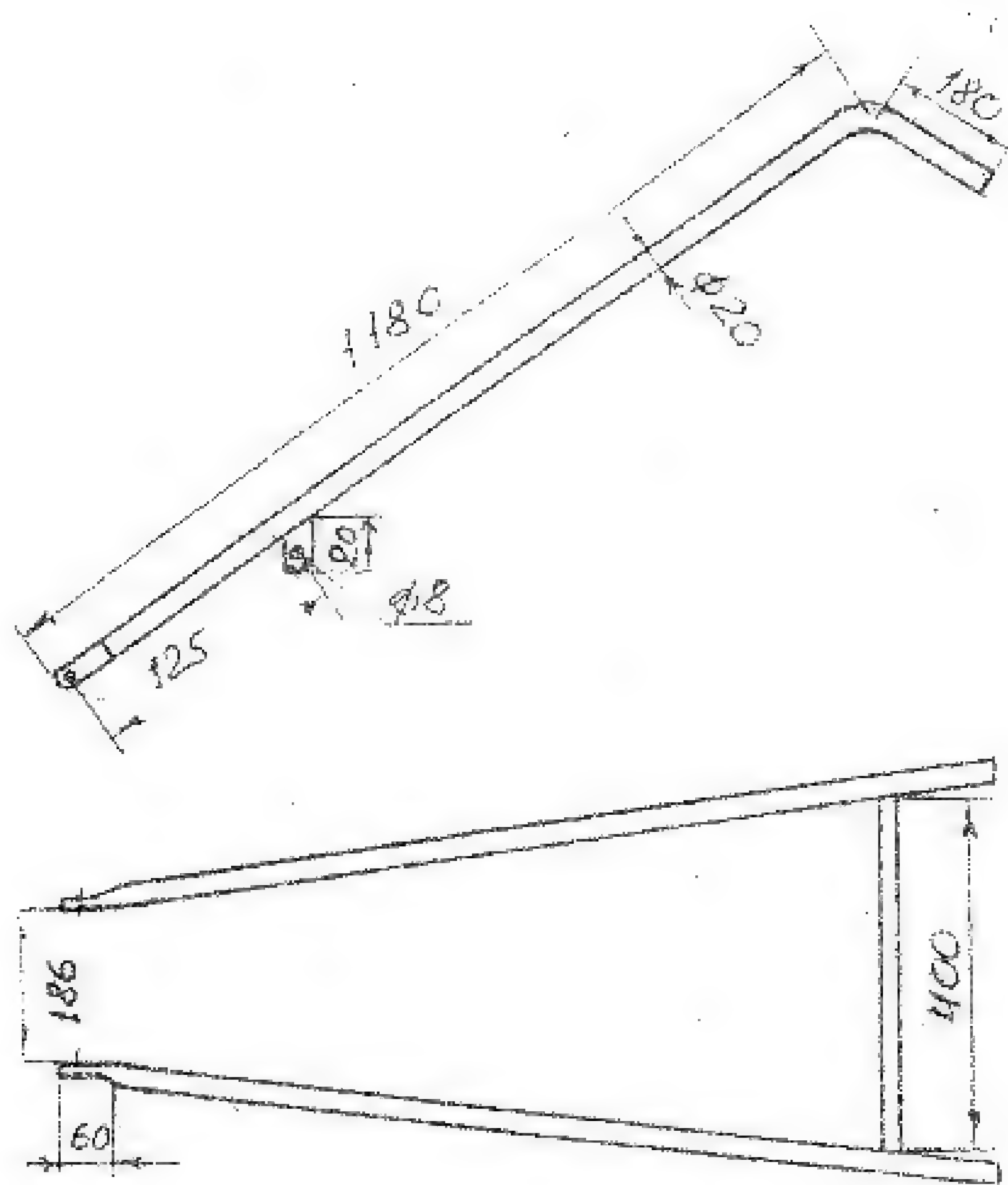
Планка 1 шт.

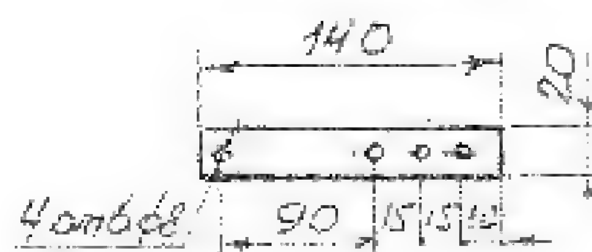
Вісь колеса

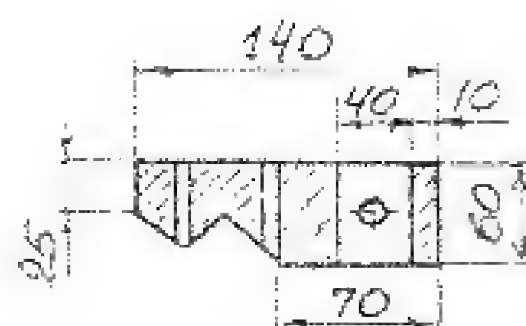
Стержень

Трубчасті ручки

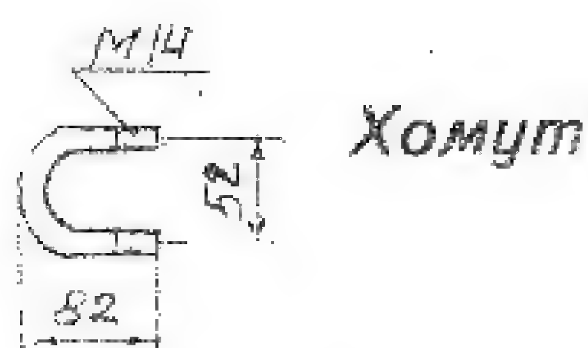

Планка регулювальна товщиною 3 мм

Тримач

Хомут

Для кріплення стойки змінного робочого органу використовується квадрат розміром 25х25 мм і тримач, взятий від секції бурякового культиватора УСМК-5,4.

Із шинки 45х6 мм виготовляємо дві бокові планки довжиною 400 і одну — 140 мм. Розміри їх подані на рисунку. Для фіксації осі колеса від провертання в бокових планках у передній її частині висвердлюють отвори діаметром 16,4 мм з лискою, а в задній частині на відстані 50 мм від обрізу отвір діаметром 16,4 мм для закріплення п'ятки стержня (квадрату). В короткій планці на відстані 45 мм від її кінця також для кріплення п'ятки висвердлюють отвір діаметром 16,4 мм.

Виготовлений стержень з квадрату 25х25 мм довжиною 160 мм з двома п'ятками одним кінцем вставляють у отвір короткої планки і приварюють, а другою п'яткою — в отвір довгої бокової планки і також приварюють. При цьому стержень розташовується гострою вершиною догори. Це ставиться з метою кріплення на ньому тримача за допомогою скоби.

Трубу діаметром 200 мм розрізають на три частини: дві для ручок довжиною по 1360 мм і поперечина (розкіс) довжиною 400 мм. Один кінець труби для ручок на відстані 60 мм сплющують і висвердлюють отвір діаметром 10,5 мм, а на відстані 125 мм приварюють частину кріплення регулювальної планки. Другий кінець ручки згинають на відстані 180 мм. Поряд із згином приварюють розкіс (поперечина).

Монтаж культиватора

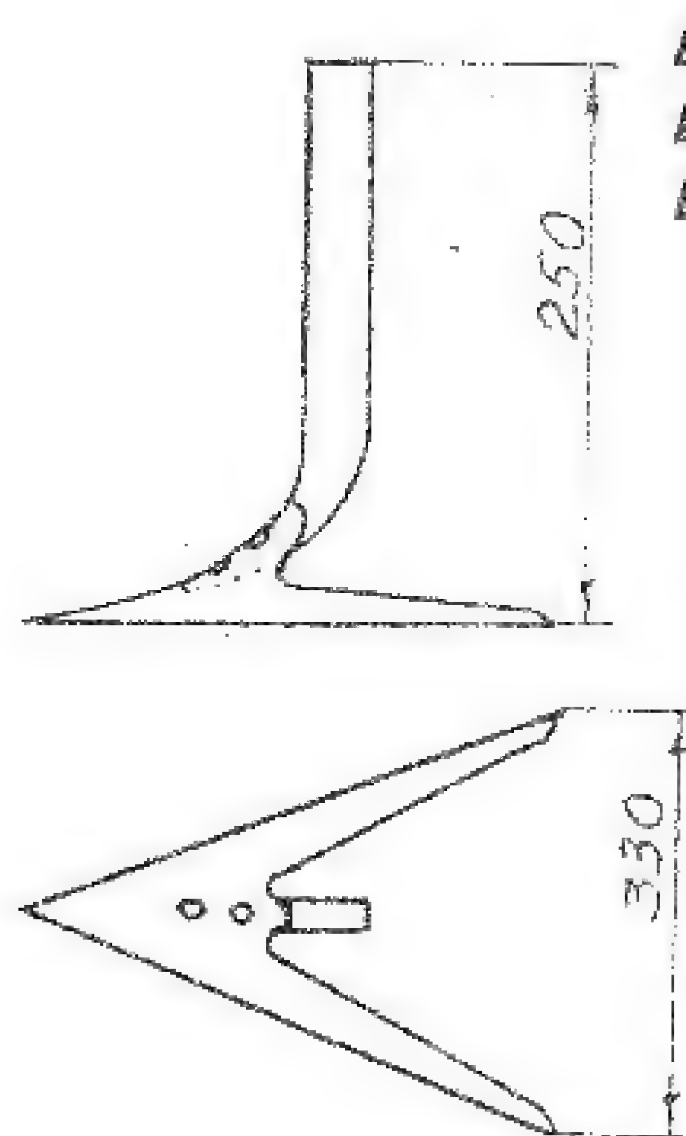
Бокові планки встановлюють на вісь колеса і закріплюють гайками з контргайками. На лівій (по ходу руху) боковій планці двома болтами діаметром 10 мм закріплюють коротку планку із стержнем. Другий кінець стержня п'яткою вставляють в отвір правої бокової планки і приварюють до неї. На виступах кріпильних болтів закріплюють кінці трубних ручок. Для зміни кута нахилу (висоти встановлення) ручок регулювальними планками 140х20 мм їх з'єднують з боковими планками.

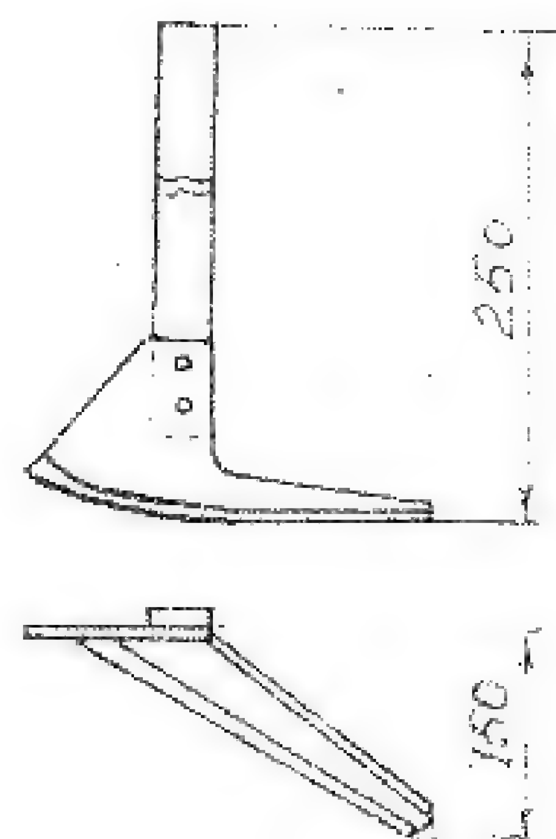
На стержень хомутом закріплюють тримач, в прямокутному отворі якого встановлюють змінні робочі органи або пристрій для однобічних лап шириною 150 мм.

На догляді за картоплею для такого культиватора можна використати різні робочі органи як серійного виробництва, так і виготовлені умільцями.

І.Х.Мороз,
канд. с.-г. наук. пенсіонер,
смт Немішаєве
Бородянського р-ну
Київської обл., 07853

Стрілчаста лапа:

Лапа однобічна ліва і права

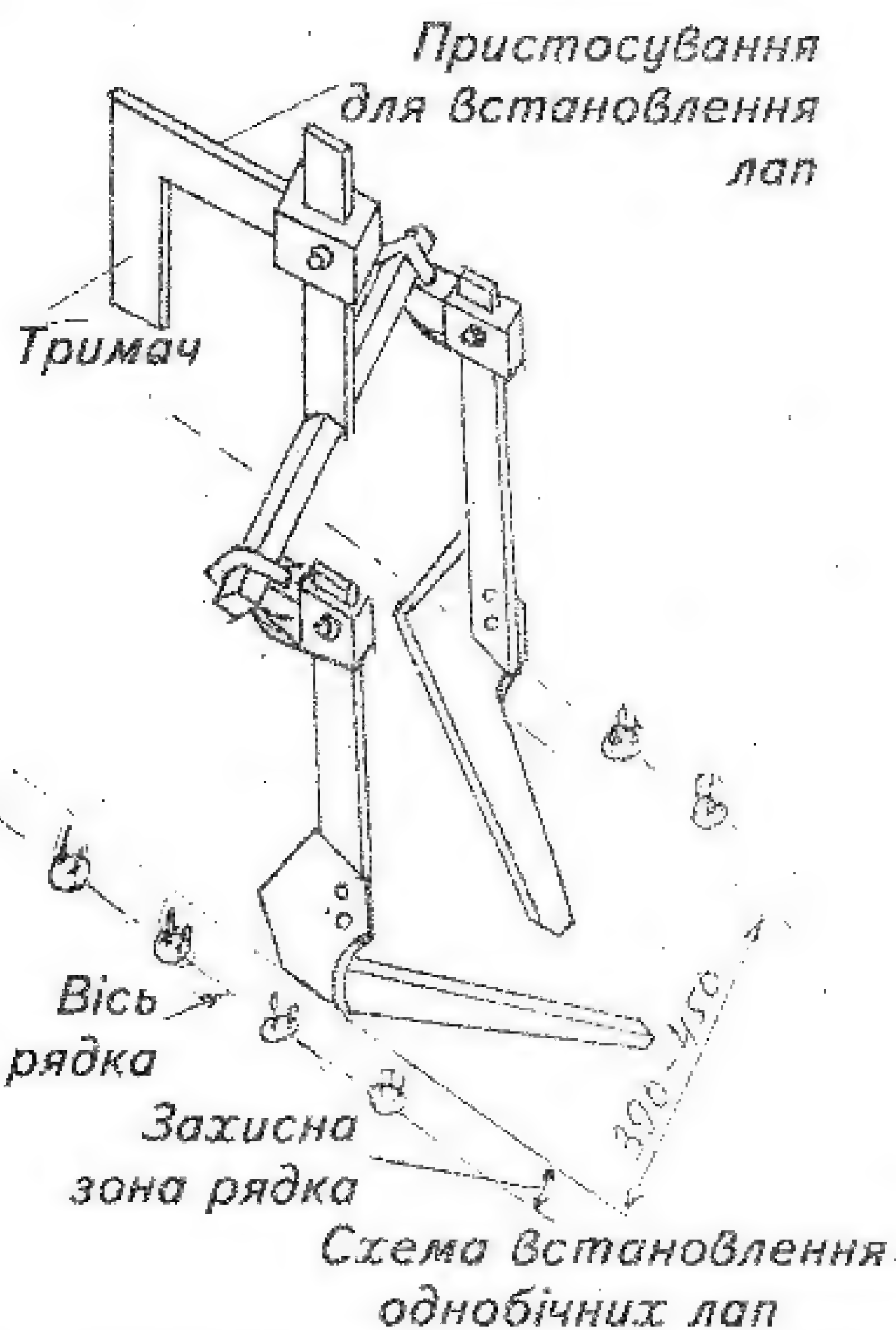
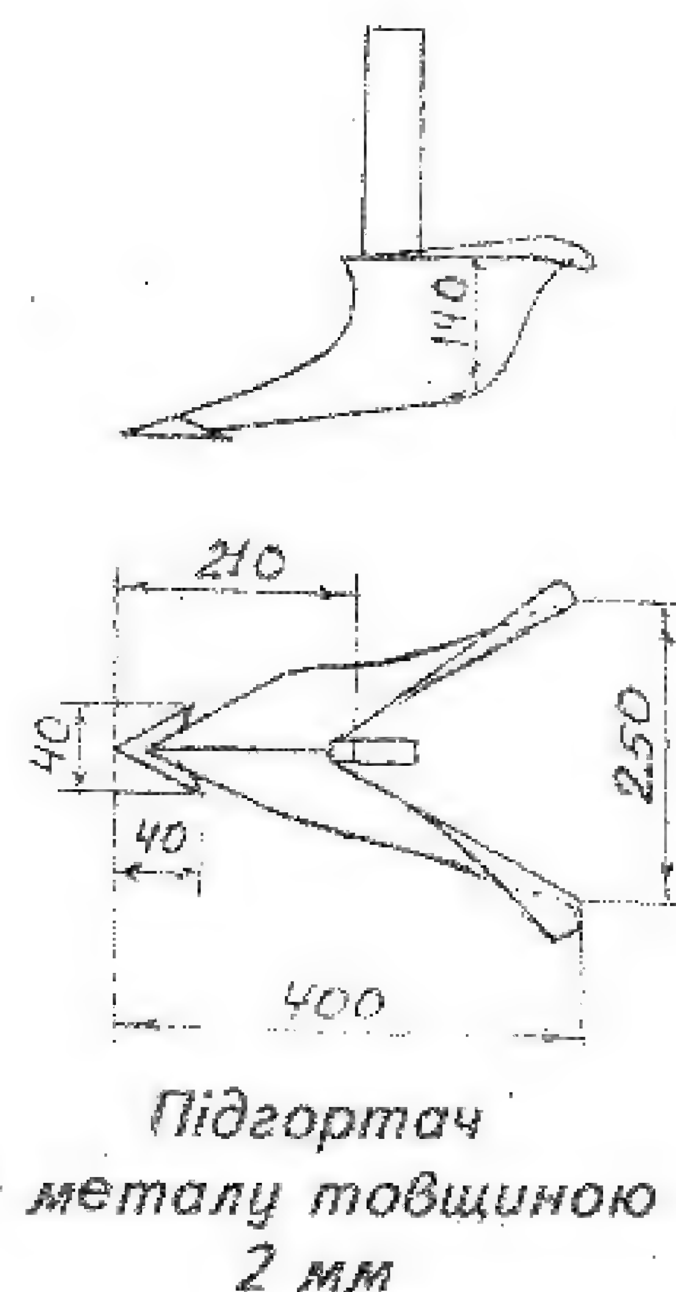

Схема встановлення однобічних лап

Підгортач з металу товщиною 2 мм

Саджалка зернобобових культур

Для полегшення праці на присадибних ділянках можна використовувати саджалку зернобобових культур (кукурудза, соняшник, горох, квасоля, бобові та баштанні). Таку саджалку можна виготовити власноруч.

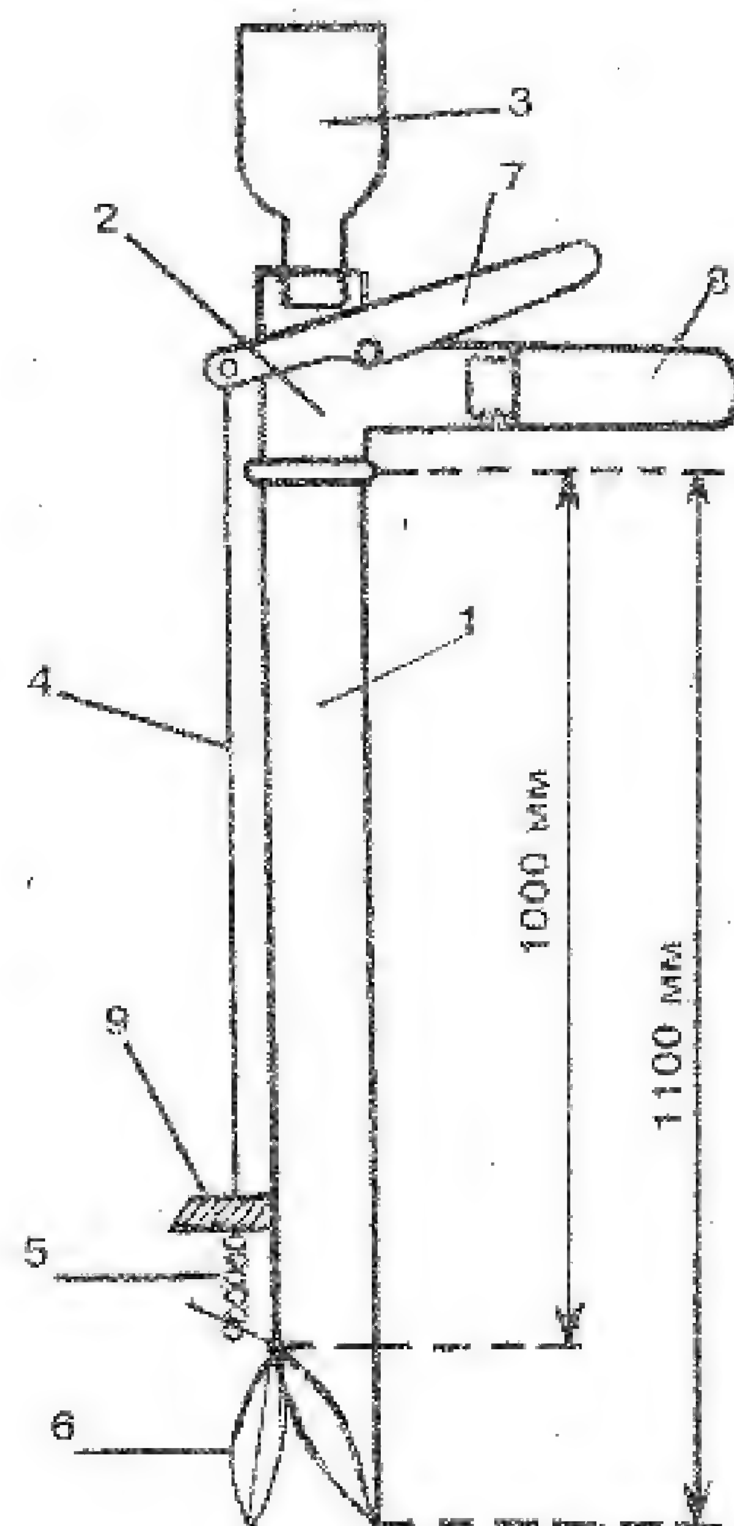
Для цього потрібно: металева трубка діаметром 20 мм, завдовжки 110 см; трійник діаметром 20 мм; лійка; тросик; пружина; клапан; важіль; ручка.

Для виготовлення саджалки (див. рис.) на верхньому кінці трубки нарізують різьбу (5—6 витків), а нижній кінець трубки під гострим кутом відпилюється ножівкою. Таким чином, нижній кінець трубки буде загострений, а на верхньому кінці відрізка на шарнірі приварюють клапан, який буде закривати відрізану частину трубки під тиском пружини. Обмеження стискування пружини досягається упором.

Верхній кінець трубки вкручують в трійник, у котрий зверху, в свою чергу, вкручують лійку. Лійка може бути виготовлена з пластмасової пляшки з-під "Білизни", яка добре вкручується по різьбі в трійник. У вільний відвід трійника вкручується ручка, виготовлена з трубки діаметром 20 мм. Тут також прилаштовується важіль, за допомогою якого (при натисканні) відкривається клапан на нижньому кінці трубки, і зерно випадає в грунт.

Підняття саджалки з грунту здійснюється при відкритому положенні клапана. При цьому полегшується праця і економиться час.

Я.І.Кіндракевич,
м. Снятин

Ескіз саджалки: 1 — трубка, 2 — трійник, 3 — лійка, 4 — тросик, 5 — пружина, 6 — клапан, 7 — важіль, 8 — ручка, 9 — упор пружини.

БІОГАЗ

Нині дедалі більше уваги приділяється нетрадиційним джерелам енергії — сонячній, вітру та біогазу. Ще в стародавньому Китаї використовувався біогаз. Що це таке?

Біогаз утворюється в результаті перепрівання речовин різного походження. На селі це гній, бур'яни, бадилля, різні відходи з городу, саду, лугу, лісу. Основні хімічні складові біогазу: метан CH_4 — 55—70 %, вуглекислий газ CO_2 — 28—43 %, а також у невеликих кількостях інші.

В середньому з 1 кг органічної речовини можна одержати 0,18 кг метану, 032 кг вуглекислого газу, 0,3 кг нерозкладених сполук.

Фактори, які впливають на виробництво біогазу

Розкладаються органічні речовини завдяки діяльності певних типів бактерій, на що дуже впливає навколишнє середовище. Кількість вироблюваного газу значною мірою залежить від температури: чим тепліше, тим вища швидкість і ступінь ферментації сировини. Перші установки для одержання біогазу з'явилися в країнах з теплим кліматом.

Завдяки використанню надійної теплоізоляції, а інколи і підігріву води, будівництво генераторів біогазу можливе в районах, де температура знижується до —20°С.

Сировина має бути придатною для розвитку бактерій, мати неоднорідну речовину та велику кількість води (90—94 %).

У процесу ферментації рідина в резервуарі ділиться на три фракції. Кірка, яка утворюється з великих частин, піднімається бульбашками газу. Через деякий час вона стає доволі твердою і заважає виходу біогазу.

В середній частині ферментатора знаходиться рідина, а нижня, грязеподібна, випадає в осад.

Бактерії найактивніші в середній зоні, тому речовину в резервуарі потрібно періодично перемішувати не менше одного разу на день, а краще — 5—6. Це можна здійснювати з допомогою механічних пристроїв, гідравлічними — під дією насоса, різними методами самоперемішування.

Установки для одержання біогазу

В Румунії генератори біогазу дуже поширені. Перші, створені в 80-х роках, працюють до цього часу, забезпечуючи газом три сім'ї, кожна з яких має трикамфорну плиту з духовкою.

Найпростіші установки для одержання біогазу можуть бути з конічним (рис. 1) або пірамідальним ковпаком.

Як показує досвід, на опалення будинку об'ємом 40—50 кубометрів, користування чотирикамфорною плитою потрібно на годину 3—3,5 кубометрів біогазу. Для обладнання місцевої системи обігрівання можна використати газовий водонагрівач АОГВ-1 або аналогічний.

Ферментатор розміщений у ямі діаметром близько 4 м і глибиною 2 м (об'єм приблизно 25 м³). Виготовлений із залізобетону, внутрішня поверхня якого вкрита смолою.

Навколо ферментатора риють канавку глибиною до 1 м, шириною 7—10 см, яка заповнюється водою і в ній знаходиться вертикальна нижня частина ковпака, який закриває резервуар.

Вода в гідрозатворі повинна бути проточною, щоб не замерзла взимку.

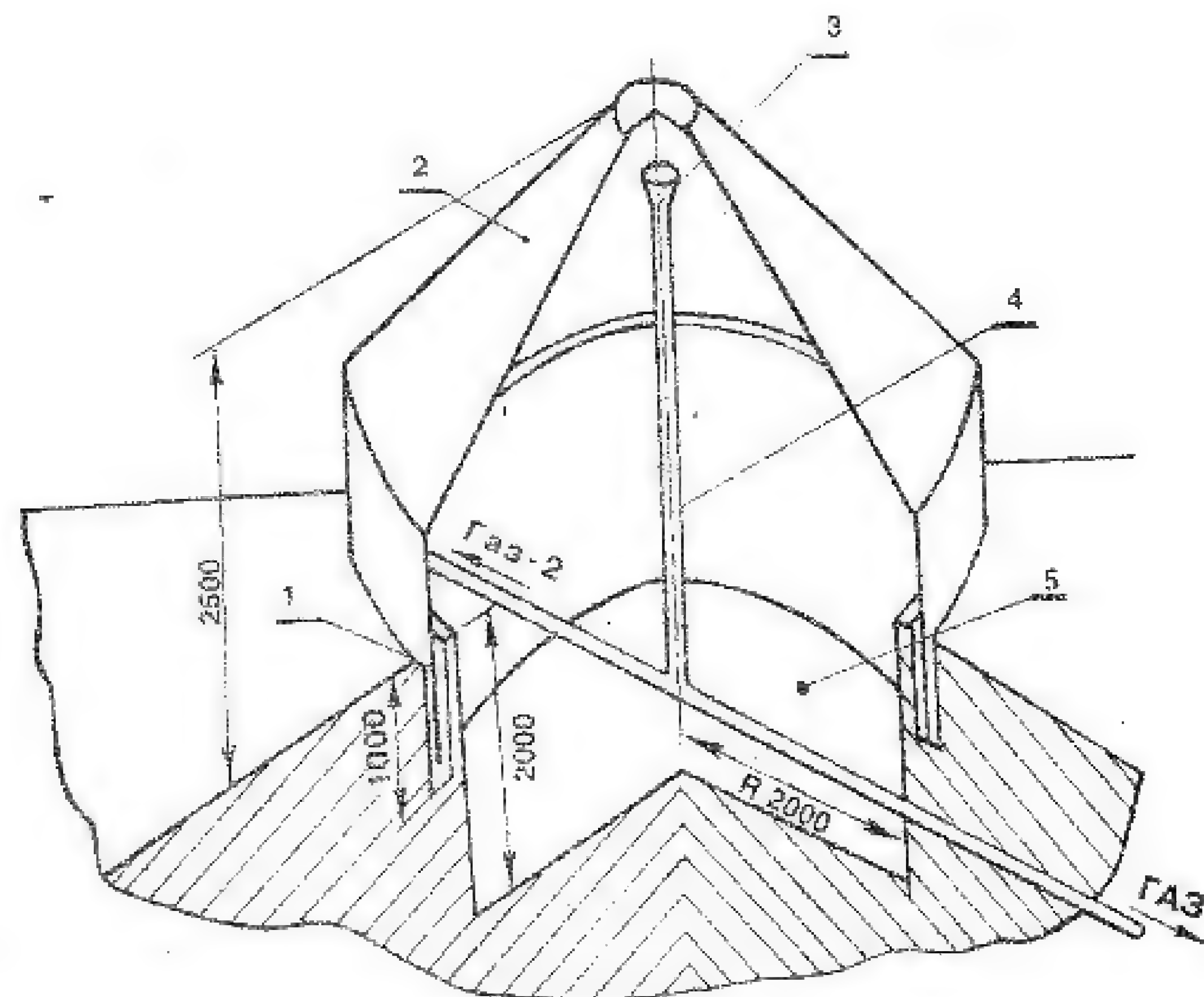

Рис. 1. *Конструкція установки для одержання біогазу з конічним ковпаком:*

1 — канавка гідрозатвору з водою; 2 — ковпак; 3 — випускний патрубок; 4 — трубопровід для подачі газу; 5 — яма ферментатора з сировиною.

У ферментатор закладають 12 м³ свіжого гною, який заливають коров'ячою сечею. Генератор починає працювати через 7—10 днів.

Доцільно поряд з ферментатором розмістити три великі тракторні камери, з'єднані між собою (рис. 2), які в нічний час заповнюються зібраним під ковпаком газом, створюючи додатковий резервуар, і не виникає небезпеки перевертання ковпака.

Якщо транспортування газу зроблено над землею, то в газопровід потрібно вставити U-подібну трубку (рис. 3) для відведення конденсованої води, а якщо під землею, то газопровід потрібно заглиблювати нижче рівня замерзання грунту.

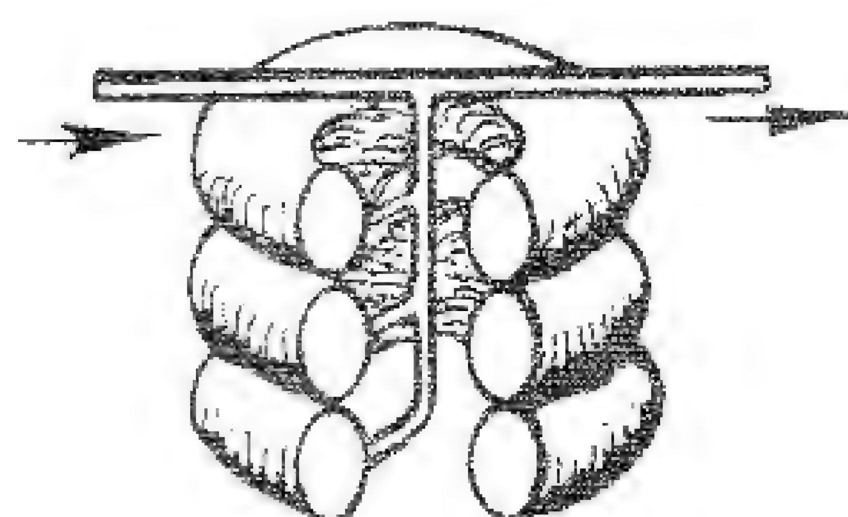

Рис. 2. *Розбухаючий резервуар.*

Ферментатор розміром 2х2х1,5 м повністю забезпечує роботу двох горілок газової плити.

Останнім часом у якості ковпака використовують прогумовану тканину. Ферментатором слугує металевий резервуар розміром 140х300 см.

Ковпак вводиться безпосередньо в рідину ферментатора на глибину не менше 30 см, що повністю забезпечує гідравлічний затвор, який не дає виходу біогазу в атмосферу.

Існує три системи установок для одержання біогазу. Найпростіша — з періодичною перезаправкою (рис. 1), з спеціальною приставкою для дозаправки і пристроєм для перемішування (рис. 4, 5), яка забезпечує безперервне перемішування і одержання газу без виходу його в атмосферу. Для цього поряд з ямою ферментатора робиться невеликий заправочний об'єм, з'єднаний з ним трубопроводом.

Зваживши переваги і недоліки установок, враховуючи свої можливості виберіть конструкцію і приступайте до роботи, найкраще це зробити влітку.

На думку автора, найефективнішою установкою для одержання біогазу є спроектована ним система спарених ферментаторів у поєднанні з теплицею (рис. 6), що дає можливість отримати ранні овочі, розсаду і біогаз для господарських потреб.

Набагато полегшить працю під час перезарядки ферментатора система підняття купола з поворотом або системами з противагою чи типу "журавель" із зсувом по балці (рис. 7, а і б).

Поради конструктору установки одержання біогазу

1. Пам'ятати, що працюючи з біогазом, потрібно суворо дотримуватися правил безпеки, тому що метан важчий за повітря і, витікаючи, накопичується в низинах, особливо в погребах, що створює вибухонебезпечну ситуацію.

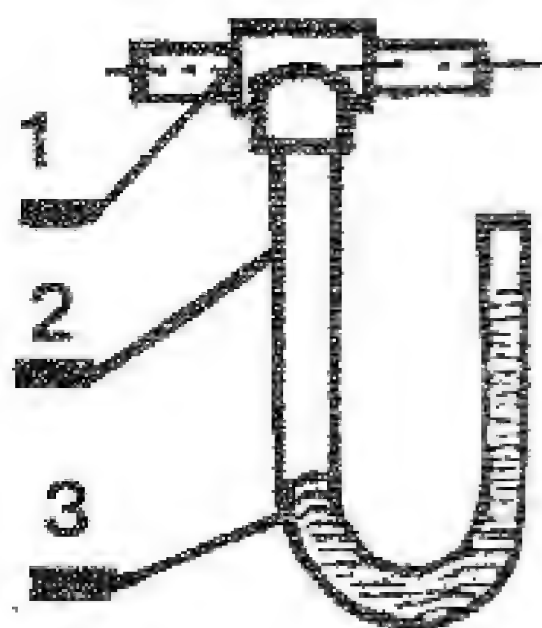

Рис. 3. *Пристрій для відведення сконденсованої води: 1 — шланг подачі біогазу; 2 — U-подібна трубка; 3 — сконденсована вода.*

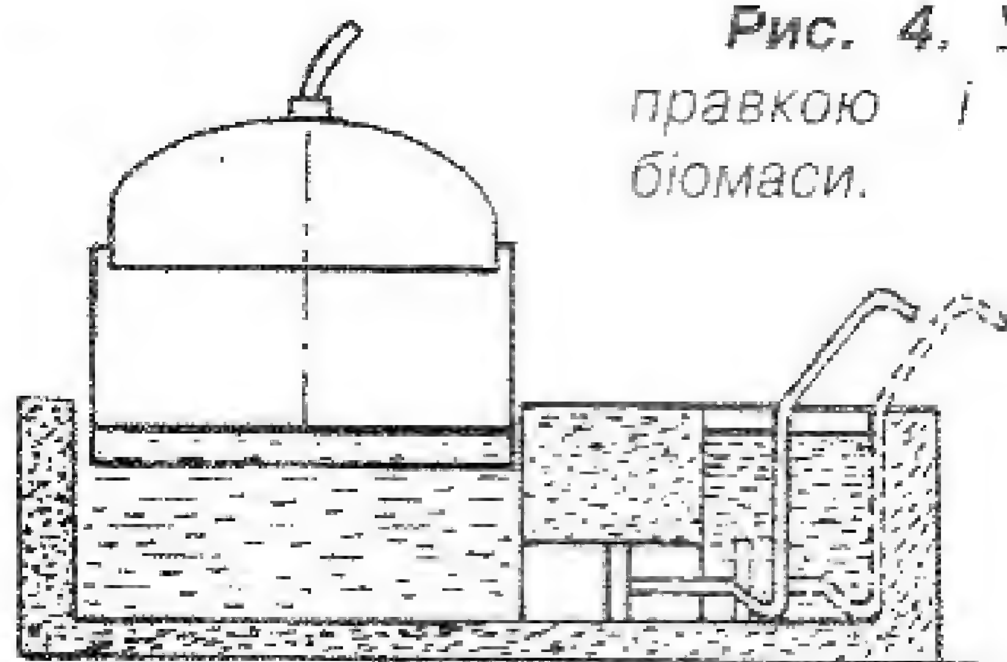

Рис. 4. *Установка з дозаправкою і перемішуванням біомаси.*

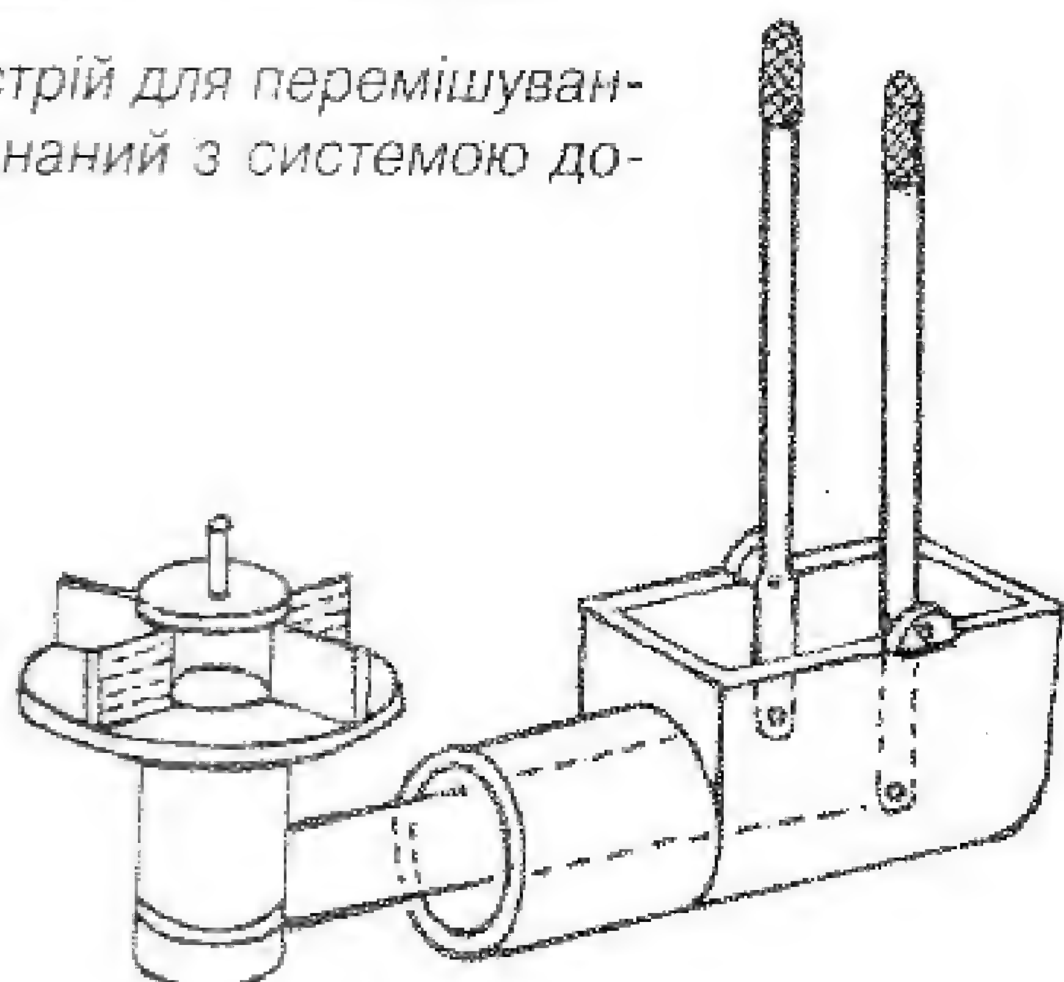

Рис. 5. *Пристрій для перемішування біомаси, з'єднаний з системою дозаправки.*

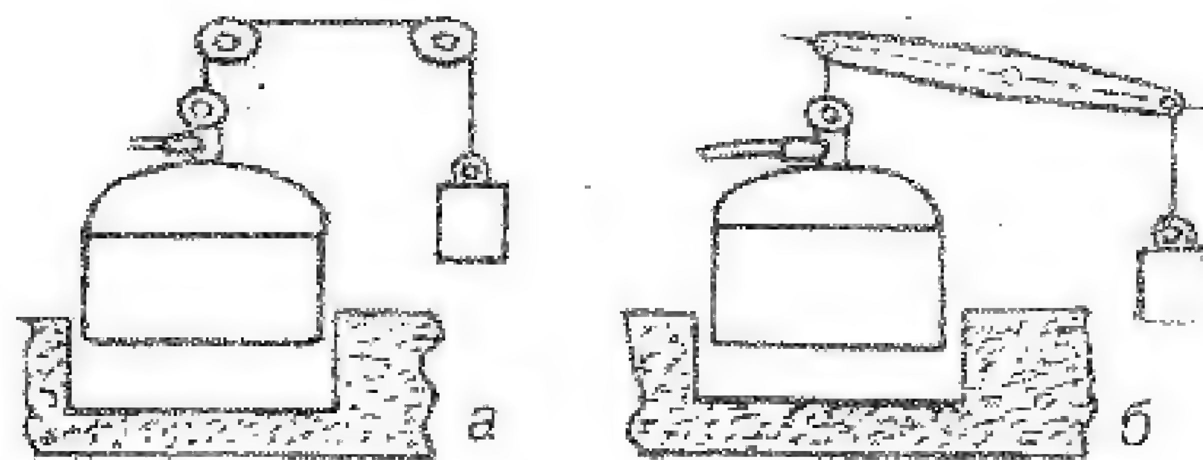

Рис. 7. Системи підняття купола: а — з противагою; б — "журавель".

2. При високій продуктивності установки і малому споживанні від високого тиску газу може перевернутися ковпак, а це може бути причиною трагічних наслідків.

3. Використання суміші різних органічних речовин підвищує вихід газу.

4. Оптимальна вологість сировини взимку 88—90 %, влітку 92—94 %, а температура 35—40°С.

5. Постійно стежити за станом ферментатора і ковпака. У разі появи корозії її необхідно ліквідувати: зачистити пошкоджену поверхню, обробити 5%-ним розчином ортофосфорної кислоти, промити, висушити і пофарбувати двома шарами свинцевого сурику, а потім двома шарами олійної фарби.

6. Найкраще сировину до ферментатора додавати раз на день.

7. Після заправки ферментатора спочатку виділяється біогаз, в якому 60 % вуглекислого газу, тому він не горить. Його потрібно протягом 6—7 днів видалити в атмосферу і через 1—2 дні установка працюватиме нормально.

8. Металеві трубопроводи потрібно прокладати на достатній глибині, щоб не трапилось їхнього розморожування сконденсованою водою.

9. Якщо транспортування газу ведеться наземним способом, то в газопроводі для відведення сконденсованої води потрібно вставити U-подібну трубку.

10. Найкраще зробити спарену установку з двох невеликих установок, що забезпечить безперервне отримання газу.

11. Дуже важливою умовою для нормальної роботи ферментатора є теплоізоляція, особливо взимку, яка зводить до мінімуму втрати тепла при його чищенні та заповненні.

12. Дуже корисно ферментатор поєднати з теплицею, що забезпечить оптимальний температурний режим його роботи і вирощування розсади, ранньої городини.

13. Для розбавлення біомаси доцільно використати відпрацьовану рідину.

14. Для контролю за станом роботи ферментатора потрібно встановити термометр і манометр.

15. Відходи ферментації не втрачають своїх властивостей як органічне добриво, тому маємо подвійну вигоду: і газ, і добриво.

16. Дуже корисно при користуванні установкою вести журнал спостережень.

Ваша праця при створенні установки принесе матеріальну вигоду, велике моральне задоволення. Затрати окупляться за 2—3 роки.

Ваші відгуки і пропозиції, які будуть використані при вдосконаленні установки добування біогазу, направляйте до редакції.

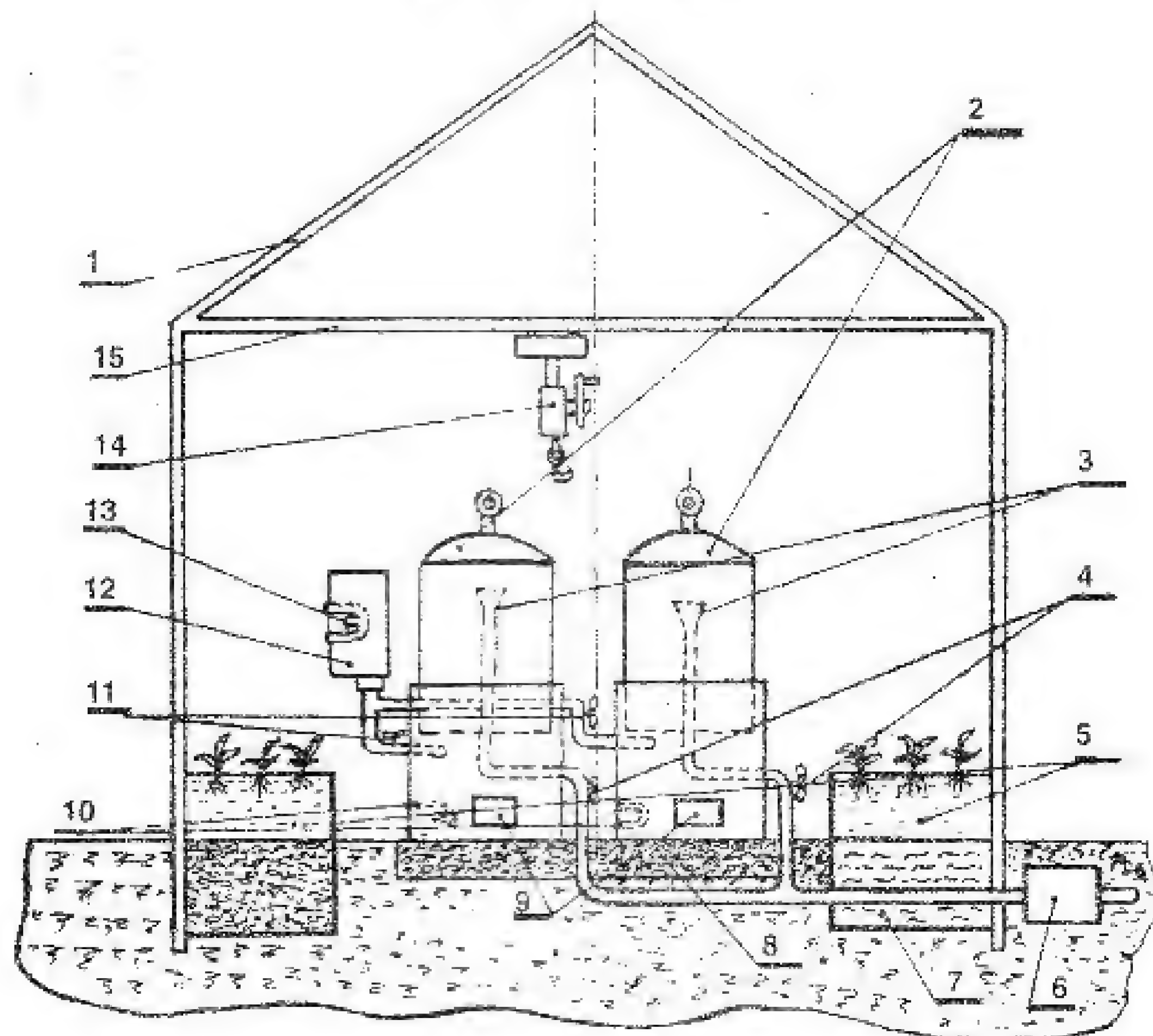

Рис. 6. *Система спарених ферментаторів у поєднанні з теплицею: 1 — каркас теплиці; 2 — ферментатори; 3 — газоприймачі; 4 — крани перекриття газу; 5 — грунт для вирощування рослин; 6 — ресіверс; 7 — біопаливо; 8 — теплоізоляційний фундамент; 9 — люки для чищення ферментаторів; 10 — змійовик; 11 — крани перекриття води; 12 — бачок для води; 13 — тен; 14— таль; 15 — балка.*

А.М.Михайленко

Юридичні консультації

Рубрику веде І.Миронець, канд. юр. наук

Будівництво споруд від сусідської межі

На якій відстані від сусідської межі забудовник має право зводити свої споруди?

І.Ценкій, *Волинська обл.*

Вишня за межею

Сусід посадив вишню трохи більше метра від моєї межі, але вона так розрослася, що її гілля затіняє мої рослини.

Хочу знати, на якій відстані висаджуються дерева від сусідньої межі.

Г.Іванов, *Херсонська обл.*

Право власності на земельну ділянку посвідчується Державним актом на право власності на землю. До Державного акта додається карта-схема земельної ділянки, на якій чітко визначені її межі.

Право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти, багаторічні насадження, будівлі, що на ній знаходяться.

Кожен власник земельної ділянки має право самостійно господарювати на ній — споруджувати житлові будинки та інші споруди, необхідні для ведення господарства, розміщувати багаторічні насадження, плодові дерева та кущі.

Порядок розташування житлового будинку та інших споруд, а також багаторічних насаджень регулюється спеціальними нормативними актами, що приймаються Державним комітетом України з питань архітектури, будівництва та житлової політики.

Забудова земельної ділянки здійснюється згідно з проектом, узгодженим з районним органом архітектури та під контролем місцевої ради. Будівлі, що споруджуються без проектів, або з неузгодженими відхиленнями від проекту, вважаються об'єктами самовільної забудови.

Згідно з державними будівельними нормами житловий будинок ставиться з відступом від магістральних шляхів та селищних вулиць не менше 6 м, від житлових вулиць та проїздів — не менше 3 м. Господарські будівлі розміщуються у глибині земельної ділянки з урахуванням протипожежних і санітарних вимог на відстані від житлового будинку не менше 15 м.

Для догляду за будинком і проведенням поточних ремонтних робіт відстань між боковою межею ділянки і стіною житлового будинку господарської будівлі повинна бути не менше 1 м.

Відстань від стін житлового будинку з вікнами житлових кімнат і кухонь, веранд, а також від головного входу до будинку від інших житлових будинків та господарських споруд сусідів має бути не менше 6—7 м. Відповідно до санітарних вимог місце для компосту, дворові туалети і очисні споруди каналізації повинні споруджуватися не ближче 15 м від вікон житлових будинків, у тому числі і сусідніх садиб.

Дерева та кущі висаджуються на певній відстані від межі сусідньої ділянки, а також від будівель.

Відстань від межі сусідньої земельної ділянки для дерев повинна бути не менше 3 м, для кущів — 1 м, якщо діаметр крони дерева більше 5 м, відстань від межі відповідно збільшується. Гілки дерев та кущів не повинні перетинати межу сусідньої земельної ділянки.

Дерева і кущі висаджуються також на певній відстані від будівель і споруд. Відстань від зовнішніх стін будівель для дерев повинна бути 5 м, кущів — 1,5 м.

З метою охорони підземних комунікацій дерева і кущі висаджуються також на певній відстані від них.

Від підземної мережі газопроводу, каналізації, водопроводу дерева і кущі висаджуються на відстані 1,5—2 м, від силових кабелів і кабелів зв'язку — 2 м для дерев і 0,7 м для кущів.

Межа між сусідніми земельними ділянками за погодженням сусідів може бути у вигляді паркану, канави, живоплоту або просто — умовної лінії.

У колективних садах практикується уздовж межі висаджувати кущі.

Законодавець якоїсь однієї конкретної форми (виду межі) не передбачає.

Згідно із Земельним кодексом України (ст. 106) види межових знаків і порядок відновлення меж визначаються центральним договором виконавчої влади з питань земельних ресурсів.

Власник земельної ділянки має право вимагати від власника сусідньої земельної ділянки сприяння встановлення твердої межі. Витрати на встановлення суміжних меж несуть власники земельних ділянок у рівних частках, якщо інше не встановлено угодою між ними.

Власник чи землекористувач земельної ділянки може вимагати припинення відповідної діяльності на сусідній земельній ділянці, якщо ця діяльність шкідливо впливає на його земельну ділянку, здоров'я людей, тварин та інше (ст. 104 Земельного кодексу України).

Згідно із ст. 105 Земельного кодексу України, якщо крони і гілки дерев з однієї земельної ділянки проникають на іншу земельну ділянку, що є перешкодою для ефективного використання її за цільовим призначенням, власники земельних ділянок мають право відрізати вказані гілки крон.

За що з нас беруть плату?

Ми випасаємо корів на неугіддях, тобто на таких землях, де не можна навіть прокласти тераси для висадження дерев, бо тут дуже великі крутосхили, а сільська рада бере з нас плату за це, а якщо хтось не сплатить за цей випас, то сільська рада не видає довідки, коли господарю корови вона для чогось потрібна. Чи справедливо це?

Чи має право член фермерського господарства на земельну ділянку, яка виділяється сільською радою членам соціальної сфери, тобто вчителям, продавцям, медикам?

А.Давиденко, *Черкащина*

Згідно з Земельним кодексом України (ст. 34) органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть створювати на землях, що перебувають у власності держави чи територіальної громади, громадські сіножаті та пасовища.

Умови і порядок користування ними встановлюється місцевою радою.

Окремі громадяни або група громадян можуть одержати земельні ділянки для сінокосіння та випасання худоби на умовах оренди.

Члени фермерського господарства мають право на одержання безплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради (ст. 31 Земельного кодексу України).

Дане положення не поширюється на тих громадян — членів фермерського господарства, які раніше набули право на земельну частку (пай).

Якщо заповіт уже складено

Нас у сім'ї було четверо братів. Я найстарший. Після смерті тата мама заповіла на мене й третього (за віком) брата свою спадщину. Згодом мама переписала свою спадщину на третього брата. Наймолодший, четвертий брат помер, а ми з другим братом залишилися без батьківської спадщини.

Запитання: чи належить нам з другим братом батьківська спадщина, якщо вже її заповідано нашому, третьому, братові?

В.Лисенко, *Київська обл.*

Питання спадкування регулюються Цивільним кодексом України (розділ VII — Спадкове право).

Кожний дієздатний громадянин може за життя визначити долю свого майна на випадок смерті, зробивши заповіт. Заповіт повинен бути укладений у письмовій формі і нотаріально посвідчений.

Громадянин може залишити за заповітом усе своє майно або його частину одній або кільком особам, як тим, що входять до кола спадкоємців за законом, так і тим, що не входять до цього кола, а також державі або окремим організаціям, підприємствам.

Свобода заповідних розпоряджень обмежується лише в інтересах неповнолітніх або непрацездатних дітей спадкодавця (після 55 років жінки і після 60 років чоловіки, а також інваліди), які є спадкоємцями першої черги за законом.

Вказані особи успадковують, незалежно від змісту заповіту, не менше двох третин частки, яка належала б кожному з них за спадкування за законом (ст. 535 Цивільного кодексу України).

Спадкоємцями за законом за відсутності заповіту у нашому випадку були б три брати, які були живими на час відкриття спадщини (смерті матері). Але є заповіт, залишений лише на одного з трьох братів, який і є спадкоємцем. Два інші брати також можуть призиватись до спадщини лише за умови їхньої непрацездатності (пенсіонери, інваліди). Вони успадкують дві третини спадщини, яка належала б їм за спадкування за законом (обов'язкова частка).

Щодо зміни заповіту. Згідно із ст. 544 Цивільного кодексу України заповідач має право в будь-який час змінити або скасувати зроблений ним заповіт. Заповіт, складений пізніше, скасовує попередній.

Право на спадщину

Нас у сім'ї було троє: мама, я і мій брат. Тато загинув на фронті. Мамі наділили земельний пай. Мама помирає. А згодом помирає і брат. Заповіт на хату мама залишила на мене і брата. Коли помер брат, то мамин земельний пай забрала братова дружина, хоч юридично вона на себе його не оформила.

Запитання: хто є спадкоємцем маминого земельного паю?

В.Криволап, *Запоріжжя*

Успадкування права на земельну частку (пай) громадян, які не змогли з різних причин, в тому числі і в зв'язку із смертю, оформити сертифікат на право на земельну частку (пай), здійснюється згідно з нормами Цивільного кодексу України.

Спадкоємцями за законом, що належить (до першої черги згідно із ст. 529 Цивільного кодексу України) є: діти, дружина померлого, батьки померлого, а також онуки померлого спадкодавця.

Онуки призиваються (до спадщини) за умови, що їхні батько або мати, які мали права на спадщину, померли ще до її відкриття. У нашому випадку після смерті Вашої матері спадкоємцями є Ви — син померлої і онуки померлої.

Онуки успадковують порівну ту частку спадщини, яка припадала їхньому батькові.

За життя Вашого брата спадщина повинна була бути поділена на дві частки порівну між Вами і братом. Брат помер до відкриття спадщини. Тому його діти успадковують частку свого померлого батька. Дружина брата в даному випадку не є спадкоємцем. Отже, спадщина повинна бути поділеною між Вами і дітьми померлого брата порівну.

Біодинамічний календар

Серпень	
Пн 29.07	Рб 11.00
Вт 30.07	
Ср 31.07	
Чт 1	Ов 22.49
Пт 2	☾ 20.21
Сб 3	
Нд 4	Тл 11.16
Пн 5	
Вт 6	Бл 22.01
Ср 7	
Чт 8	
Пт 9	Рк 5.37
Сб 10	● 13.26
Нд 11	Лв 10.08
Пн 12	
Вт 13	Дв 12.40
Ср 14	
Чт 15	Тр 14.39
Пт 16	
Сб 17	☽ 7.47 Ск 17.13
Нд 18	
Пн 19	Стр 21.02
Вт 20	
Ср 21	
Чт 22	Кз 2.26
Пт 23	
Сб 24	Вд 9.40 ○ 12.07
Нд 25	
Пн 26	Рб 19.05
Вт 27	
Ср 28	
Чт 29	Ов 6.39
Пт 30	
Сб 31	Тл 19.17

Риби

29.07 (11.00) — 1.08 (22.49)

У дні, коли Місяць проходить сузір'я зодіакального знаку Риб, астрологи вважають сприятливими (продуктивними) для розвитку салатів, капусти, цибулі на перо, всіх інших культур, листя яких споживає людина. Ось чому для безперервного надходження зелені на ваш обідній стіл на звільнені від ранніх культур площі можна саме в ці дні висіяти кріп, шпинат, крес-салат, капусту пекінську. Висівайте ці культури вузькорядним способом з міжряддями 15—25 см. Норма висіву насіння 100—150 грамів на 10 квадратних метрів, глибина загортання 0,5—1 см. Після висівання ділянку чи навіть рядок прикотковують, щоб утворився добрий контакт з грунтом. У суху погоду, що часто в цей період буває, посіви поливають. Ніжні листочки крес-салату, кропу, як підкреслює академік О.С.Болотських, можна додавати до бутербродів, салатів, гарнірів, а листя капусти і гірчиці сарептської, крім того, варять і тушкують.

Овен

1 (22.49) — 4 (11.16)

☾ Третя чверть Місяця —2(20.21)

Для прискорення росту і формування головок брюссельської капусти видаляють верхівку стебла.

Збирають урожай овочів, консервують. Прополюють грядки, поливають сад і город.

Чи не найбільшої шкоди завдає на присадибних і дачних ділянках фітофтороз картоплі. Як правило, у вологу липневу і серпневу пору на картопляному листі з'являються бурі плями, а на нижній його частині білий наліт, пушок грибниці. Що робити? Як тільки з'являються перші ознаки фітофторозу, кущі картоплі слід обробляти бордоською рідиною. Деякі господарі як тільки засихає листя внаслідок фітофторозу, бадилля скошують і видаляють його з городу, а через 10—12 днів викопують бульби.

Телець

4 (11.16) — 6 (22.01)

Фітофтороз з картопляних грядок переміщується на помідори. Зелені плоди, стебла і листя помідорів буріють. Плоди спочатку жорсткі з внутрішньою плямою біля шкірочки, потім загнивають повністю. Як у липні, так і в серпні профілактично обприскують картоплю і помідори, не чекаючи виявлення ознак фітофторозу, 1%-ною бордоською рідиною або розчином хлорокису міді (40 г на 10 л води). Спалах фітофторозу на помідорах припиняють за допомогою мідно-мильної емульсії (20 г мідного купоросу і 200 г господарського мила розчиняють у 10 л води).

Деякі городники обприскують картоплю і помідори настоєм часнику. Для цього придатні не тільки зубці часнику, а й стрілки та стебла, які видаляють з рядків під час проріджування. Розтерті рослини настоюють в емальованому посуді протягом 12 годин. Після проріджування картоплю і помідори обприскують одночасно з обробітком грядок. За літо цю операцію повторюють через кожних 10—15 днів.

Близнюки

6 (22.01) — 9 (5.37)

Хто з садівників планує висаджувати суниці влітку, добре було б здійснити це під знаком Близнюків, найкраще у хмарну або дощову погоду. Якщо ж дощі не випадають, то висаджені рослини щедро поливають, щоб вони добре прижилися і сформували плодові бруньки. За літнього висаджування рослини розміщують досить густо, притінюючи висаджені рослини зеленими гілками, мішковиною тощо. Грунт після поливання мульчують торфом або сухим грунтом, щоб не утворилася кірка. Літні насадження уже наступного року можуть забезпечити 1—1,5 кг ягід з квадратного метра.

Рак

9 (5.37) — 11 (10.08)

● Новий Місяць — 10 (13.26)

Завершується збирання плодів яблук літнього сорту Мелба. Достигають також груші літніх сортів (Улюблена Клаппа, Вільямс). Не забувайте, що зберігаються плоди літніх сортів недовго — 2 тижні. Якщо ви їх не всі спожили, то законсервуйте чи переробіть на сік або варення. У період народження Нового Місяця астрологи не рекомендують висівати й висаджувати рослини. Та робіт на городі достатньо. Саме зараз можна втретє й остаточно проривати столові буряки, видаляючи з рядків пучкову продукцію, коли коренеплід досягне 3—4 см у

діаметрі. При ньому рослини в ряду залишають на відстані 6–8 см одна від одної. В цей же час можна вибірково проривати петрушку.

У першу чергу видаляють (після дощу) буряки і редьку, які стрілкують.

Лев

11 (10.08) — 13 (12.40)

Доглядаючи за перещепленими деревами протягом вегетації, не забудьте на щепленій гілці виділити основний пагін подовження провідника, прищипуючи 1–2 його конкуренти. Поросль, яка сильно росте нижче місця щеплення, також прищипують. Щеплені гілки, щоб вони не ламалися у місці щеплення, треба підв'язувати.

Діва

13 (12.40) — 15 (14.39)

У серпні пересаджують дворічні та багаторічні квіти. Із розсадника на раніше підготовлені грядки і рабатки пересаджують садові дзвоники та дворічні гвоздики.

В ці дні добре розмножувати мускарі (мишачий гіацинт) і білі лілії.

У серпні, особливо в похмуру і дощову погоду, приступають до поділу кущів і пересаджування маргариток, флоксів, фіалок, гвоздик, ірисів, хризантем, півоній.

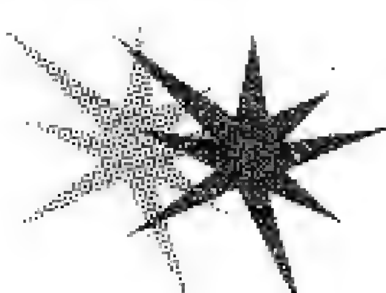
Терези

15 (14.39) — 17 (17.13)

☽ Перша чверть Місяця — 17 (7.47)

Закінчують збирання пізніх сортів малини. Ремонтантні сорти вдруге плодоносять з серпня – вересня до пізньої осені.

Після збирання врожаю обов'язково вирізують біля основи всі гілки малини, які відплодоносили. Це роблять через те, що пагони, які відплодоносили, до кінця вегетації забирають багато поживних речовин і вологи, а на них наступного року врожай не утворюється. Необхідно пам'ятати, що агрономічна наука радить використовувати насадження малини 8–12 років залежно від родючості грунту.

Скорпіон

17 (17.13) — 19 (21.02)

У середині серпня городники висівають цибулю багатоярусну. Знак Зодіака Скорпіон сприятливий для розвитку цієї культури, як, до речі, й салатів, кропу, шпинату, петрушки, редиски. Ось чому, якщо повітряні цибулинки вже сформувалися і легко відділяються від стрілки, їх відразу ж після збирання висаджують, поливають теплою водою, прикотковують. До настання холодів цибуля багатоярусна добре укоріниться. Найкращий спосіб висівання — широкорядний за схемою 70 х 10 см. Зелень цибулі одержите наступного року.

Достигають плоди слив сортів Ренклод Альтана, Угорка ажанська, Опішнянка та деякі інші. Поспішіть їх переробити, якщо не зможете спожити свіжими.

Стрілець

19 (21.02) — 22 (2.26)

Якщо ви вирішили власноруч виростити саджанці смородини і порічок, то закладіть ділянку для розмноження у вересні — першій декаді жовтня. Але грунт для цього необхідно підготовити вже зараз. Для цього ділянку перекопайте і удобріть перегноєм і мінеральними добривами. Якщо у вас відмінні сорти і рослини не хворіють, то живці можна буде заготовити у своєму ягіднику. Якщо ж ви бажаєте поповнити сорти, то завчасно домовтеся з господарями, в яких ви хочете взяти живці. До речі, якщо кущові рослини на вашій ділянці вражені антракнозом, септоріозом, то відразу після збирання врожаю смородину необхідно обприскати 1%-ною бордоською рідиною або 0,3%-ним хлорокисом міді.

Козеріг

22 (2.26) — 24 (9.40)

Під цим знаком Зодіака можна приступити до розмноження цибулі-різанця діленням дорослих рослин. З цією метою їх викопують і ділять на менші частини, які висаджують на постійне місце. Саме в цей час бажано висіяти редиску, щоб одержати врожай у вересні або жовтні.

Якщо маєте намір одержати осінній урожай шпинату, можна його також висіяти вже тепер. Звичайно необхідно взяти сорти з недовгим вегетаційним періодом.

Знімають груші деяких осінніх сортів (Доктор Люціус). Достигають вони у жовтні і зберігаються протягом місяця.

Водолій

24 (9.40) — 26 (19.05)

○ Повний Місяць — 24 (12.07)

У плодовому саду збирають яблука, груші, сливи, які пошкоджені плодожеркою, і, якщо їх не можна вживати в їжу, закопують на глибину 50–60 см. Оглядають також ловильні пояси на стовбурах дерев і знищують знайдених там гусениць.

Достигають яблука сорту Слава переможцям. Пам'ятайте, що зберігаються ці плоди всього близько двох місяців. Необхідно вже зараз продумати, чи встигнете їх спожити. Якщо ж ні, то приготуйтеся до їх переробки на повидло, варення чи сік. Можна, звичайно ж, їх порізати й висушити для приготування узвару.

Риби

26 (19.05) — 29 (6.39)

Продовжують збирати огірки травневого посіву. Огірки, висіяні у червні для пізнього врожаю, починають плодоносити. У цей час їх підживлюють сумішшю мінеральних добрив: 0,3 кг аміачної селітри, 0,4 кг суперфосфату і 0,6 кг калійної солі на 10 квадратних метрів.

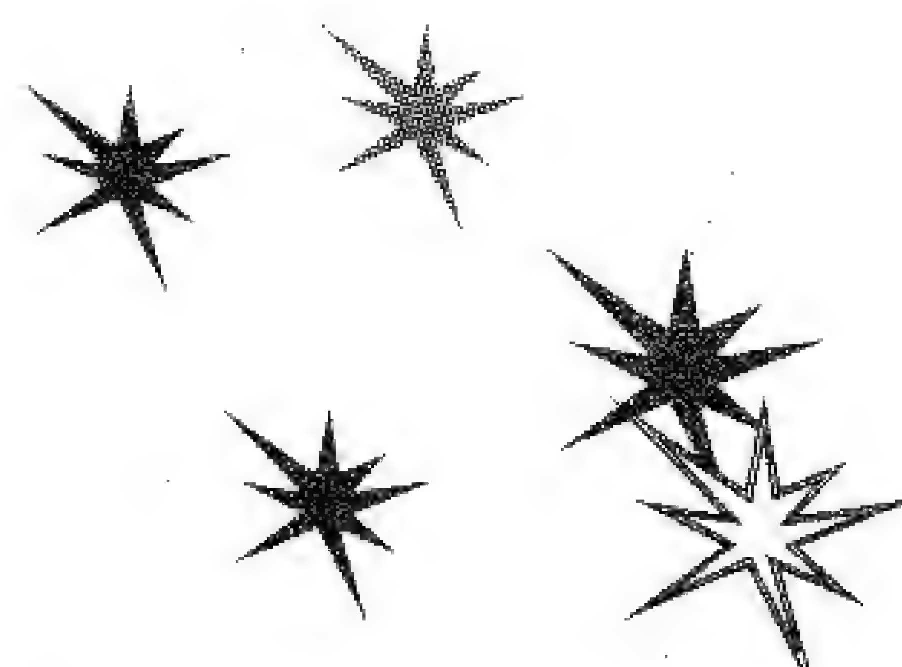
Овен

29 (6.39) — 31 (19.17)

Висівають у парник скоростиглі сорти головчастого салату. Одержану розсаду пересаджують у парник або відкритий грунт. З настанням холодів її вкривають плівкою.

Збирають качани кукурудзи для споживання.

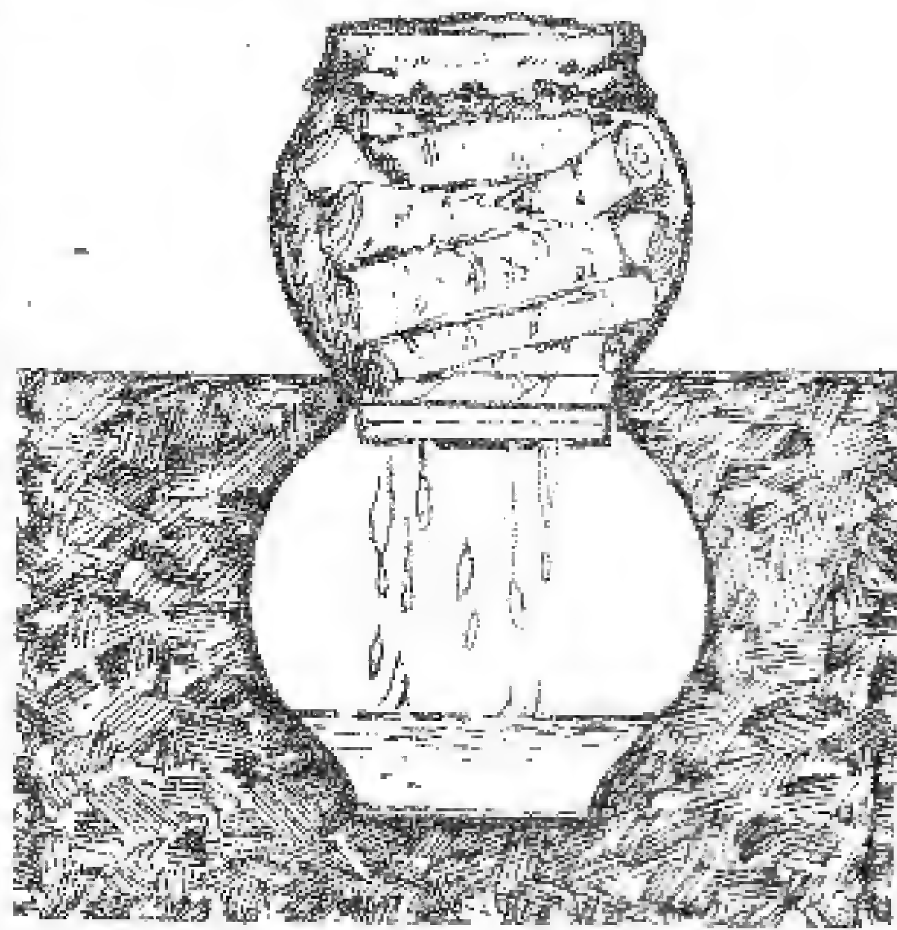
Зривають зонтики тмину, висушують їх і вилущують насіння.

Виготовлення дьогтю в домашніх умовах

У своїх листах читачі звертаються до журналів "Будьмо здорові" і до "Дім, сад, город" з проханням розповісти на сторінках наших часописів, як у домашніх умовах самому виготовити дьоготь.

У цьому номері ми друкуємо розповідь нашого читача Олексія Радіоновича Бондарчука, як приготувати дьоготь у домашніх умовах. Ось його рецепт. Колись, приблизно у 1945—1947 роках, ми з батьком варили дьоготь так: брали два чавуни: один з дірками у дні, через які мав виходити дьоготь, другий без дірок, до нього мав стікати дьоготь.

До того, що з дірками, щільно накладали березову кору і накривали кришкою також щільно, а ще й зашпаровували глиною. Цілий, без дірок, закопували в землю по вінця, урівні із землею, а той, що з корою, ставили на нього і розводили довкола нього вогонь. Таким чином нагрівався чавун, а в ньому нагрівалася й кора, з якої виділялася рідина, тобто це і був чистий березовий дьоготь. До своєї розповіді, як це ми робили з батьком, додаю і малюнок.

Буду радий, якщо наш рецепт стане у пригоді тим, хто захоче /виготовити дьоготь у домашніх умовах. Можливо, хтось із читачів знає інші рецепти приготування дьогтю в домашніх умовах, будь ласка, поділіться ними на сторінках наших журналів.

З повагою ***О.Бондарчук,***
п-кт Гоголя, 3, м. Дубно Рівненської обл.

Із журналу "Будьмо здорові"

Вийшов з друку журнал "Квіти України" № 7, 2002 р. У номері ви знайдете інформацію про багаторічні квіти — лілійники, нові сорти, поради з агротехніки. Багатьох зацікавить інформація про маловідомі квіти: тігонію, матрикарію, левкой.

Відомі селекціонери гладіолусів поділяться своїм досвідом. Гладіолус, який нагадує метелика, найближчим часом з'явиться на ринку України.

Поради щодо озеленення, репортажі з музею воскових фігур рослин голландської виставки "Флоріада-2002".

Журнали "Квіти України" за 2001 та 2002 роки надсилаємо поштою післяплатою.

Для тих, хто цікавиться "Бібліотекою квітникаря", нагадуємо, що в цій серії вийшли такі збірники: "Троянди", "Магнолії", "Айстри", "Тюльпани", "Сенполії", "Сукулентні рослини", книга II; "Водойма в саду", "Однорічні рослини", "Дворічні рослини", "Кімнатні рослини", "Ліани в саду", "Клематиси", "Квітник без шкідників та хвороб", "Старовинні парки Чернігівщини", "Гладіолуси", "Рододендрони".

Для тих, хто хоче придбати книги за редакційними цінами, звертайтеся до редакції журналу "Квіти України" за адресою: Київ-54, просп. Гагаріна, 17-а. Іногороднім висилаємо книжки поштою (післяплатою). Ціна одного примірника 1 грн. 80 коп., "Айстри", "Тюльпани" — 2 грн. "Сенполії" — 3 грн. 50 коп. (без вартості пересилки).

Адреса для замовлення книг та журналів поштою: 02002, Київ-2, а/с 208, "Квіти України".

Можливо, це не цистит

Мені 59 років. Минув клімакс і я думала, що всі проблеми позаду. Але приблизно рік тому мене почали непокоїти неприємні відчуття під час сечовипускання, часті позиви. Це перетворилося в жах: неможливо висидіти театральну виставу, кашлянути чи чхнути. Пішла до лікаря, установили діагноз — цистит. Пила антибіотики, але мій стан не поліпшився. А недавно подруга сказала мені, що в усьому винний вік. Я веду активний спосіб життя, працюю, доглядаю онуків, господарюю на дачі й зовсім не хочу відчувати себе старою. Можливо, це ж все-таки захворювання і його можна перебороти?

Валентина Михайлівна,
м. Н.

Валентина Михайлівна не одна така. Річ у тім, що більшість жінок просто не наважуються звернутися з цими проблемами до лікаря. А, **НА ЖАЛЬ, МАЄ СПРАВУ З НИМИ КОЖНА ДРУГА ЖІНКА ПІСЛЯ П'ЯТДЕСЯТИ РОКІВ.**

Порушення в сечостатевій системі пояснюються тим, що з віком жіночий організм припиняє виробляти жіночі гормони, які виявляють "омолоджувальну" дію на організм. Звідси й досить характерні нарікання: сухість і свербіння у піхві, часте й хворобливе сечовипускання, нетримання сечі під час кашляння та чхання. Тому подруга Валентини Михайлівни також має рацію: проблеми виникають з віком. Але не варто впадати у відчай: вихід є, і досвідчені лікарі про це знають. Потрібно трішки "підгодувати" організм тим, чого йому не вистачає. Саме для цього створено препарат Овестин з досить зручними лікувальними формами (свічки та крем). Мої пацієнтки дуже задоволені ним: полегшення настає уже на 5—7-й день після вживання цих ліків.

Овестин містить естріол — натуральний жіночий гормон, який відразу діє на сечостатеву систему без системної дії на організм. Любі жінки, не терпіть цих "незручностей", сміливо розповідайте про них лікарю, сьогодні Вам ще можна допомогти.

Інформація: препарат Овестин у лікувальних формах "Свічки" та "Крем" зараз можна придбати в аптеках без рецепта.

Реєстраційне посвідчення №П.01.02/04172 від 04.01.02 Міністерства охорони здоров'я України.

КНИГИ — ПОШТОЮ

КНИГОНОША
www.greenpes.com
«Книгоноша», а/с 110 - ДС, м. Київ -71, 04071
тел. (044) 467-50-24

***Шановні друзі!** Книгоноша підготував для вас подарунок — новий випуск каталогу «Книгоноша. Весна — літо 2002» та розіграш чудових призів-книжок. Замовте книжки з нашої рекламної полички — отримайте новий випуск каталогу безкоштовно та візьміть участь у розіграші призів.*

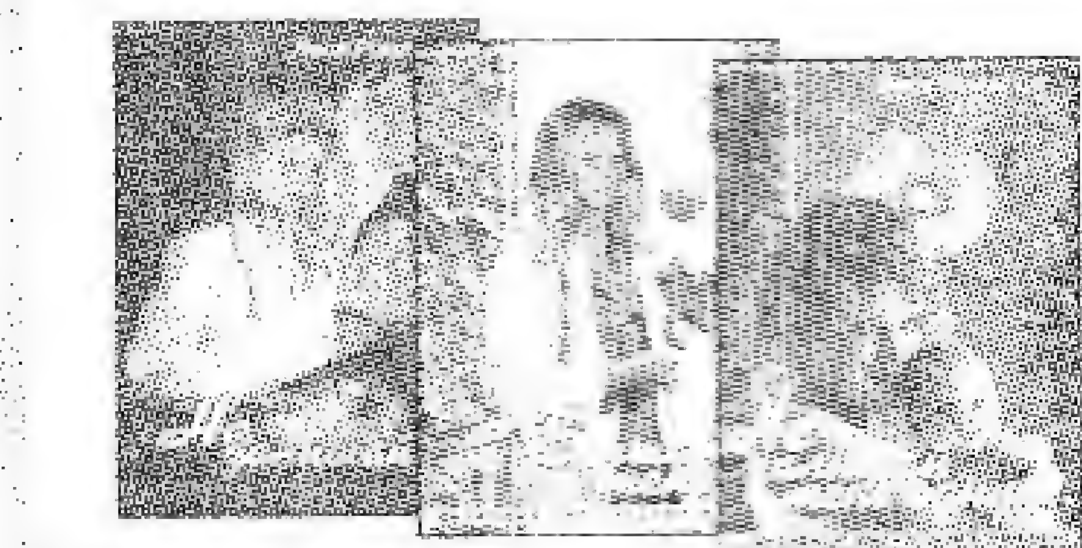
Барабаш О.
Розсада овочевих культур: Поради, як виростити розсаду різних овочевих культур для відкритого і закритого грунту. — 55 с.
Щоб зібрати гарний врожай капусти, помідора, перцю, баклажана, фізаліса, огірка, гарбуза, кабачка, патисона, кавуна, дині, цибулі, селери та салату, треба заздалегідь як слід підготувати та виростити розсаду цих культур. Таємниці підготовки грунтів та насіння, догляду за розсадою відкриє вам незамінна книга з «Бібліотечки овочівника».

Українські народні пісні. — 249 с.
Перлини художнього світу української пісенності: колядки, щедрівки, веснянки, пісні про кохання, родинне життя, колискові, козацькі, а також авторські пісні — романси. Вони ллються із серця, об'єднуючи людей, даруючи радість й допомагаючи у журбі.

Нікітіна О.
Для кожної матері. — 96 с.
Розвиток дитини. Навички та ігри. Речі та іграшки. Режим дня. Харчування. Загартування. Перша допомога хворій дитині. Обладнання дитячого куточка та дитячої кімнати. Універсальні викрійки дитячого одягу, оздоблення.

Романчук Л.
Не залишай... — 332 с **Ціна — 10.65 грн.**
Не залишай мене... — 300 с
Ціна — 10,65 грн.
Не залишай мене одну... — 332 с **Ціна — 11,00 грн.**
Романи Лесі Романчук «Не залишай...», «Не залишай мене...» та «Не залишай мене одну...» повертають нас в ілюзорне благополуччя 80-х. Це неповторна історія життя та кохання молодої жінки, лікаря-гінеколога, вплетена в цікаві реалії часу. Разом з героїнею ви потрапите за двері, зачинені для усіх, — двері пологового будинку, прочитаєте справжні невигадані історії.

Брати Капранови
Кобзар 2000. — 420 с
Безперечно, найзначнечніша книжка року. Два романи братів-близнюків Капранових під двосторонньою обкладинкою. Любовний роман для жінок та трилер для чоловіків — справжня книжка для родинного читання. Легка мова, карколомні інтриги, витончені почуття. Чотириста двадцять сторінок захоплюючого тексту, вишукані ілюстрації, несподівана форма. Купіть собі, подаруйте друзям. Два знамениті, цікаві й сучасні українські романи за ціною одного. Не пропустіть!

Семенов Ю.
Відчай: Повернення Штірліца: Детективний роман. — 208 с.
Шалений успіх фільму «Сімнадцять спалахів весни» перетворив головного героя Штірліца на образ ідеального розвідника та супергероя для кількох поколінь. Проте, що сталося з ним після закінчення війни? Гостросюжетний детективний роман Юліана Семенова «Відчай» хронологічно завершує серію книг про уславленого героя, який після війни повернувся в Росію. Він багато років був своїм серед чужих — і от, стає чужим серед своїх...

СЕРІЯ «ЗОЛОТИЙ БАБАЙ»

Кононович Л.
Я, зомбі. — 352 с.
Він мужній, безстрашний, безжалісний — справжній сучасний герой. Життя для нього — війна. Він працює у приватному детективному агентстві й розслідує найскладніші та найнебезпечніші справи. Змова російських спецслужб проти українських демократів та Чечня — таємні сторінки недавньої історії, де переплелися політика, кримінал та великі гроші. Два гостросюжетні романи в одній книжці!

Кононович Л.
Кінець світу призначено на завтра. — 176 с.
На майдані біля церкви... призначено кінець світу. Ловці душ тепер ходять у білих шатах та іменують себе живими Богами. В ім'я нового пророка діти кидають рідний дім, віддають все майно і навіть душу. Але чи це іскла проступають за білим балахоном? Це і з'ясовує детектив для особливих доручень Оскар, герой роману Леоніда Кононовича «Я, зомбі». Хто зупинить кінець світу?

Гедеон Р.
Адель. — 176 с.
Що може бути краще за сентиментальний роман? Що може бути краще за історичний роман? Правильно, сентиментальний історичний роман. А якщо він ще й еротичний... Прототипом головної героїні роману «Адель» є знаменита французька куртизанка, портрети якої писали найкращі художники, найкращі поети присвячували їй вірші. Відомо, що серед них і російський поет М. Лермонтов. І не диво — кохання не підвладне кордонам.

Парнюк Т.
Заповіт прадіда. — 288 с.
Підлітки — вони ще такі несерйозні, їх завжди приваблюють пригоди, для них не існує жодних правил. Через це вони потрапляють у всілякі історії. Як, наприклад, дві подруги-киянки, котрі, виконуючи заповіт прадіда головної героїні, опиняються у вихорі загадкових подій. На них полюють члени таємничої секти, до них тягнуться руки з далекого минулого... А це завжди так небезпечно та цікаво! Отож, готові вирушити у подорож за скарбами?

Дідковська Д.
Татова доня. — 176 с.
Вона звикла дивитися на світ з-поза спини тата, потім — чоловіка. Але тата вбили, а чоловік зрадив. Вона залишилася сам на сам з підступним світом, і сподіватися може тільки на себе. Цей роман не лишить байдужим ні жінок, бо головна героїня — справжня жінка, ні чоловіків — їм ніколи не здогадатися, як розв'яжеться карколомна інтрига. Читайте і насолоджуйтесь!

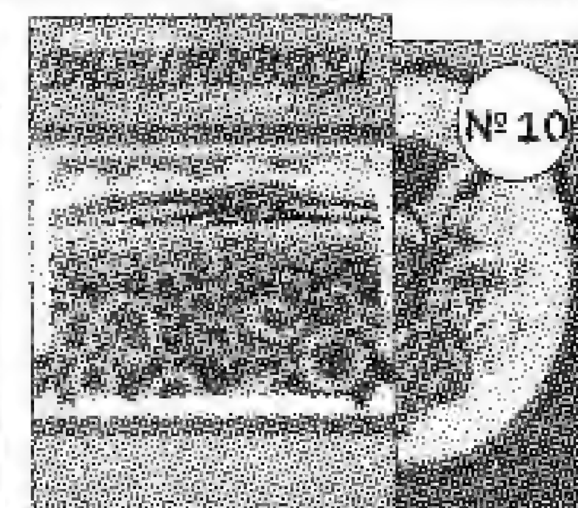

Волков О.
Виконавець. — 176 с.
Поки герой віддається улюбленому полюванню, навколо згортаються силові лінії незбагненного лихого поля, котре так стисне і закрутить його, що захрустять не лише кістки, а й сама душа. Трилер тримає у напрузі до останньої сторінки. Містика переплітається з реальністю, парапсихологія — з технікою XXI століття, і читачеві лишається тільки зачаровано перегортати сторінки.

Винокуров О.
Сучі діти. — 352 с.
Коли у видавництві працювали над новим романом Олександра Винокурова «Сучі діти», художник так захопився, що впав з канапи і зламав собі руку. Будьте обережними! Ви теж можете зачитатися, бо інтрига цього трилеру не залишить байдужим нікого. Україна в облозі. По тривозі піднято армію та міліцію. Але це не потенційний ворог перейшов кордон. Це собаки. Сірки, Рябки та Джульбарси збираються у зграї і тероризують села та міста. Головні герої трапляють в облогу на закинутій військовій базі, інші — на роботі, вдома, у транспорті. Як врятуватися від скажених собак?

Серія «Сонет. Схеми вишивки хрестом».
Запропоновані в цій серії композиції для вишивки хрестом: різноманітні пейзажі, орнаменти, чудові квіти та прості схеми для їх виконання задовольнять найвимогливіши смаки. Скатертини, панно, серветки, що їх ви зможете зробити власноруч, перетворять вашу оселю на взірець краси та оригінальності.

Дитячі усмішки: Гумористичний збірник для дітей. — 96 с.
Діти й дорослі настільки різні, що під час спілкування між ними завжди виникають кумедні ситуації. Посміхніться разом з дітьми та онуками, читаючи веселі діалоги учителів та учнів, батьків та дітей, подані у цьому гумористичному збірнику.

Скарбниця українських казок. — 320 с.
Ця збірка — справжня скарбниця, в якій зібрано найкращі казки з різних регіонів України. Гармонійно поєднавши реальне й вигадане, ввібравши в себе найдавніші традиції, вони залишаються для наступних поколінь тими коштовними скринями, у яких зберігається народна мудрість та досвід пращурів.

Каталог «Книгоноша. Підручники — поштою». 2002 — 2003 навчальний рік. — 52 с.
У новому каталозі ви знайдете підручники з усіх предметів для початкової, середньої і старшої школи, затверджені Міністерством освіти України, навчально-методичну літературу для вчителів, художні книжки за новою програмою, книжки для шкільних бібліотек, подарунки.

Улюблені пісні з мультфільмів–1. — 20 с.
Збірка пісень з улюблених дитячих мультфільмів: «Бременські музиканти», «Крихітка Єнот», «Чебурашка», «Капітошка», «Тимко і Димко», «Казка про машини» в російському і українському варіантах. Ці чудові пісеньки діти зможуть співати в дитячому садку, школі, вдома, або, навіть, вивчити грати їх на фортепіано самі.

Творчість
6 20 грн.

Веремійчик І.
Творчість на кінчиках пальців: Навчально-методичний посібник. — 108 с.
Маленькі винахідники сповнені творчої енергії і найнеймовірніших думок. Ця книжка допоможе їм реалізувати свою фантазію, навчитися майструвати, власноруч виготовляти сувеніри, аплікації, витинанки з паперу, тканини, фольги, дроту, пластмаси та інших матеріалів. А крім цього, подарує море задоволення від зроблених робіт.

2 20 грн.

Лотоцький А.
Історія України для дітей. — 256 с.
Матеріал підручника представлено у формі захоплюючої розповіді про сторінки історії України від часів Київської Русі до XX ст. Видатні давньоруські князі, славна епоха Козаччини, період перебування України під ярмом інших держав, боротьба за незалежність.

Мінімальна сума замовлення — 15 грн.
Увага! З 21 січня 2002 р. Укрпошта підвищила тарифи на свої послуги. Тому, якщо сума вашого замовлення менша, ніж 15 грн., ми змушені будемо додати **1 грн.** за послуги Укрпошти.

Зверніть увагу, що до вказаної ціни входить тільки вартість пересилання. А за переказ грошей на наш рахунок пошта візьме з вас додаткову плату, яка становитиме до **4,5%** від суми замовлення. Гроші за книжки ви заплатите на пошті при отриманні посилки.

Як ми "створювали" грунт на дачній ділянці

У всьому світі в сільському господарстві нині широко застосовується ЕМ-технологія, батьківщиною якої є Японія. ЕМ — це значить ефективні мікроорганізми.

Японський мікробіолог Теруо Хіга зібрав воєдино понад 80 видів ефективних корисних мікроорганізмів, створивши унікальний біоценоз, в якому ці живі істоти існують за принципом обміну джерелами живлення. Одна група мікроорганізмів живиться відходами іншої. Тож, посилюючи одна одну, вони єдиним потужним фронтом надходять до грунту, до рослин — і спрямовують життєве середовище в бік регенерації. При цьому значно підвищується врожайність, зростає якість рослинницької продукції, поліпшуються всі якісні показники грунту. Багаторічний досвід показав високу ефективність нової технології та абсолютну нешкідливість її для тварин і людини.

Наказом №256 від 19.12.2000 року Міністерством агрополітики України дозволено застосовування ЕМ-препаратів у рослинництві і в тваринництві також в нашій державі. Нині вони сертифіковані як органічне добриво ("біостимулятор росту рослин") "Байкал-ЕМ-1-У", серія Б №00364 Міністерством екології і природних ресурсів України. ТУ У 46.87/Го/ 006-01.

Також комплексний пробіотичний препарат "Байкал-ЕМ-1-У" ліцензований департаментом ветеринарної медицини. Ліцензія №222435. Виробляється у відповідності з ТУ У 24.4. 2270054 - 630-2001.

Статтею садівника-любителя з Харкова С.Ящука ми започатковуємо серію статей про нову технологію,яка, на думку багатьох вчених, буде домінуючою у XXI столітті.

Ділянка під дачу (16 соток) нам дісталася малопридатна для городництва: утрамбована, занедбана, призначена для випасу худоби, де після танення снігу довго не сходила вода, а влітку, після кожного дощику, земля також тривалий час не просихала. Ми вирішили поступово осушити і окультурити свою ділянку, тобто зробити її придатною для ведення будь-яких сільськогосподарських робіт. Три роки всією сім'єю старанно трудилися, щоб прокопати канави, відвести воду. А ще провели такий агрозахід: зняли верхній шар землі і відклали в один бік, а нижній глинистий шар — в інший, і в утворену траншею поклали в кілька шарів стовбури впалих дерев, сухі гілки, траву, листя. Зверху знову поклали знятий грунт, змішуючи його з привезеним крупнозернистим піском та додаючи перегній, доломітове борошно, мінеральні добрива. І так метр за метром підвищили ділянку на 20—25 сантиметрів.

Навесні приїхали — озера з водою немає, але земля, незважаючи на всі наші зусилля, тверда, як асфальт. Знову стали копати, розпушувати вилами, додаючи органіку і хімічні добрива. Посадили картоплю і декілька грядок овочів.

Восени картоплі зібрали лише трохи більше від того, що висаджували навесні. Нам стало шкода своєї праці, тож вирішили ділянку засіяти травою, і приїздити на дачу лише відпочивати: загоряти, смажити, шашлики, дихати чистим повітрям.

Наприкінці літа 1993 року наш зять, перебуваючи у Японії, купив літрову пляшку ЕМ-препарату "Жива планета" (так він там називається), привіз її нам і пояснив, як застосовувати: треба полити весь грунт, розвівши 1 столову ложку препарату в 10 л води. На той час ми про цей препарат ще нічого не знали. На свій страх і ризик полили свій город з лійки, витрачаючи на погонний метр 10 літрів розчину. Коли приїхали на дачу наступного дня, вжахнулися — весь грунт мов би спінився, перетворився на маленькі грудочки, які нагадували гречану крупу. Ми вирішили, що зіпсували (спалили) грунт цим новим добривом. Проте побачили, що рослини на грядках чудово себе почувають, зелені, живі. Настала осінь, сусіди по дачі давно вже зібрали врожай зі своїх ділянок — огірки, помідори, коренеплоди. А у нас все зеленіло, росло, мов на дріжджах, капуста, баклажани, морква, зелень. І це, незважаючи на холодну погоду, причому без будь-якого укриття. Моркву та буряк викопали з зеленим бадиллям і побоювались, що в погребі все це почне гнити. Але, на наш подив, картопля і коренеплоди збереглися до весни чудово, жодної картоплини не викинули.

Взимку звернули увагу, що на нашій ділянці сніг лежить пухкий, незлежаний, а в сусідів — снігова кірка.

З весни 1994 року ми використовуємо нове добриво без будь-яких побоювань. Готували компости, рідкі підживлення з різноманітних трав, додаючи ЕМ-препарат, у тому числі і до гноївки, наполовину розведеної водою. Все це настоювали 2—3 тижні в столітрових діжках, а перед поливанням розбавляли у співвідношенні 1:200, тобто до 10 л води додавали склянку (200 г) настою з діжки. Позакореневе підживлення стали робити не з лійок, а за допомогою насоса "Малиш", розпилюючи розчин по всьому листю. Навесні обробляли дерева і кущі до розпускання бруньок, потім тричі повторювали обробку в першій половині літа. Обов'язково перед підживленням всю ділянку щедро поливали водою або проводили цей агрозахід відразу після дощу.

З кожним роком грунт на ділянці ставав все пухкішим, і вже не треба було копати його лопатою. Розпушували вилами, не перегортаючи пласт, а потім просто сапкою підрізали бур'яни. З кожним поливом ЕМ-препаратом бур'янів на ділянці ставало все менше, а врожай усіх висаджених рослин — зростав. Зараз зі свого городу збираємо щедрі врожаї. А висаджуємо все те саме, що й сусіди по дачі: капусту, редьку, редиску, буряки, моркву, зелень. Ну, і квіти, звичайно. Все буйно росте, квітне, пахне.

П'ять років ми використовували японський ЕМ-препарат. І дуже зраділи, коли дізналися, що в Україні можна придбати таке саме мікробіологічне добриво. Проте відразу ж зіткнулись з підробкою. Звичайно, від використання того, що видавалося за ЕМ-препарат, не було ніякого ефекту.

Тепер ми використовуємо тільки "Байкал ЕМ-1-У", який зарекомендував себе як винятково ефективний. Так, коли ми висадили на маленькій ділянці 2 відра картоплі, то восени зібрали 8 мішків великих, здорових, відбірних бульб. Вирощуємо картоплю з паростків (розсадою), отримуємо по відру картоплі з куща. Один кущ кабачка-цуккіні дає 60—70 кг плодів завдовжки до двох метрів. А кущ огірків сорту "Лібелла" в плівковій теплиці за один збір дає по 2—2,5 кг смачних хрумтливих огірочків. Морква росте крупна, соковита, дуже солодка, зберігається всю зиму добре. Зелень (петрушка, кріп, крес-салат тощо) не жовтіє до самого збирання.

Ще один важливий момент. На своїй ділянці ми вже 7 років не використовуємо жодних отрутохімікатів, при цьому немає у нас шкідників і рослини майже не хворіють, тому що впродовж літа регулярно раз за 7—12 днів використовуємо розчин препарату "Байкал ЕМ-1-У". Навіть саранча, що минулого року невідомо звідки залетіла на нашу ділянку, не витримала обробки препаратом ЕМ-1 з настоянками трав і коров'яку і частково загинула, а та, що залишилась, відлетіла, не завдавши нашим рослинам будь-якої шкоди. Сусіди проти саранчі використовували хімічні препарати, але незважаючи на це, деякі яблуні в них залишились без листя, оголені.

Тепер ми з весни і до приморозків їмо свіжі овочі, ягоди, фрукти, забезпечуємо на зиму припасами свою сім'ю. Смак овочів відмінний, до того ж помітили, що покращився стан нашого здоров'я. І все це завдяки новому біодобриву "Байкал ЕМ-1-У".

С.Ящук,
садівник-аматор, м. Харків

ПРО СРІБНУ ВОДУ, ПАДІЖ КУРЕЙ ТА МАСЛО, ЯКЕ ДОВШЕ ЗБЕРІГАЄТЬСЯ

Власне кажучи, подібного читацького відгуку ми не чекали. Листи, що стосуються статті "Срібна вода" ("Дім, сад, город", №3, 2002), спочатку нас дещо збентежили своєю кількістю, а потім підказали теми для продовження розмови. Отже, мова йде про застосування води, одержаної за допомогою срібних кульок — так званої срібної води. Нагадаємо, що срібну воду можна одержати обробкою (знезаражуванням) звичайної водопровідної чи криничної води іонами срібла. Аби досягти цього, необхідно просто занурити на 1—2 доби в 1 л питної води срібну кульку вітчизняного виробництва. Іони срібла, що передаються воді, знезаражують її та консервують на тривалий час. При концентрації срібла 0,1 мг/л вода залишається чистою протягом року і більше. Така вода може бути реагентом для знезаражування та консервування питних і мінеральних вод, рідких харчових продуктів, використовуватися з лікувально-профілактичною метою.

У статті було зроблено акцент на використанні срібної води за прямим призначенням, тобто для пиття. Ми відштовхнулись від думки лауреата Нобелівської премії, доктора Роберта Сейнера, одного з найавторитетніших фахівців з колоїдних розчинів срібла, який стверджує, що вплив срібла на організм при щоденному прийомі якнайкраще нагадує придбання другої імунної системи. Тобто, оскільки в добовому раціоні людини в середньому повинно міститися до 0,088 мг срібла для забезпечення імунного захисту організму та вияву омолоджуючої дії на кров й благотворного впливу на хід фізіологічних процесів, то ця доза має поповнюватись або з продуктами харчування (що проблематично через дуже невеликий вміст срібла в них), або ж через оброблену сріблом воду. Реально останній варіант став можливим після впровадження в промислове виробництво срібних кульок. Нагадуємо адресу, за якою можна замовити кульки (вартість висилання післяплатою 15 грн.): *а/с 50, м. Київ-215, 04215.*

Втім читачі висвітлили й інші, не менш важливі, аспекти використання срібної води. Власне на цьому ми зупинемося детальніше.

Вчитель-пенсіонер з с. Білоцерківка (Запорізька обл.) Г.Д.Комар пише, що минулого року скрізь на Україні гинула домашня птиця. Для лікування використовувались різні ліки. "Почав використовувати срібну воду — не пропало жодної". Й продовжує: "Вже давно викопав на присадибній ділянці басейн на 3 куб. м дощової води, вкинув туди 3 срібні монети (рублі), вода весь час свіжа-чиста."

Постійний читач журналу І.О.Порохня. з Полтавської області стверджує, що обробка протягом 3—5 год. свіжого коров'ячого молока сріблом (занурювання ложки) стабілізує його й дозволяє зберігати консервованим на 2 доби довше влітку й до 5 діб — взимку. При цьому органолептичні властивості молока (смак, колір, запах) не змінюються.

Дещо інший цікавий факт сповіщає читач І.В.Олексієнко з Одещини. Він пише, що якість домашніх вин та особливо самогону, стає просто неперевершеною після консервації їх сріблом. При цьому прискорюється процес старіння вина та покращуються і смак, і запах. Ефективно впливають іони срібла й на фізико-хімічні процеси під час стерилізації фруктових та виноградних соків.

А домашнє коров'яче масло, оброблене й промите на кінцевому етапі приготування срібною водою, має кращий смак та значно довше зберігається навіть улітку.

Ще один цікавий момент використання срібної води відмітив читач з Київської області П.А.Гоменюк. Він часто використовує різноманітні настойки лікарських трав. Багато з них дуже швидко втрачають свої властивості (деякі — за 3—5 годин). Ці ж настойки, приготовлені на срібній воді, не втрачають лікувальних властивостей протягом 5—10 діб.

Усі наведені вище факти зайвий раз нагадують, що нове — це трохи призабуте старе. А в нашому випадку воно лишень модифікувалось: від срібного хреста, рубля чи ложки — до срібних кульок.

Втім, ми б завинили перед читачами, якби не вказали на кілька одержаних нами листів так би мовити "скептичного" характеру. Особливо, коли йде посилання на популярне в Україні бульварне російське видання, де з розумним виглядом стверджується приблизно таке: "Сучасні дослідження не дають однозначної відповіді на питання про знезаражування води сріблом. Науково не доказано покращення хімічних властивостей срібної води (?!. ред.) А Церква заперечує роль срібла в освячуванні води". Що тут скажеш? Рівень аргументації "надсерйозний". Хочеться лише порадити колегам відповідальніше ставитися до того, про що пишеш, а редакторам — до того, що друкуєш. Й наразі побіжно перечитати перед публікацією хоча б дещицю зі спадщини всесвітньо відомого українського радянського вченого, академіка Л.А.Кульського та його учнів (на повне ознайомлення з його капітальними працями про воду, в тому числі й про використання срібла для знезаражування та консервації води й інших розчинів, тепер відваги — чи чогось іншого — стане не в кожного). Хоча й це зайвий раз нагадує — про щось нащадкам необхідно все ж таки обов'язково пам'ятати, особливо, якщо воно науково обгрунтоване.

Отож чекаємо на Ваші нові листи й повідомлення.

О.Влас

...саджанці: винограду, актинідії, жимолості, лимонника, великоплідної смородини, агрусу, малини, кизилу, суниці. Декоративні рослини і квіти. Каталог безкоштовно у Вашому конверті.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки Кременчуцького р-ну Полтавської обл., 39625,
тел. (05366) 6-17-00

...саджанці троянд (дворічні, щеплені) зарубіжної селекції. Для ландшафтного — найновіші троянди (бордюрні, плетисті, грунтопокривні).

М.Б.Рязанов,
вул. Високогірна, 14, м. Дніпропетровськ, 49048.
тел. (0562) 98-10-84

...кущові і двокольорові штамбові троянди (в контейнерах). Саджанці шипшини. Цибулини гладіолусів.

А.Б.Рязанов,
вул. Подвойського, 5, м. Дніпропетровськ, 49033,
тел. (0562) 96-64-84

...агроном-виноградар приймає замовлення на саджанці, чубуки комплексностійких сортів винограду (135). Каталог.

Е.М.Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120.
тел. (0612) 67-49-53

...тюльпани, нарциси, гіацинти, лілії, лілійники, багаторічні квіти.

Микола Колісниченко,
с. В.Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл., 37645.
тел. (255) 71-5-58

...суницю кращих сортів світової селекції за каталогом.

Л.В.Москаленко,
Харківка, 4, Миргород Полтавської, 37600

...компактний доїльний апарат виробництва Чехії. Конверт - інформація.

В.І.Дутко,
вул. Галицька, 6/1, м. Тернопіль, 46002.
тел. (0352) 25-28-54

...міцелій гливи, печериці (можна вирощувати цілий рік), рекомендації щодо вирощування; насіння квітів. Картопля: Червона Шапочка, Повінь, Слов'янка; соя кавова.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...гладіолуси, лілії, тюльпани та багаторічники - низькі ціни, знижки — безкоштовні консультації, інструкції. Каталог - у Вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 33, м. Кременчук Полтавської, 39608.
тел. (05366) 68-951

...однорічні вишукані саджанці троянд, шипшини. Вирощу на замовлення.

А.Я.Береза,
а/с 238, м. Червоноармійськ Донецької, 8530
тел. (06239) 27-2-04, 97-9-32

...розетки великоплідної суниці Ананасної, Гігантели, Чомора Турусі, смородини Ядрьона та ін.

Наталія Андріївна Буря,
а/с 144, м. Красноперекопськ, Крим, 96004

...розсаду суниць понад 30 сортів.

Тетяна Павлівна Роздобудько,
вул. Дубровицька, 10, кв. 51, м. Київ-114, 04114.
тел. (044) 432-97-54

...цибулини лілій голландської селекції

Ольга Василівна Власюк,
а/с 79, м. Павлоград Дніпропетровської обл., 51400

...живці плодових культур та клонових підщеп для зерняткових та кісточкових культур - поштою. Каталог і бланк замовлення у Вашому заадресованому конверті.

Володимир Миколайович Меженський,
вул. Ілліча, 13 б, с. Опитне,
м. Артемівськ Донецької обл., 84571.
тел. (06274) 6-73-61

...допомогу в пошуку рослин. Список висилається безкоштовно у Вашому конверті.

О.І.Болотських,
Банк даних колекціонерів рослин, а/с 17, м. Київ, 02105

...реалізуємо рослини.

О.І.Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

...висилаю посилками найкращий у світі новий ранній сорт картоплі Біла роза німецької селекції. Супереліта. Бульби округло-видовжені, рожеві, яскраво-малинового кольору, надзвичайної краси, вічка поверхневі. Врожайність досить легко досягає 1000 кг бульб з однієї сотки землі. Смакові якості високі. Біла роза йде на зміну Ранній розі (Американці). В посилці 650 г бульб на розведення. Переказати по пошті простим переказом по 15 грн. за кожну посилку не пізніше 10 листопада. Телеграфом і в листах гроші не висилати. Квитанції зберігати у себе. Прохання чітко писати свою адресу, в тому числі чітко і повністю писати свою адресу і на талоні або на звороті повідомлення грошового переказу. Відправка посилок з 20.08 по15.11.2002 р.

Анатолій Федорович Стаднік.
вул. Робітнича, 4, кв. 3, м. Баранівка Житомирської обл., 12700

...за попередню плату гарноквітучі багаторічники: гліцинію, альбіцію, будлею, кампсис, тладіанту, плющ, бузок, тамарикс, гібіскус сірійський, гібіскус гібридний (квітка до 25 см), гортензію, функію, очитки, саджанці малини, агрусу, насіння овочів та багато інших цікавих і рідкісних рослин. Каталог вишлю у Вашому конверті.

Марія Григорівна Щербина,
а/с 27, м. Татарбунари Одеської обл., 68100

...свіжозібране насіння скорцонери (лікують рак, діабет, променеву хворобу); суниці - шпинату, гумі. Саджанці чудових сортів суниці (в т.ч. шпалерновиткої), малини, ожини, смородини.

О.В.Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27,
м. Козятин Вінницької обл., 22100

...економічно вигідно! Гарантований збут! Інформація щодо співпраці з організації ще малопоширеного, але високоприбуткового хутрового бізнесу - розведення шиншил. Заявка + конверт із з/а.

а/с 3 "Ш", смт Стара Вижівка Волинської обл., 44400

...післяплатою цибулини тюльпанів (Дарвінові гібриди, махрові, бахромчасті та інші). Ціни доступні. Каталог у Вашому конверті.

Борис Віталійович Ковальчук,
с. Затурці Локачинського р-ну Волинської обл., 45523

...найкращі, найновіші сорти суниць, смородини, малини, агрусу.

Володимир Федорович Нікіпелов,
Шевченка, 76, с. Тубільці
Черкаського р-ну Черкаської обл., 19611

...саджанці віялоподібної пальми однорічні - 2 грн. + 2 грн. за пересилку бандеролі. Передоплата.

Олександр Анатолійович Стеценко,
с. Новодмитрівка Золотоніського р-ну Черкаської обл., 19734,
тел. (04737) 5-91-82

...саджанці перстачу білого, родовика, калгану, синюхи та ін. Велика колекція хвойних та інших декоративних рослин. Каталоги у Вашому конверті.

а/с 77, м. Луцьк, 43005

...тюльпани, нарциси, саджанці винограду. Пільгові умови.

Г.В.Луценко,
пров. Донський, 50, м. Маріуполь Донецької обл., 87522

...тюльпани, нарциси, клематиси.

Анатолій Дем'янович Кирилюк.
с. Ветли Любешівського р-ну Волинської обл., 44220

...спосіб життя без сміття (3 грн.)

а/с 4, Тараща Київської, 09500

Пропоную...

...саджанці найкращих сортів великоплідних суниць: Референта, Тудла, Кардинал Трибьот, Біг Бой тощо. Конверт - каталог.

В.В.Колесник,
вул. Молодіжна, 19, м. Ульяновка Кіровоградської обл., 26400,
тел. (05259) 2-13-94

...сучасний вулик-дупло Василя Палія: багато меду та малю догляду! Інформація безкоштовна, надсилайте конверт.

а/с 3961-Д, м. Львів, 79040

...голландське насіння: морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів і квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини і багато іншого. Пакети для фасування насіння. Каталог надсилається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання насіння.

а/с 87, м. Київ-170, 03170

...окуляри-тренажери "Relax" для відновлення зору (для водіїв, комп'ютерні); магнітно-масажні устілки для рефлексогенних зон ноги людини, що пов'язані з усіма її органами; масажувачи стопу. Ви тренуєте й зміцнюєте свій організм.

Тел. (044) 476-08-84 (з 8 до 9 год.)

... інкубаційні та харчові перепелині яйця, молодняк, тушки перепелів, стелажі для утримання (250 гол.), інкубатор для курячих та перепелиних яєць, фазани, перепелиний послід.

Тел. (044) 431-75-98
E-mail: senenkov@svitonline.com.ua

...голландське та вітчизняне насіння овочів і квітів, цибулини, бульби квітів, засоби захисту та стимулятори росту рослин. Для замовлення заадресований конверт. Якість та низькі ціни. Оплата після отримання замовлення.

А/с 17, м. Київ-148, 03148.
Тел./факс (044) 468-48-77.
E-mail: agrouniversal@nvi.com.ua

...живці сенполій найкращої вітчизняної та зарубіжної селекції - новинки.

Людмила Степанівна Балдук,
6-й Інгульський провулок,
11а, м. Миколаїв, 54024

Хочу придбати

...постійно купуємо зріз троянд та інших квітів для реалізації.

Тел. (044) 268-27-80

Шановні читачі! Редакція "ДСГ" не має ніякого відношення до журналу "Картопляр". З приводу одержання журналу "Картопляр" звертайтеся, будь ласка, за адресою:
вул. Донецька, 30, редакція журналу "Картопляр", Київ, 03151. Тел. (044) 243-39-19.

Ідеї М.Ф.Кащенка надихають на нові звершення

М.Ф.Кащенко (1855—1935 рр.)

Нещодавно (у травні) завітала до мене аспірантка з Інституту історії Національної академії наук України. Тема її дисертаційної роботи "Микола Феофанович Кащенко в історії української науки".

Так, це вже історія... Хоча, здається, зовсім недавно відбувалися ці події. Чому прийшла до мене? Я за іронією долі була останньою завідувачкою акліматизаційного саду імені М.Ф.Кащенка в Києві на Лук'янівці, саду, створеного великим вченим у 1914 році.

Сад проіснував до 1975 року. Тепер, гадаю, не ліквідували б таку зелену скарбницю. Тоді цим зайнялася Вища партійна школа — дуже вже гарне місце займав акліматизаційний сад у Києві. І як не протистояла Академія наук, нічого зробити не змогла — територію забрали. Територію, але, на щастя, не матеріал. Колекції було перенесено до Національного ботанічного саду у відділ акліматизації, якому присвоєно ім'я великого вченого.

Я працювала в цьому чудовому саду з 1960 по 1975 рік. Колись сад був на околиці Києва, а у ті роки вже опинився в одному з густонаселених районів міста. Той, хто відчиняв хвіртку саду, ступав на айвову алею, що вела до великих кущів казанлицької троянди, — потрапляв до зеленого оазису, тихого і духмяного. Ілюзію тиші і ошатності створювали не лише дивні рослини, але й штучні тераси, озеро, сплановані та побудовані М.Ф.Кащенком для рослин. Здавалося, сад був величезним, так багато тут було всього! І в той же час він займав площу всього 5,6 га. Тут проводилася інтенсивна селекційна робота зі створення нових сортів плодових культур, звідси тисячі саджанців розходилися в різні колективні й аматорські господарства.

Чи знаємо ми М.Ф.Кащенка, як знаємо І.В.Мічуріна — відомого російського дослідника-плодовода? Вони жили і творили в один і той же час (1866—1935 рр.). Мабуть, немає людини, яка б не знала, хто такий І.В.Мічурін, а ось М.Ф.Кащенка знають не всі, хоча **заслуги** його перед вітчизняною наукою **не менш вагомі**. Так склалося, що першого у свій час підтримала радянська влада, дала можливість йому працювати над виведенням нових сортів плодових рослин.

Миколі Феофановичу було складніше, але незважаючи на це успіхи його в садівництві й рослинництві надзвичайно важливі для української науки. Пізніше, на схилі років, оглядаючись на пройдений шлях, М.Ф.Кащенко писав: "Протягом усього мого життя мені довелося працювати в декількох галузях біології, але головним чином у чотирьох: в мікроскопічній техніці, ембріології, мамології та в акліматизації, — і в кожній галузі від моєї праці залишився деякий тривкий вклад, яким користуватимуться майбутні дослідники...". То була дуже скромна оцінка видатним вченим своїх праць.

І зараз, перегортаючи сторінки життя та діяльності М.Ф.Кащенка, ми можемо достойно оцінити його вагомий внесок у різні галузі науки, невтомну наснагу дослідника, мудрість передбачника, принципову стійкість громадянина.

Його звали чарівником... Щоправда, титул цей не завжди йому подобався. Адже тільки невтомною працею і великою вірою у свою справу Микола Феофанович Кащенко, видатний вітчизняний біолог, зоолог, садівник, академік Академії наук України, досяг значних успіхів. Якби був чарівником, хіба йшов би так довго і важко до своєї мети? Лікар за освітою, професор зоології за спеціальністю, М.Ф.Кащенко з 80 років свого життя 40 віддав "перетворенню живої природи, справі збагачення Сибіру і України новими рослинами".

Але це було пізніше...

Народився Микола Феофанович 1 травня 1855 р. на хуторі Веселому Олександрівського повіту Єкатеринославської губернії (нині Запорізька обл.). Дитинство майбутнього вченого пройшло на лоні щедрої української природи і бажання глибше зрозуміти таємниці навколишнього світу, спостерігати й пізнавати його, здавалося, народилося в ньому, як згадував потім Микола Феофанович, разом з усвідомленням своєї особистості.

У 1880 році Микола Феофанович закінчив медичний факультет Харківського університету, а вже у 1884 р. йому присуджено вчений ступінь доктора медицини. Прагнучи удосконалитись і далі, М.Ф.Кащенко їде до Німеччини та Італії, а повернувшись, запропонував свою кандидатуру на професора кафедри зоології тільки-но відкритого Томського університету.

Виникає закономірне питання: який же він садівник, адже йшлося досі про нього як вченого медицини, зоології. Саме в Сибіру Микола Феофанович стає садівником. Сибір вразив М.Ф.Кащенка своїми масштабами, величезними природними можливостями, контрастами багатства і злиднів. Він не передбачав, що цей незайманий край протягом наступних 24 років стане для нього полем різнобічної наукової діяльності, невичерпним джерелом нового. Його вразила невідповідність між тим, що природа дає краю і що може дати людині.

Кащенка приваблювала ідея, здавалося б, неможливого: створити плодівництво там, де його не було і де зовнішні умови для нього зовсім несприятливі. М.Ф.Кащенко підійшов до реалізації цієї ідеї як вчений, що не тільки мав перед собою мету, а й чітко уявляв шляхи її реалізації. Він невтомно і вдумливо експериментує, вивчає дикі плодові породи, оцінює їх потенційні можливості, вироваджує європейські сорти, знайомиться з роботами місцевих садівників-аматорів. Свою присадибну ділянку він перетворює на живу лабораторію, де, крім найстійкіших європейських сортів вирощує сибірську та китайську груші, дикий абрикос, степову вишню, сибірські ягідні культури.

У цей же час М.Ф.Кащенко листується з І.В.Мічуріним, одержує від нього саджанці, живці, насіння, прагне об'єднати зусилля аматорів-піонерів сибірського плодівництва, поставити їхні досліди на наукову основу.

Успішної акліматизації плодових дерев, на думку М.Ф.Кащенка, можна досягти, висіваючи насіння з кращих екземплярів у декількох поколіннях. Велика роль Миколи

З історії вітчизняного садівництва

Феофановича як організатора і популяризатора сибірського садівництва. Тепер, коли сади в Сибіру не рідкість, серед славних імен засновників північного садівництва в першому ряду стоїть ім'я Миколи Феофановича Кащенка. Він довів, що в суворих природно-кліматичних умовах Сибіру і Далекого Сходу можна вирощувати сади. Тепер на цій величезній території є майже 100 тис. га багаторічних насаджень. Багато районів Сибіру стали районами суцільного садівництва. Багато зробили для розвитку сибірського садівництва вчені з українським корінням — академік М.А.Лісавенко, І.П.Бедро, П.С.Комісаров, А.І.Олоніченко, з якими М.Ф.Кащенко підтримував зв'язки.

Переїхавши в Україну, М.Ф.Кащенко посідає місце професора зоології на агрономічному факультеті Київського політехнічного інституту. На великій ділянці біля інституту вчений знову проводить досліди з акліматизації рослин, хоча й з іншими, ніж у Сибіру, породами та сортами і в 1914 р. вже публічно звітує про перші кроки свого акліматизаційного саду, або, як він називав його спочатку, розсадника.

У звіті названо десятки порід і сортів тільки плодових культур. Крім різних сортів яблунь, щеплених на дусені й парадизці, груш, щеплених на айві, слив, абрикосів, персиків, мушмули, горобини, обліпихи, малини, ожини та інших порід, живці, саджанці і насіння яких Кащенко бере в старих монастирських і приватних садах, одержує з різних місць (у тому числі й з Сибіру і Далекого Сходу), він збирає на своїй ділянці велику колекцію овочевих, технічних, декоративних та інших рослин. У Києві робота Кащенка з акліматизації рослин стає багатогранною і ще більш різноманітною.

У роки першої світової війни М.Ф.Кащенко починає роботу з лікарськими рослинами, оскільки ввезення таких рослин і препаратів з них із Німеччини, яка була головним експортером ліків, припинилося. Вже у 1916 р. в акліматизаційному саду було зібрано 150 видів лікарських рослин.

Працювати доводилося у надзвичайно скрутних умовах. Не можна без хвилювання читати про життя і діяльність М.Ф.Кащенка в тяжкі роки громадянської війни. Всі співробітники акліматсаду "розбіглися" — за висловом Миколи Феофановича. М.Ф.Кащенко з С.Д.Лубкіним (робітником), ім'я якого він згадує з великою вдячністю, та двома дітьми-підлітками, складали основну робочу силу акліматсаду. І незважаючи на це, роботи не припинялися, поступово справи покращувалися.

В середині 20-х років акліматизаційний сад набуває всесоюзного значення. З усіх куточків СРСР надходять сюди листи та насіння, живий матеріал різних плодових, лікарських, декоративних та інших рослин. Завдяки цьому Міністерство землеробства виділило кошти на розширення акліматизаційного саду. І вже у 1930 р. на п'яти його ділянках загальною площею 12 га було представлено понад 500 видів і форм багаторічних рослин — південних плодових, квітково-декоративних, лікарських, технічних.

Особливе значення мають праці М.Ф.Кащенка з селекції плодових культур, зокрема зимостійкого в умовах Києва сорту персика.

У травні 1932 р. акліматизаційний сад відвідав президент ВАСГНІЛ М.І.Вавілов, який високо оцінив здобутки наукового колективу, очолюваного М.Ф.Кащенком, і відзначив, що "...справу, розпочату академіком Кащенком, треба підтримати, як таку, що має державну вагу".

"Я хочу опролетаризувати персик, скинути з нього іноземну аристократичність. Мрію, щоб біля кожної селянської хати поряд з вишнею і яблунею безбоязно ріс персик", — писав про свою мрію М.Ф.Кащенко. Такий сорт був виведений Миколою Феофановичем, як і зимостійка яблуня в Томську, шляхом послідовного висівання та відбору сіянців.

Плаські персики (Пань-тао) — "книші".

Вихідний матеріал для селекції відбирали в приватних садах на північній межі поширення персика, де його вирощували в укривній культурі. Велика копітка робота вченого увінчалася успіхом. З третього покоління були виділені два найбільш зимостійкі сіянці з плодами високої якості — Серпневий і Київський ранній. Таким чином, північна межа вирощування персика просунулася на північ на 500 км. У 1931 р. був зібраний великий урожай персиків — 25000 шт. з 128 дерев. "Цей рік, — писав тоді Микола Феофанович, — був торжеством акліматсаду. Кущі, рясно вкриті червоними і рожевими персиками, являли собою чарівну картину, зовсім нову для Києва".

Селекційна робота проводилася й з іншими сортами, які виписувалися із Середньої Азії та Північної Америки. Численні сіянці персика Кащенка були використані в подальшому для виведення зимостійких в умовах України сортів Національним ботанічним садом НАН України (НБС) та Науково-дослідним інститутом садівництва. Завдяки роботам М.Ф.Кащенка персик, абрикос, мушмула стали звичайними у північних областях України.

Зокрема, в НБС від тих перших сіянців, з якими працював Микола Феофанович, виведені зимостійкі, високоякісні сорти персика Дружба, Рум'яний, Дніпровський, Пам'ять Шевченка, Поліський, Київський жовтоплідний, Ветеран ботсаду, Сюрприз та багато інших, які поширилися тепер по всій Україні.

Цікаво, що вирощувалися в акліматизаційному саду і плаські персики з Китаю, так звані Пань-тао, або інжирні персики. Деякі автори відносять ці персики до самостійного виду — Persica compressa Bean (на відміну від Persica vulgaris Mill. — звичайного персика). Поширені вони набагато менше звичайних персиків, але широко культивуються в окремих провінціях Китаю і в Середній Азії. Плоди мають оригінальну плаcко-вдавлену форму (фото). Шкірка звичайно кремово-біла з червоними плямами. Кісточка плоско-округла. М'якуш білий або кремово-білий, ніжний, соковитий і солодкий, відмінної якості. Ми з співробітниками саду дуже полюбляли їх, віддаючи перевагу навіть перед деякими звичайними персиками. Ми звали їх "книшами".

Плаські персики за формою плоду наближаються до середньоазіатських інжирних сортів. Однак, як відмічає відомий вчений-помолог І.М.Рябов, вони зовсім неідентичні з середньоазіатськими, відрізняючись кісточкою, листками й іншими морфологічними ознаками.

В НБС виведено сорт Інжирний 74-М. Плоди масою до 100–120 г, жовті, з рум'янцем, що займає більшу частину плоду. М'якуш соковитий, солодкий, приємного смаку, достигають плоди у середині вересня. Урожай з дерева сягає 25–30 кг.

Працював М.Ф.Кащенко і над виведенням зимостійких сортів абрикоса. І хоча сам вчений надавав цій роботі меншого значення, ніж роботі з персиком, вона теж є неоціненним вкладом у справу селекції.

Селекціонери НБС продовжили роботу Миколи Феофановича і створили чудові сорти абрикоса, зимостійкі у Лісостепу України — Пам'ять Кащенка (№ 74), Київський консервний (Кащенка № 84×Ювілейний), Ботсадівський (Кащенка № 84×Литовченка). Ранній № 10—12, Гібрид №132, Гібрид № 127 (Нікітський×Кащенка № 16), Літній сувенір (№ 80× Кащенка № 84).

Академік М.Ф.Кащенко інтродукував на північ України айву звичайну, хеномелес, мушмулу, горобину домашню, актинідію, іргу канадську, обліпиху, хурму, кизил. Великої селекційної роботи з цими культурами М.Ф.Кащенко провести не встиг, але зібраний великий вихідний матеріал, як тепер прийнято говорити — генофонд, — став тією основою, завдяки якій було створено чудові сорти айви довгастої — Дарунок онуку, Студентка, Академічна, Марія, одному з кращих сортів (№18 Кащенка) присвоєно ім'я Миколи Феофановича. Вперше до державного Реєстру сортів рослин України внесено сорти кизилу селекції Національного ботанічного саду — Світлячок, Елегантний, Екзотичний, Семен, Кораловий Марка, Лук'янівський, Володимирський та інші, а також сорти хеномелесу — нової плодової культури — Вітамінний, Цитриновий, Караваєвський, Помаранчовий, створено форми шефердії, обліпихи, мушмули, сорти актинідії, — і все це завдяки колекціям і селекційному фонду, зібраному М.Ф.Кащенком. Теоретичні основи та практичні прийоми акліматизації, розроблені М.Ф.Кащенком, стали класичними і не втратили свого значення і тепер.

Акліматизаційний сад, створений М.Ф.Кащенком, був унікальним на той час закладом такого напрямку, адже акліматизація, як окрема наукова дисципліна, ще тільки почала формуватися. Причому створення й становлення акліматизаційного саду припало на найскладніші, перші роки існування молодої тоді країни. І лише такий талановитий організатор, як Микола Феофанович, міг втілити в життя свої наукові задуми.

Не можна не сказати про наукову діяльність М.Ф.Кащенка в інших галузях біології, про його організаторський талант.

У 1919 р. М.Ф.Кащенко був обраний дійсним членом Української академії наук (УАН). Разом з такими видатними вченими, як В.І.Вернадський і А.Ю.Кримський, він стає фундатором української академічної науки. Його було обрано головою фізико-математичного відділу УАН. З перших днів її існування Микола Феофанович піклується про створення кафедри акліматизації і акліматизаційного саду УАН та зоологічного музею. М.Ф.Кащенко був біологом широкого профілю, послідовним, переконаним дарвіністом, будь-яка робота його з ботаніки, зоології, ембріології просякнута еволюційною ідеєю.

Праці М.Ф.Кащенка пережили свого творця і ще довго служитимуть розвитку нашої науки і практики.

Помер Микола Феофанович 29 березня 1935 р., похований на Лук'янівському кладовищі, поряд з тим місцем, де колись було його дітище — акліматизаційний сад, де він трудився до останніх днів своїх, збагачуючи наш рослинний світ чудовими видами і сортами рослин. На жаль, не лишилося саду, нема й будинку по вулиці Мельникова, де він мешкав, знесли і побудували багатоповерхівку. Та лишилася пам'ять про нього у його чудових наукових працях і рослинах, які вдячні нащадки вирощують уже в кількох поколіннях і які, сподіваюся, служитимуть створенню нових і нових сортів.

С.В.Клименко,
доктор біолог. наук

Сюрприз Києва.

Нові сорти для вашого саду

У Національному ботанічному саду ім. М.М.Гришка виведені нові перспективні сорти для поповнення асортименту плодових культур у садах України.

Абрикоси

Пам'ять Гродзінського (84×Литовченка×74). Сорт середньоранній. Достигання плодів — наприкінці липня — на початку серпня.

Дерево сильноросле. Плоди великі, середня маса 45—60 г. Округло-овальної форми, верхівка скошена. Черевний шов досить виражений і розділяє плід на дві не симетричні частини. Забарвлення плоду оранжеве з темно-малиновим розмитим рум'янцем. Шкірочка середньоопушена, щільна. М'якуш оранжевий, соковитий, хрумкотливий, солодкий, з гармонійною кислинкою. Вміст цукру 11,5%, кислоти — 0,7%. Дегустаційна оцінка 5 балів. Кісточка середня, легко відокремлюється від м'якуша. Урожайність з дерева 50—80 кг. Плоди універсального використання. Сорт з підвищеною зимостійкістю дерев.

Київський консервний (Кащенко 84×Юбілейний). Плоди достигають у другій половині серпня.

Дерево середньої сили росту з розлогою, дещо загущеною кроною. Плоди середніх розмірів, масою 25—30 г, округлої форми, сплющені з боків. Основне забарвлення жовте з інтенсивним темно-бордовим розмитим рум'янцем. Плоди мають надзвичайно привабливий вигляд.

Шкірочка неопушена, середньої товщини, з плоду не знімається. М'якуш — жовтий, щільний, соковитий, з вмістом цукру 12—14%, кислоти 1,0—1,2%. Дегустаційна оцінка 5 балів.

Кісточка невелика, від м'якуша відокремлюється легко, має солодке ядро. Плоди використовують для всіх видів переробки.

Сорт високоврожайний з підвищеною зимостійкістю.

Персики

Сюрприз Києва (Славутич×сіянець 104387). Жовтоплідний сорт раннього строку достигання: кінець липня — початок серпня. Дерево середньої сили росту. Плоди великі, середня маса 100—130 г. Форма плоду округла, розділена з верхівки черевним швом на дві рівні частини. Майже весь плід покритий темно-малиновим рум'янцем у вигляді штрихів, що надає йому особливо гарного вигляду. Плід опушений. Шкірочка щільна, від м'якуша відокремлюється легко. М'якуш жовтого кольору, соковитий, солодкий, з незначною кислинкою. Вміст цукру 10 %, кислоти 0,5 %. Дегустаційна оцінка 5 балів. Кісточка середня, легко відокремлюється від м'якуша.

Середня врожайність 45—50 кг з дерева. Сорт відзначається підвищеною зимостійкістю.

Антоціановий.

Антоціановий (Поліський×Пекінський). Сорт відзначається ультрараннім строком достигання: перша половина липня.

Дерево середньої сили росту. Формується кущем — вазою. Потребує, як і всі персики, щорічного детального обрізування.

Плоди середніх розмірів, масою 70—100 г, видовжені, дещо сплющені з боків. Верхівка округла. Черевний шов глибокий, розділяє плід на дві не завжди рівні частини. Шкірочка груба, сильно опушена, від м'якуша відокремлюється легко. Основне забарвлення світлобордове, темніше на освітленому боці. Плоди надзвичайно красиві.

М'якуш темно-бордовий, соковитий, кисло-солодкий, в несприятливі роки значно відчувається кислота. Вміст цукру 8,5%, кислоти 0,7—1%. Дегустаційна оцінка 4,2 бала. Кісточка середня, легко відокремлюється від м'якуша.

Середня врожайність 40—50 кг з дерева. Сорт відзначається підвищеною зимостійкістю.

Яблуня

Київська низькоросла (1—19). Сорт гібридного походження (Видубецька плакуча х Ренет оранжевий). Елітний сіянець відібраний у 1971 р.

Дерево низькоросле, висотою 2,5—3 м з майже горизонтальним розташуванням гілок, що полегшує збирання плодів. Крона густа, округла. Пагони середні, округлі, коричневі. Плодові утворення у вигляді кільчаток і плодових сумок. Листки великі, короткозагострені, темно-зелені, край листка пилчасто-городчастий. Квітки великі, рожеві, ароматні.

Плоди середні і великі, масою — 120—200 г, широкоциліндричної форми, осіннього строку достигання, мають підвищену транспортабельність. Забарвлення шкірочки під час знімання плодів зеленувато-жовте, у споживчій стиглості — світло-жовте, темно-червоні смуги, що покривають велику частину плоду роблять їх красивими і привабливими. Шкірочка щільна, гладенька, масляниста, блискуча. М'якуш кремовий, щільний, дрібнозернистий, соковитий, кисло-солодкий, дегустаційна оцінка 4—4,5 бала. Врожайність висока — 90—150 кг із молодих дерев. Вивчали самозапилення і перехресне запилення сорту Київська низькоросла. Найкращим запилювачем виявились Уелсі, Слава переможцям. При самозапиленні плоди зовсім не зав'язалися.

Київська низькоросла.

Калина

Київська садова № 1 (елітний сіянець, вирощений з насіння кращих форм Київської області).

Відзначається високою врожайністю, великоплідністю, до умов вирощування невибаглива, хоча потребує понижених місць, добре забезпечених вологою.

Росте кущем з могутніми однорічними пагонами. Суцвіття великі, в діаметрі до 12 см, в яких формується до 110—128 ягід. Ягоди великі, одномірні, масою 0,7—0,8 г, округло-овальні. Інтенсивно-червоні з помірною гіркотою.

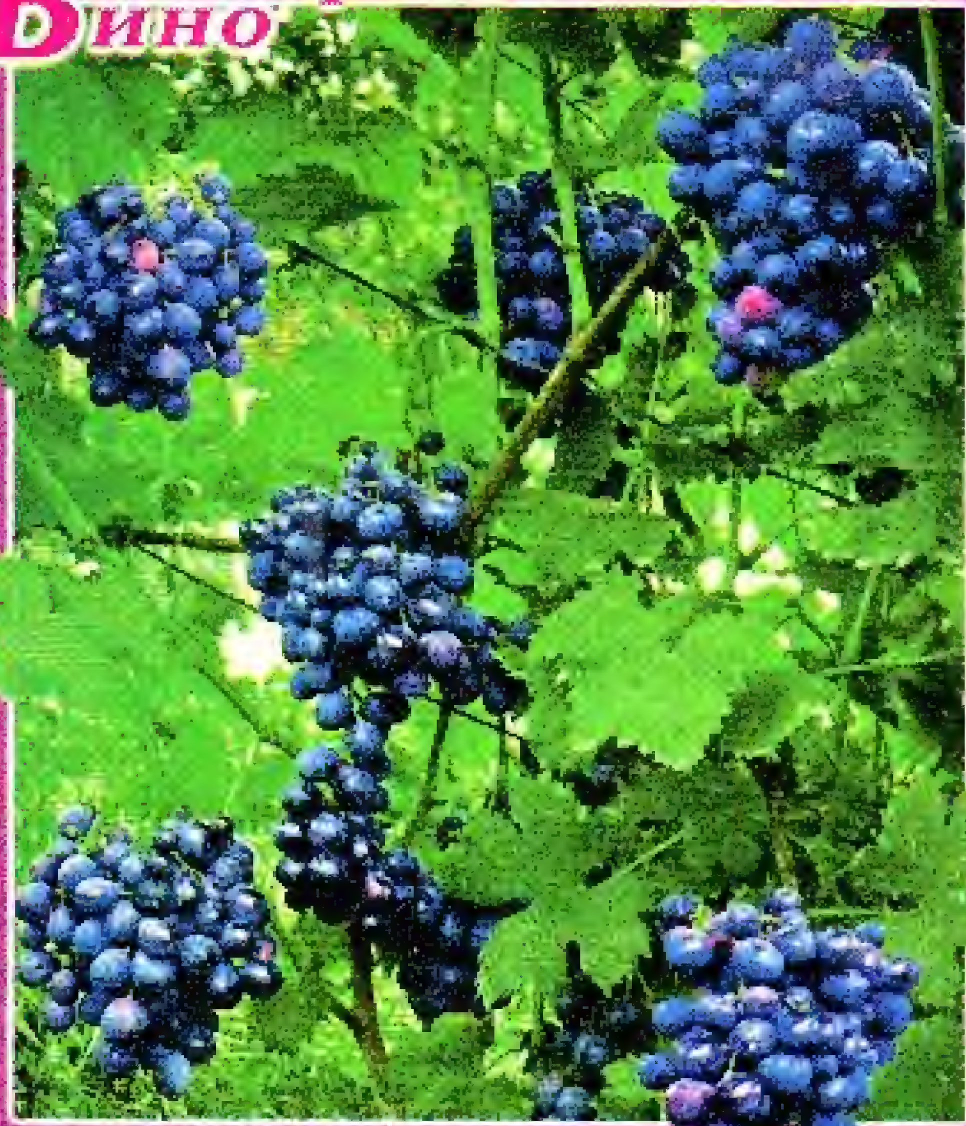
Київська садова

Вміст цукрів 8,14—8,17 %, органічних кислот 2,15—2,20 %, вітаміну С 19,2—26,5 мг на 100 г сирої маси.

Плоди достигають наприкінці вересня. Вони придатні для зберігання у свіжому вигляді, а також для приготування соків і желе. Особливо корисні ягоди свіжими, котрі можна споживати практично круглий рік, зберігаючи в холодильнику.

Вищеописані перспективні сорти подані для включення до Реєстру сортів рослин України. Рекомендуються для розмноження в лісостепових і степових районах України.

І.М.Шайтан,
І.К.Кудренко,
кадидати біол. наук,
Л.М.Чуприна

"Виноград на шатровій шпалері"

Вже стало традицією, що читачі часопису "Виноград. Вино" щороку отримують спеціальні тематичні випуски журналу, присвячені широкому висвітленню якоїсь однієї з актуальних тем. Ось і тепер передплатники мають змогу ознайомитися з досвідом М.П.Будяка — відомого виноградаря-любителя з Кривого Рогу, активного дописувача журналу "Дім, сад, город". У брошурі "Виноград на шатровій шпалері" Микола Прохорович розповідає про свій метод вирощування винограду, про власний виноградник, про те, як він протягом тривалого часу культивує високоштамбові кущі винограду на шатровій шпалері власної конструкції. Тут же подаються креслення, а також рисунки усіх винайдених або удосконалених автором інструментів, необхідних для догляду за виноградником.

Переконані, що кожному виноградарю стане в пригоді новий спецвипуск "Винограду. Вина". Ті, хто ще не передплачує цей журнал, мають змогу ознайомитися з одним з розділів брошури М.П.Будяка "Виноград на шатровій шпалері".

Поливання винограду

Восени 1998 року мені надіслав листа один аматор з Нікополя. Він повідомив, що на його ділянці лише на кущі сорту Страшенський достигали на сонці понад 60 грон, у той час як на інших кущах врожай був нижчий за середній, а ягоди — низької якості. У чому ж річ? Виявляється, на початку травня він полив рослини і більше не поливав їх аж до осені. А літо було посушливим, що спричинило дефіцит вологи, поганий ріст рослин, недостатнє наливання ягід. Безумовно, слабкий розвиток рослин можливий і за інших несприятливих умов, та все ж полив винограду, вважаю, відіграє вирішальне значення для отримання щедрих врожаїв високої якості. А те, що сталося у Нікополі, — один з прикладів, як не можна доглядати за виноградником. Адже, вважаю, господар несе певну відповідальність за розвиток рослин, кількість і якість урожаю, подальшу його долю.

Отож, ми мали змогу переконатися, що виноград — рослина посухостійка, але полив все ж таки відіграє вирішальну роль для отримання щедрих урожаїв. Виноград потребує вологи. І хоча кущі можуть добре розвиватись і в спекотну погоду, та все ж продуктивність і врожайність при цьому зменшуються.

Забезпечення рослини вологою залежить від розвитку кореневої системи, випаровування ж вологи (транспірація) відбувається переважно через листкову поверхню. Чим більше випаровується води, тим сильніше корені поглинають її з ґрунту і подають по капілярах до вегетативних частин.

За сприятливої температури і доброго вологозабезпечення у листках синтезується цукор та інші органічні речовини, нестача ж вологи призводить до дефіциту поживних речовин. При цьому збільшується інтенсивність дихання і складніші органічні речовини перетворюються на прості, ягоди ж втрачають вологу, а відтак знижується якість урожаю.

Виноградарі, які не мають можливості забезпечити централізований полив, висаджують кущі у глибокі рівчаки. Для поливання використовують дощову воду, яка за такого способу садіння швидше потрапляє до коренів. Але цей метод має певні недоліки. Дощів може довго не бути і саме під час росту ягід, а це призведе до їхнього затвердіння, вони вже не зможуть нормально розвиватись. І навпаки — під час достигання ягід можуть пройти сильні дощі, які повністю заллють рівчаки. Ягоди будуть швидко наливатися і розтріскуватися. Тому, щоб зберегти врожай на кущах, особливо таких сортів, як Русвен, Томайський, Кобзар, V-70-90 та ін., землю навколо них доводиться накривати плівкою у радіусі 1,5 м, аби до коренів не потрапляла зайва вода.

Під час вегетації виноград втрачає велику кількість вологи. Так, на поливному винограднику кущ за годину випаровує більше двох літрів води, а транспірація після поливання збільшується майже вдвічі.

У травні запасів вільної вологи достатньо, але через зниження температури, яке іноді трапляється у цей період, та малу листкову поверхню рослин транспірація ще незначна — до початку цвітіння витрачається 1,5% від загальної витраченої води.

Нестача вологи під час цвітіння призводить до горошіння й обсипання зав'язі, ягід. Після цього поліпшити якість урожаю вже неможливо, тому перед цвітінням виноградник бажано полити. У цей час транспірація досягає найбільшої величини і утримується на такому рівні до серпня. Кущі мають найбільшу зелену масу. Від цвітіння до початку достигання ягід на транспірацію витрачається майже половина всієї води, яка потрібна рослині на веге-

таційний період, а ягоди, що зав'язалися, збільшуються за рахунок росту клітин.

Від початку достигання і до повної стиглості ягід витрачається також значна кількість води. В цей час зменшується ріст пагонів, але транспірація ще велика і, щоб одержати якісний урожай з середніх і пізніх сортів, рослини слід поливати.

Яка ж кількість поливів необхідна? І яка потрібна вологоємність ґрунту, для кращого забезпечення рослин водою? Якщо після поливання ґрунт стає повністю насиченим вологою і вологоємність стабілізується — це польова вологоємність. Залежно від складу ґрунту вона становить 60—80% від повної вологоємності і настає через 2—3 дні після поливу. У цей час усі біологічні процеси відбуваються майже вдесятеро інтенсивніше.

Поступово вологоємність зменшуватиметься і через 10 днів становитиме вже 50—60%. Під час наступного поливання потрібно поповнити запас вологи до рівня польової вологоємності (60—80%). Саме така кількість необхідна винограду, особливо для столових сортів.

Кількість поливів залежить від розвитку кореневої системи. Так, чубуки, з яких у шкілці вирощують саджанці, поливають через 7—20 днів. Вода має надходити до п'яткових зрізів, де формуватимуться і розвиватимуться молоді корінці. Рослини з розвинутою кореневою системою "беруть" вологу у радіусі 1,5—2 і більше метрів.

Якщо на дачі у вас лише кілька кущів винограду, можна поливати кожен окремо. Та коли їх більше 10, система має бути централізованою, тобто поливають 1—2 ряди одночасно.

Краще, коли воду подають по трубопроводах малими капілярними дозами безпосередньо під кожен кущ. За такого способу зберігається структура ґрунту, а відтак, і довше утримується волога. Остання повинна проникати на глибину розташування основних коренів — це метровий шар ґрунту. Підземні поливи раціонально проводити у шкілці для вирощування саджанців. Небажано застосовувати гравій, щоб утворити систему для поливу, — це засмічує ґрунт, а результати можна мати кращі й за інших способів.

Під час садіння саджанці обов'язково необхідно полити теплою водою, тоді вони краще приживляться. Так, якщо полити виноград водою температурою 40°С, то рослини одразу ж починають рости. Коли ж полити гарячою водою (тобто такою, яку зможе витримали рука людини), то виноград просто "кинеться" у ріст. Окрім того, що гаряча вода стимулює ріст, вона ще й знезаражує прикореневу землю від усіляких паразитів, які там можуть перебувати. Таким чином, кілька "гарячих" поливів за вегетацію корисні для винограду.

Післясадивний полив також необхідний. Він сприяє осіданню ґрунту навколо коренів, підвищує рівень вологи, вода стає доступною для рослин. За вегетацію потрібно ще близько 12 разів полити виноградні рослини.

На другий і третій рік кущі розвивають міцну кореневу систему, завдяки чому використовують вологу з глибших шарів ґрунту. Тому кількість поливів зменшують відповідно до 7—8 та до 6—7.

Слід враховувати, що плодоносні кущі мають добре розвинуту кореневу систему і частково можуть забезпечити себе природною вологою, тому кількість поливів також зменшують. Перший раз поливають у травні, коли на пагонах з'являться 3—5 листочків, другий — за кілька днів до цвітіння, третій — через 15 днів після цвітіння для росту ягід, четвертий — перед початком достигання для наливання ягід, але не пізніше як за 15 днів до збирання врожаю.

Отож, поллєте рослини — подаруєте їм силу, а вони віддячать вам щедрими врожаями.

М.П.Будяк

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНЕ СХРЕЩУВАННЯ КРОЛІВ

Продумані методи розведення та цілеспрямована племінна робота на кролефермі — один з найважливіших резервів підвищення загальної ефективності присадибного кролівництва. Між іншим, багато кролівників-любителів не надають значної уваги спрямованій селекції, внаслідок чого кролі швидко вироджуються і через 3—4 поколінь від чистопородних тварин залишається лише колір хутра.

На нашій фермі, й оскільки ми в основному вирощуємо племінний молодняк, то застосовуємо чистопородне розведення, а для виведення порід на м'ясо застосовуємо міжпородне схрещування. За чистопородного розведення паруємо самців і самок однієї породи. Це дає можливість вирощувати однорідне, типове для даної породи, потомство. Стійкість у передачі спадкових ознак чистопородними тваринами значно зростає. Для кожного самця визначаємо 7—8 самок однієї й тієї ж породи. Для закріплення та підвищення продуктивних властивостей породи часто використовуємо споріднене парування.

Особливі вимоги ставимо до самців: постійно ретельно відбираємо і залишаємо на плем'я тварин із значними продуктивними властивостями. Під час відбору кролиць звертаємо увагу на живу масу, плодючість і молочність, густоту і якість хутра та життєздатність кроленят у гнізді від народження до відлучення. Взагалі за підбору пар і парування потрібно дотримуватися відомого правила: "краще з кращим — дає краще".

Для виведення м'ясних порід кролів ми широко застосовуємо схрещування, тобто парування тварин, які належать до різних порід. Порівняно з чистопородними помісні кролі швидкоспіліші та продуктивніші, витрачають значно менше кормів на один кілограм приросту живої маси, мають підвищену життєстійкість. Але залишати на плем'я помісних тварин не варто, оскільки продуктивні якості в наступних поколіннях різко знижуються і стають значно гіршими, ніж у вихідних батьківських порід.

З нашого досвіду найкращі результати для виведення помісей дає таке поєднання порід кроликів за схрещування:

Порода кролиці	Порода кроля
Білий велетень	Каліфорнійська
Радянська шиншила	Білий велетень
Радянська шиншила	Сріблястий
Віденська голуба	Каліфорнійська
Сірий велетень	Фландр
Білий велетень	Черепахова
Голландська	Сріблястий
Білооста	Сріблястий

Тепер мова про відтворення стада. Як відомо, статева зрілість у кроликів настає значно раніше, ніж фізіологічна, але поспішати з паруванням молодих самок та самців не слід, так само як і не бажано їх перетримувати. На нашій фермі ми паруємо кролиць після досягнення ними 5—6-місячного віку і живої маси 4,5—5 кг. Самців допускаємо до парування не молодших 6-місячного віку. Зазвичай, самок використовуємо до півторарічного віку, а самців — до двох років, поступово замінюючи їх ремонтними. Кожна доросла самка протягом року дає по 5—6 окролів. До парування допускаємо кролиць, які прийшли в охоту. Відомо, що циклічність охоти в середньому 15 днів. У самки охота, зазвичай, настає на перший день після окролу, тому, зробивши запис на трафареті клітки про дату окролу, легко встановлюємо початок циклу. Крім того, під час охоти змінюється звична поведінка кролиць: вони втрачають апетит, стають неспокійними, збирають підстилку, починають вищипувати пух. Таку самку для парування переносимо до клітки, де утримується самець. Якщо в кінці парування самець з писком або мурчанням падає з самки назад або на бік, — це вірна ознака успішного парування. Після закінчення парування самку повертаємо до її клітки. Через 5—6 днів після парування самку підсаджуємо знову до того ж самого самця. Якщо кролиця відмовляється від парування і метушиться у клітці з характерним незадоволенням та мурчанням, — вважаємо її сукрільною.

Через 12—14 днів після парування кролиць перевіряємо на сукрільність. Для цього, посадивши на рівну поверхню головою до себе, притримуємо її лівою рукою за крижі, а правою промацуємо зародки через черевну стінку. Ембріони мають розмір лісового горіха, трохи овальні і розташовані в два ряди. Самок, у яких ембріони не промацуються, відразу підсаджуємо до самців для парування.

Сукрільних самок намагаємося якомога менше турбувати. Поступово, уникаючи різкої зміни раціону, збільшуємо кількість кормів і поліпшуємо їхню якість. За 4—5 днів до окролу очищаємо клітку і встановлюємо ящик-маточник. До ящика кладемо дрібне лучне сіно або подрібнену горохову солому. В окролі, що триває 10—20 хвилин, буває 6—10 кроленят, які народжуються безпорадними, голими й сліпими. Самка дбайливо облизує їх, годує і старанно вкриває пухом. Деякі молоді самки погано дбають про потомство, не влаштовують гнізда, тому кроленята розповзаються по підлозі, переохолоджуються і гинуть. Таким

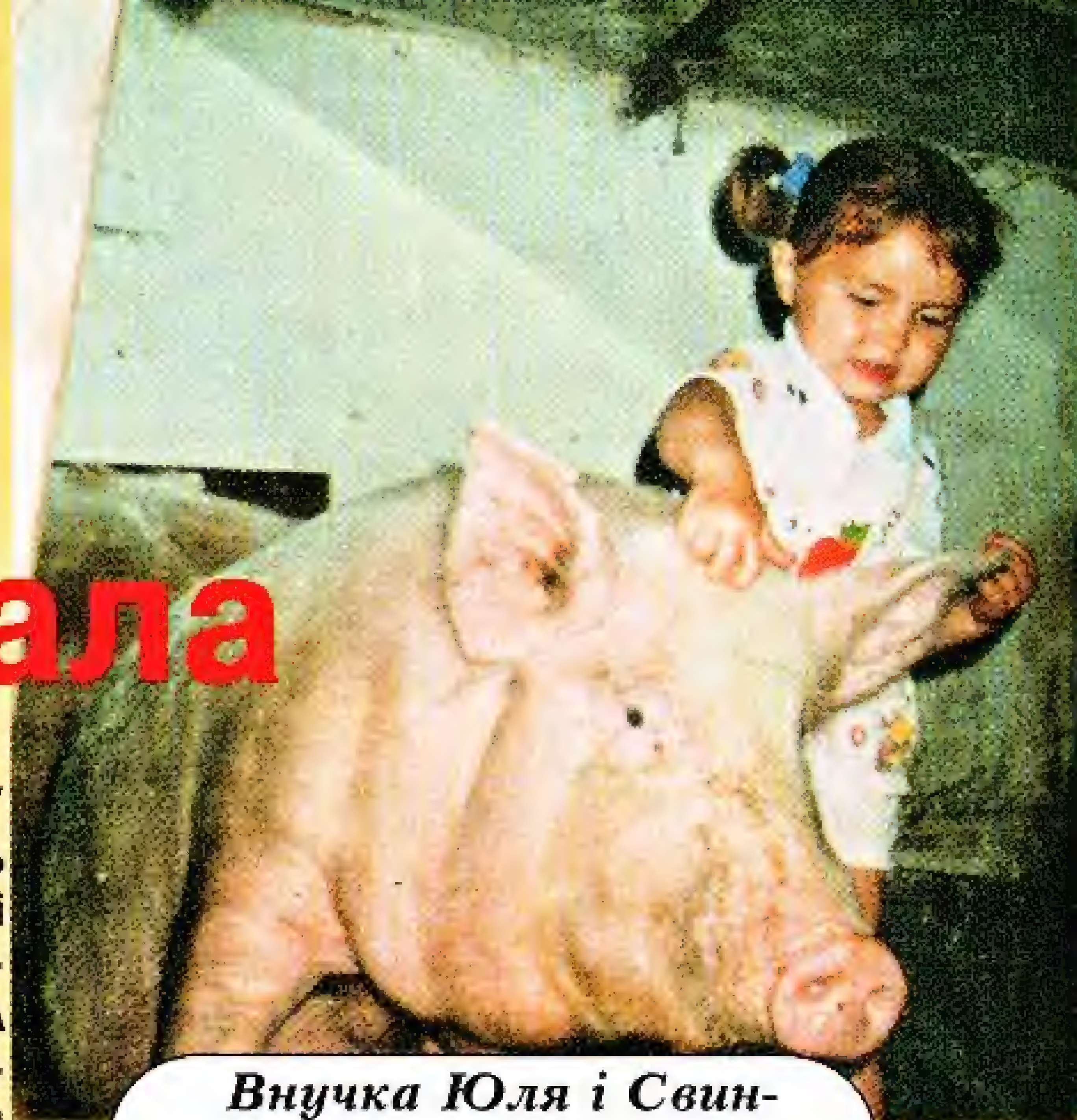
самкам ми даємо ще один шанс для "виправлення", і якщо подібне повторюється, то їх негайно вибраковуємо.

Наступного дня після окролу оглядаємо гніздо, попередньо відсадивши самку. Якщо в гнізді є мертві кроленята, видаляємо їх і залишаємо під самкою 7—8 особин. Якщо в гнізді буває 10 і більше кроленят, тоді підкладаємо їх до малодітних самок, приблизно вирівнюючи кількість приплоду. Але робити це треба обережно, тому що не всі самки приймають чужих кроленят. Ми робимо це в такій послідовності: кролицю, до гнізда якої збираємося підкласти кроленят, забираємо з клітки. Кроленят, яких підкладаємо, очищаємо від пуху і кладемо до гнізда самки-"мачухи". Після цього гніздо прикриваємо пухом і через 10—15 хвилин самку повертаємо до клітки, попередньо підклавши до годівниці її улюблений корм.

Кроленята виходять із гнізда на 17—20-й день і починають самостійно поїдати корм та пити. Це особливий період, оскільки від правильного і повноцінного годування, а також від підтримання чистоти в клітці залежить збереженість приплоду. Відсаджуємо кроленят від самок не раніше двомісячного віку. Пробували відсаджувати в 30- і 45-денному віці, і зіткнулися з сумною закономірністю: чим раніше відсаджені кроленята, тим більший їхній відхід. Відсаджених малят розміщуємо до чистих, продезінфікованих просторих вольєрів цілими сім'ями. Зазвичай, в одному вольєрі розміщуємо 3—4 приплоди приблизно одного віку і які походять від одного батька. В тримісячному віці кроленят розсаджуємо за статтю. Племінних самок розміщуємо по 4—5 голів, самців, відібраних на плем'я — по одному. Самців, призначених до забою, після кастрації ставимо на відгодівлю. Як показує практика, кастровані кролі до моменту забою значно вгодованіші від своїх некастрованих ровесників, їхня жива маса на 15—20% більша, а хутро значно кращої якості.

Ф.М.Капелюшний,
вул. Кірова, б. 61, с. Нова Павлівка
Кіровоградського р-ну
Кіровоградської обл.

Чому свинка нервувала

Внучка Юля і Свинка під час годування. Свині майже 8 місяців.

Читаємо "Дім, сад, город" регулярно усією сім'єю ось уже шостий рік. Щиро вдячні Вам за всі поради, рекомендації. Щастя Вам і добра! А пишу до Вас уперше. За плечима маю чималий досвід садівника-городника, та й у дворі дещо вирощуємо: курей, кролів, свиней.

Підштовхнули мене до написання цього листа Ваші листи-статті. Прошу дати рекомендації... "ДСГ" № 3, 2001 р. "Аматор". Свиня з приростом господар — з прибутком". Дуже вдячна за статтю "Як вибрати порося?" в "ДСГ" № 3, 2002 р. Погоджуюся з фактом, що "інколи не все залежить від поросят — винні ті, хто їх утримує". А фотографія — ну, просто диво! От тільки шкода малечі — вилізли на теплу маму, бо підлога — решітка металева, холодна, не для маленьких поросяток.

Отож подам і свою пораду щодо вирощування свиней. Думаю , що вона доповнить Ваші попередні і буде корисна для багатьох господарів. А полягає вона у ставленні людини до тварин. Я переконана, що чуйне ставлення до тварин приносить певну користь.

І так, придбали ми двоє поросят: кабанчика і свинку. Таких собі звичайних, як кажуть, не породистих. Годували без будь-яких препаратів, а як це завжди буває у звичайному селянському обійсті. Але стежили і за чистотою, і щоб усе було свіженьке. Майже кожного разу до поросяток зі мною приходила внучка Юля, яка дуже полюбляла їх гладити, чухати за вушками. Більше "заприятелювала" з Юлею Свинка. Помітила, що, коли приходжу до поросят без Юлі, вони метушаться, тривожно порохкують, їдять неохоче, без апетиту.

А коли знову біля клітки онучка, поросята жваво піднімають голівки, їдять з апетитом і до того ж весело похрюкують. Спішать спорожнити корито, бо для них почнеться найприємніше — дівчинка зайде до клітки, щоб приласкати їх, почухати пальчиком за вушками, погладити по спинці, під животиком.

Свині росли як на дріжджах, а дружба з маленькою доглядачкою міцніла. А коли вже стали підсвинками, зауважила ще одну "вдячність" тварин за дружбу. Якось біля клітки з свиньми Юля завередувала, захникала. І якою ж бурхливою була реакція Свині: вона тривожно і уривчасто зарохкала (щось схоже було на гортанне гавкання). Мовляв, чого плаче її улюблениця, хто скривдив? Через кілька днів проробили експеримент, примусили Юлю вдавати ніби вона плаче. Реакція свині перевершила всі наші сподівання, вона нервово рвала зубами металеві пруття клітки, металася у різні боки, по—свинячому якось дивно ревла. Мабуть, хотіла захистити свою маленьку доглядачку, яку так полюбила по-своєму. Ми вирішили, що подібні експерименти часто влаштовувати небажано, бо вони негативно впливатимуть на стан Свинки: вона довго була збуджена, стривожена, їла якось злякано і навіть, коли засинала, то уві сні ніби тривожно стогнала. Юля, звичайно, її заспокоювала, гладила, чухала паличкою за вухом. Це було найбільшим блаженством у житті тварини.

А коли свиня стала такої величини, яку ви бачите на фото, Юля і тоді вільно, без страху, заходила до клітки, і варто було маленьким пальчиком доторкнутися до Свинки, як вона віддавалася під владу дівчинки, з усією свинячою щирістю дарувала їй свій добрий, вдячний погляд маленьких очей, з гуркотом падала біля ніг Юлі, спокійно й тихо порохкувала, ніби дякувала за "дружбу". І коли Свинка засинала, внучка йшла гратися у двір з малечею. Хвилини спілкування дитини з твариною робили свою добру справу. Харчі поїдалися, і вона швидко набирала вагу. Не думайте, що ми з Юлею "забавляли" свиню. Ні. Навідувалися ми до свиней лише під час годування.

Скажете, збіг обставин? Ні! Тварини відчувають настрій людей, добре ставлення до них.

Отож, ласка і турбота роблять неабиякі дива. Не вірите? Спробуйте, а віддача не забариться.

З повагою **Марія Ковальчук**,
пенсіонерка, Івано-Франківська обл.

Страуси для нашого господарства

Добрий день, шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"!

Я студентка Одеського державного аграрного університету, навчаюсь на III курсі факультету ветеринарної медицини. Пишу з такого приводу: в журналі "Дім, сад, город" № 8 за 2001 рік читач М.Кичак запитує, як утримувати та розводити страусів. Я надумала дати відповідь на це запитання.

З-поміж порід страусів, яких розводять у господарствах, виокремлюють: страусів ему, нанду та африканського. Поміж африканських існує 4 типи: чорні, намібійські, зимбабвійські та масайські.

Африканський чорний (страус з чорною шиєю) — міцна приземкувата птаха, яка відселекціонована для виробництва пір'я та шкіри. Відносно короткі шия і ноги вкриті темно-сірою шкірою. Самки несуть великі яйця масою від 1100 до 1700 г (у середньому на рік 50—60 штук).

У намібійського страуса довгі ноги та шия блакитного кольору. Самці менші за самок. Оперення рідке.

Зимбабвійський страус з блакитною шиєю — високий і могутній, порівняно з іншими типами має велику масу: 120 кг самка і 150 кг самець. Самки несуть від 40 до 50 яєць середньою масою 1450—2100 г. Молодняк міцний і життєздатний. Дзьоб і ноги самок чорно-сірі.

Страус з рожевою шиєю належить до східноафриканського підвиду — масайського і вважається напівдомашнім. Птах дуже агресивний і малопродуктивний. Шкіра плюсен також рожевого кольору, інтенсивність якого змінюється відповідно до віку і репродуктивного стану птаха. Яйця округлі, шкаралупа з дуже великими порами.

Найкращим методом виведення страусів для виробництва м'ясної продукції вважається схрещування самців зимбабвійського страуса з самками африканського чорного.

Дорослий страус важить 120—150 кг, самка — 100—120 кг. М'ясо страуса червоного кольору, на смак подібне до телятини, висококалорійне і містить багато білка. Страус добре витримує як високу, так і низьку температури. Однак взимку їх потрібно тримати в стаціонарних пташниках за плюсової температури. Пташник може бути дерев'яний, цегляний або з бетоноблочних конструкцій — з розрахунку не менше 10 м^2 на кожного дорослого птаха. Кожна сім'я страусів повинна міститися в окремій секції пташника, особливо у період гніздування.

Пташники будують не дуже високими: від голови страуса до стелі висота має становити не менше 1 м. За нижчої стелі птах часто травмує голову. Приміщення повинно бути сухим, добре освітленим, мати вікна, загальна площа яких не менше 1 м^2 на 10 м^3.

У теплий період року страусів бажано тримати у просторих загонах, які обнесені по периметру металевою сіткою з розміром вічок не більше 30 х 30 мм. Сітка з більшими вічками непридатна, через те, що страуси часто засовують у них голови і можуть загинути від задухи. По периметру загону бажано зробити фундамент з колодок і глини, на якому встановлюють стовпи для кріплення сітки.

Весь теплий період року страусенят можна випасати на луках та полях, які засіяні багаторічними травами. Найбільше їм подобається конюшина та люцерна. Взимку їх годують, як дорослих птахів, сіном з трав'яної суміші, що складається з лугової вівсяниці, різнотрав'я багаторічного, тонконога лучного, конюшини лучної (червоної) і повзучого (білого), кормового еспарцету. Потреба страусів протягом року в кормах залежно від віку:

Комбікорм ПК-5 (від 0 до 6 тижнів) — 12—18 кг

Концентровані корми (від 6 до 16 тижнів) — до 100 кг

Подрібнена кукурудза або кукурудзяний силос — 120—125 кг

Сіно люцерни — 120 кг

Свіжі багаторічні трави (в теплий період року) — 200 кг.

Як додаткові корми страусам можна давати харчові відходи, макуху і шрот (до 3-місячного віку лише соєві), подрібнені овочі, варену картоплю, м'ясо-кісткове борошно.

Страуси легко витримують спрагу, але за наявності води п'ють її із задоволенням і багато. Тому краще напувати їх досхочу одночасно з годуванням. Дорослі птахи і молодняк старший року повинні отримувати корм два рази на добу, молодняк до року — не менше ніж 3—4 рази.

Жива маса страуса, якого вирощують на забій, віком 8—9 місяців улітку і 11—12 місяців взимку, повинна становити від 110 до 120 кг.

Порівняно з курками самки страусів несуть небагато яєць. За один сезон березня по жовтень страусиха може відкласти 50 яєць на рік. Яйця великі, їхня маса від 1300 до 2100 г, а довжина — 16 см, ширина — 13 см.

Самки страусів починають відкладати яйця у віці 2—3 роки, а самці здатні запліднити самку віком 4—5 років.

Інкубація яєць страусів

Виводити страусів можна як в інкубаторах, так і під птахами. Одна самка може насиджувати одночасно 20—25 яєць. Гніздо являє собою яму діаметром 2 м і глибиною 30—40 см, яку наполовину заповнюють піском. Щоб привернути увагу самки до устаткованого гнізда, у ньо-

го кладуть штучне дерев'яне яйце, пофарбоване у білий колір. Яйця збирають по можливості 2—3 рази на добу. Якщо вони тривалий час лежать у гнізді, то збільшується можливість проникнення бактерій і спор плісняви, що призведе до зниження висиджування яєць.

Тривалість інкубації яєць масою 1450—1500 г становить у середньому 42 доби (з відхиленням для важчих і легших на 1—2 доби) : у нанду — 32—38, ему — 50—52 доби.

Сучасні інкубатори для курячих (гусячих, качачих) яєць важко пристосувати до інкубації яєць страусів, тобто забезпечити надійне регулювання температури, вологості та повітрообміну, автоматичне обертання лотка.

В останні роки налагоджене виробництво інкубаторів, які призначені безпосередньо для страусових яєць. Зокрема, їх випускають фірми Buckeye (Англія) і Victoria (Італія). У господарствах доцільно мати декілька інкубаторів: один або два великої ємкості і кілька менших на випадок, якщо виникнуть проблеми через значне коливання розміру яєць: один для великих, інший для дрібніших. У малоємних шафах простіше підтримувати потрібний режим, зокрема вологість. Інкубатори малої ємності можна використовувати також у ті періоди року, коли виробництво яєць зменшується.

Найкращі умови для розвитку ембріонів страуса можна створити в інкубаторах з окремими шафами — інкубаційними і вивідними — за одночасного і повного їхнього завантаження яйцями. Разом з тим більшість ферм, які мають невеликі стада страусів, змушені закладати яйця на інкубацію у міру їхнього надходження, внаслідок чого в одній шафі містяться ембріони різного віку, а параметри режиму інкубації середні. Схеми розміщення яєць у цьому випадку різні, але важливо, щоб всередині інкубатора було гомогенне газове середовище — з рівномірним розподіленням кисню та вуглекислого газу, що виділяють яйця. Бажано на 39-й день інкубації першої партії яєць перенести їх на виведення до іншої шафи, для того щоб не допустити контакту інших постійних яєць з пташенятами та їхнім пухом. Порушення санітарно-гігієнічних умов для яєць, що інкубуються, має негативний наслідок. Крім того, за безперервного завантаження інкубатора ускладнюється здійснення глибокої дезінфекції.

Середня температура повітря в інкубаторі за умови безперервного закладання яєць 36,4°С, з допустимими відхиленнями від 36,0 до 36,5°С. Відносна вологість для яєць африканського страуса має бути у межах 20—35 %, ему — 32—44 % та нанду — 23—35 %. За одночасного закладання усіх яєць протягом перших п'яти діб температура в шафах може досягти 37,2°С, але потім вона знижується ло 36,5°С. Оскільки яйця страусів мають дуже високу теплоємкість, зниження температури повітря наприкінці терміну інкубації дає змогу їм позбутися надлишків тепла і тим самим уникнути перегрівання. Температура на поверхні яєць в останній тиждень інкубації може бути на 2° вищою за температуру навколишнього повітря.

Для дотримання необхідного для яєць режиму інкубації інкубатори необхідно встановити в приміщенні, де передбачена можливість регулювання параметрів повітря: за необхідності знизити або підвищити температуру та вологість. В інкубаторному залі температуру необхідно підтримувати на рівні 21—25°С, відносну вологість — 40 %. Інкубатори мають бути обладнані засобами сигналізації, що реагують на порушення параметрів режиму.

Зменшення маси яєць африканського страуса за 42-денний термін інкубації у середньому має становити 12—14 %, ему і нанду — 10—18 %; середньодобове — 0,3 %.

За зниження вологості в інкубаторі нижче допустимого рівня посилюється випаровування вологи через шкаралупу, що несприятливо позначається на розвитку та вилупленні пташенят. І навпаки, за надлишкової вологості в інкубаторі випаровування з яєць уповільнюється, у плідних оболонках накопичується надлишок рідини і в ембріонах виникає набряк.

У зв'язку з підвищеною потребою ембріонів страуса в кисні, повітрообмін в інкубаторі та приміщенні має бути інтенсивнішим. За безперервного закладання яєць необхідно подавати до інкубатора приблизно 0,2—0,3 л повітря на хвилину на 1 кг яєць. Перед надзьобуванням потреба яєць у кисні значно збільшується і становить 0,545 л/хв. Під час виходу молодняка концентрація кисню в інкубаторі може у вісім разів перевищувати потрібний на період інкубаційний рівень.

До інкубаційних лотків яйця африканського страуса закладають вертикально, повітряною камерою догори.

Можна розташовувати їх і горизонтально, але більшість спеціалістів схиляється до першого варіанта. Вони вважають, що у яйцях, які покладені повітряною камерою догори, пташенята почувають себе краще та виводяться з них легше. Оскільки у яєць африканського страуса дуже важко відрізнити гострий кінець від тупого, перед укладанням до інкубатора їх необхідно просвічувати, використовуючи овоскоп. Відтак межі повітряної камери позначають простим олівцем. Надалі це допомагає контролювати її збільшення.

Щоб унеможливити зростання оболонок у ембріонів та поліпшення розподілу тепла, яйця страуса слід обертати упродовж інкубаційного періоду до 39 дня на 45° від вертикалі в обидва боки 6—8 разів на добу.

На 39-й день яйця африканського страуса переносять до шафи для виведення і вкладають їх там горизонтально, яйця страусів нанду переносять до шафи на 29-й день, а яйця ему — на 48-й.

Для контролю за розвитком ембріонів та вилучення незапліднених яєць у процесі інкубації здійснюють овоскопування.

Оскільки шкаралупа у яєць страуса дуже товста, можна виокремити тільки тінь плідної оболонки або ембріона. Овоскоп — це труба завдовжки 1 м та з діаметром, відповідним розміру яєць. В основі труби встановлено лампу потужністю мінімум 100 Вт, на протилежному кінці — гумове кільце, щоб запобігти пошкодженню шкаралупи. Після кожного контакту з яйцем кільце необхідно протирати ганчіркою, змоченою у дезінфікуючому розчині.

Під час огляду на сьомий день у заплідненому яйці можна побачити тінь алантоїсу, яка застилає близько 20% поверхні шкаралупи. На 14 добу ця тінь уже легко розрізняється. Вона збільшується, займаючи верхню частину яйця. Надалі тінь стає дедалі більшою і темнішою. На 24-ту добу 1/6 частина яйця зайнята повітряною камерою та 1/2 — ембріоном, на 33-тю добу ембріон займає дві третини загального об'єму, а з 35-го дня, за винятком повітряної камери, вже майже нічого не можна розрізнити, все яйце займає ембріон.

Зазвичай достатньо двох оглядів яєць за допомогою овоскопа — на 13—20-ту добу.

Перед початком виведення пташеня страуса розміщене уздовж короткої осі яйця. Дзьобом воно спочатку пробиває отвір в оболонці, потім натягує її так, щоб повітряна камера посунулась до дзьоба, і таким чином робить перше вдихання. Діаметр дихального отвору в оболонці страусового яйця 5-6 см. Відкинувши голову назад та упираючись ногою, пташеня розламує шкаралупу. Відтак тріщини проходять уздовж шкаралупи, а пташеня в середині яйця обертається на 90°.

На початку виведення страусенят за перших ознак продзьобування вологість повітря в інкубаторі слід збільшити до 30%; якщо у шафі лежить мало яєць, підвищити температуру на 0,5, за максимального завантаження — знизити на 0,5°С. З тієї миті, коли пташенята почнуть руйнувати шкаралупу, вологість повітря підвищують до 50—60 %. Це полегшує вилуплення пташенят. Процес вилуплення триває майже 10 год.

Людина не повинна втручатися у природний процес та допомагати вилупленню страусенят і, особливо, коли те ще не почало дихати легенями та повністю покрите плідною оболонкою. Допомога з боку людини знадобиться лише в тому випадку, коли страусеня займе в яйці неправильне положення і саме неспроможне вибратися. Потрібно лише подовжити лінію розламування шкаралупи.

Через 36 год. новонароджене страусеня повністю об-

сихає та вже здатне бігати. Кожне виведене страусеня зважують для контролю за його подальшим розвитком.

Необхідно також продезінфікувати пуповину і потім, протягом перших днів, повторювати цю операцію декілька разів на день.

Страусеня, яке щойно вилупилося, важить, залежно від розміру яйця, від 500 до 900 г. У перші 3—4 дні після виведення страусенята не потребують їжі, тому що використовують поживні інгредієнти із жовткового мішка, що втягується в черевну порожнину перед вилупленням.

Оптимальна запліднюваність яєць африканського страуса становить 80%. Причини погіршення інкубаційних показників яєць страуса: погана якість шкаралупи, порушення у годуванні несучок, генетичні фактори, неправильне положення ембріона. На останніх етапах інкубації найвірогіднішими причинами ембріонального падежу можуть бути дуже висока температура в інкубаторі, занадто низький чи високий відсоток втрати маси яєць, гіпоксія.

Оптимальний термін зберігання яєць перед інкубацією — 1 тиждень, але не більше 10 діб за температури 15—18°С, відносної вологості 40%. Перед закладанням до інкубатора яйця обов'язково дезінфікують шляхом розпилення формальдегіду або перекису водню.

Таблиця 1. ***Харчова цінність м'яса страуса порівняно з традиційними видами м'яса.***

Інгредієнти	м'ясо страуса	курча бройлер	м'ясо індика	пісна яловичина
Холестерин (мг/100 г)	49	73	59	77
Калорійність (ккал/100 г)	97	140	135	240
Жир (%)	1,7	3,0	3,0	15,0
Протеїн (%)	21,2	27,0	25,0	23,0

Таблиця 2. ***Порівняння ефективності виробництва м'яса за використання великої рогатої худоби і страусів.***

Показник	Страуси	ВРХ
Період вагітності (інкубація), дні	42	280
Потомство за рік, шт.	40	1
Період від запліднення до забою, дні	407	645
М'ясо, кг	1800	250
Шкіра, м^2	50,4	2,7
Пір'я, кг	36	—

Продуктивність страуса

Страус — ідеальний птах для виробництва м'яса в умовах ферми. За станом і текстурою м'ясо страуса подібне до телятини і яловичини (*табл. 1*).

Самка страуса, від якої отримують не менше, ніж 40 страусенят, котрі досягають забійного віку вже через 407 діб після запліднення, забезпечує на рік 1800 кг м'яса, 50 м^2 шкіри і 36 кг пір'я (*табл. 2*).

Більше того, чиста маса м'яса становить 50 % передзабійної живої маси страуса, що набагато вище, ніж у великої рогатої худоби, овець і навіть домашніх птахів. До того ж самки страусів можуть давати продукцію протягом 40 років за тривалості життя до 70 років. З використанням сучасних сільськогосподарських технологій і відповідної організації, повна продукція від однієї самки страусів за час її продуктивного життя може досягати 72 т м'яса, 2000 м^2 шкіри і 1450 кг пір'я. Завдяки такому обсягу фермерське розведення страусів надзвичайно конкурентноспроможна і високоекономічна галузь виробництва продуктів харчування.

Жир страусів має унікальні медичні і терапевтичні властивості і віками використовується у косметичній галузі.

Шкіра страуса користується великим попитом у світі для виробництва сумок, взуття й одягу. Шкіра страуса — один з найрозкішніших видів шкіри нарівні із шкірою крокодила та змії. Страусова шкіра — товста, міцна, надзвичайно м'яка і після обробки може бути використана для виробництва багатьох виробів. Найкращої якості вона набуває у птаха у віці — 10—14 місяців, коли вона вже добре розвинута, але ще не пошарпана і не має механічних ушкоджень. Дорослий страус дає шкіру розміром 1,4 м^2.

Пір'я страусів широко використовується для виготовлення головних уборів і карнавальних костюмів. Їх застосовують також для очищення механізмів і обладнання.

Т.О.Мураховська,
студентка ветеринарного факультету
Одеського державного аграрного університету

Брамапутра — курка особлива

Кожного разу, коли йшов через Вінницькі хутори до своєї садової ділянки, задивлявся на досить гарних, великих і надто спокійних курей, які біля воріт господи щипали траву або спокійно стояли біля півня. То — брамапутра куріпчаста — один з чотирьох видів породи курей, що потрапили до Європи з Індії, а згодом поширилися і в Україні.

Отож, купив у господарки десяток яєць, правда, завіз їх до с. Яришева, де в мене є хата і город, і віддав сусідці, щоб поклала під квочку. Через певний час курчата вилупилися. Але наступного дня сусідка принесла увесь той виводок і каже:

— Годуй їх сам. Мої курчата їдять пшоно, а ці стоять і дивляться...

Спробував і я нагодувати курчат, давав усе, що, як кажуть, було під рукою: покришений і розмочений хліб, різні крупи, зробив заминку з картоплі, борошна і зелені. Але все те — дарма. А коли випустив курчат із ящика на подвір'я, вони швидко почали дзьобати траву, листочки споришу, лободи, ловили дрібненьких комах, пили воду. Не привчав тих курчат до, так би мовити, традиційної курячої їди і в наступні дні. Так мої брамапутри і виросли на підніжному кормі. Вбралися у пір'я і зграйкою паслися на подвір'ї та в городі.

Тішило те, що курчата не порпаються, не шкодять городині, тримаються обійстя і гурту. Думав, подарую цих курей на розвід усім сусідам, кури яких постійно шкодять на городі. Але до того ще було далеко. Та й на одному пасовищі чи виживуть. Влітку — ще сяк-так. А взимку?

Отже, завітав удруге до господарки, в якої купував яйця. Каже:

— Мої брами все їдять. Їх треба привчити...

...Уже ніби привчав. Але з того нічого не вийшло. Не їли брамапутри навіть пшениці, коли вже трохи й підросли. Та одного разу, йдучи через поле, приніс курям пригорщу вівса. Півники ще роздушували зернини, а курочки не могли. Тоді потовк той овес у ступці. Курчата з'їли все.

Тепер стала проблема вівса. Придбав, перебив на ДКУ, підгодовував курчат. Помітив і таке: на городі курчата подовгу затримуються біля щириці. А коли намолотив насіння і дав курям, вони охоче його дзьобали.

До осені стадо брамапутрів уже майже сформувалося. І хоч півників було два, вони ніколи не заводили бійок, а згодом стадо розділилося на дві групи, до того ж, рівно по чотири курочки і по одному півнику. Так, погрупованими і віддав їх на зиму до родичів. Складно було, але перезимували. А навесні почали нестися. Яйця великі, смачні. А коли курочки заквоктали, то виявилося, що брамапутри добрі квочки та й виводок оберігають, привчають їсти те, що й самі споживають. Корм, зрозуміло, переважно зелений. Але клопоту вже менше.

Виходить, брама — курка справді особлива. І не тільки тим, що вередлива до поживи, спокійна, не гребеться, не завдає шкоди. Молодняк досить швидко росте і набирає у масі. Курка — до 4 кг, а півень — до 5 кг і більше. Яєць у кладці 80—110 штук, до того ж, досить гарних. А щодо масті, то, крім куріпчастої, ще є брами світлі, темні, навіть золотисті. Всі вони, крім різнобарвного пір'я, мають досить гарне "намисто", особливо у півнів, невеличкий трирядний гребінець, що додає краси птиці.

Словом, брамапутра — справжня окраса пташиного двору. Розведіть цих курей — не пошкодуєте.

***Г.А.Скоряк**, м. Вінниця*

Яка картопля... отруйна

Учора моя корова ще була дужа й усе їла, а сьогодні вранці, коли приготувала й дала їй їсти, вона на цебер і не глянула. Стояла пригнічена. Жуйку не жувала. Молока майже не дала. І чомусь появилися закрепи, а коли й "ходила" за великим, то із слизом. Словом, корова стояла у хліві, ніби мертва. Що з нею трапилося?

***В.Петрівська**, Київська обл.*

Те, який стан зауважила господиня у своєї корови, характерне для атонії (млявість шлунка) передшлунків. Найчастіше вона буває у дійних корів, рідше — у кіз та овець. Зустрічається атонія частіше в період стійлового утримання, коли господарі перегодовують своїх годувальниць концентрованими кормами, залишками зернових відходів і технічними продуктами: барда, жом, макуха.

Це захворювання можна зустріти за надмірного згодовування продуктів та овочів, не придатних для споживання їх людьми, згодовування корові чи іншим тваринам навесні картоплі з лушпинням та паростками, яка має надмірну кількість соланіну (отруйна речовина).

Якщо господарка дає корові недоброякісний (зіпсований) корм, то він не перетравлюється в шлунку, застоюється, а потім і загниває у рубці, внаслідок чого виникає велика кількість гнильної мікрофлори, яка викликає загибель корисних інфузорій. Відтак змінюється кислотно-лужне середовище, порушуються ферментативні процеси та обмін речовин.

Отже, атонія — наслідок незадовільного утримання та годування .

А ще, окрім цієї атонії, у корів може бути вторинна атонія за травматичного ретикуліту, зміщення рубця або його запалення, лейкозу (вірусна хвороба), захворювання печінки, легень, серця та ін.

У цих складних питаннях, установленні діагнозу, організації лікування може розібратися лише ветлікар, до якого потрібно негайно звернутися. І тут не можна втрачати часу...

Перебіг атонії може бути: за гострішої форми — 3—5 днів, а за хронічної — значно тривалішим, з хвилеподібним перебігом. Можна спостерігати, як тварина худне, втрачає масу і стає економічно невигідною.

Якщо вже це сталося з коровою, то перші 2 дні не давати їй їсти. На третій день можна дати м'яке та якісне сіно, не враженене грибами. Якщо сіна немає, дайте їй пійло із висівок або концентровані корми. А також можна згодувати моркву чи білі буряки або картоплю (без лушпиння та паростків). Воду давайте досхочу. Для поліпшення апетиту до питної води додавати столову ложку оцтової або соляної кислоти на одне відро води. Можна дати всередину 150 мл горілки на 0,5 л води.

Дуже корисно робити масаж рубця через ліву голодну ямку, 2—3 рази на день, по 10—15 хв. За накопичення газів у шлунку добре діє молочна кислота — 5—8 мл, або іхтіол — 8—10 г, чи нафталін — 8—10,0 г.

Для поліпшення роботи передшлунків добре діє біла чемериця — 5—10 г, хлористий барій — 1—3 грамів.

Ветлікар може ще ввести внутрішньовенно 100 мл 20%-ної глюкози, додавши до неї 1 мл настоянки чемериці. Для видалення вмісту (кормових мас) з рубця ветлікар промиває товстим зондом або ж призначить пілокарпин (0,2—0,4 г), або карбохолін (0,002 г) підшкірно. Якщо корова за такого стану тривалий час не їсть, то необхідно дати їй такі рослини: корінь тирличу жовтого (20—25 г) або ж полин (30—50 г). Добре діє хлористий кобальт (20—40 мг) . Від закрепів необхідно тварині робити теплі клізми 2 рази на день.

Профілактика:

Не згодовувати корові (вівці, козі) зіпсовані корми.

Щоб запобігти отруєнню, рано навесні не давайте корові картоплю з паростками та лушпинням.

Незважаючи на кліматичні умови цілорічно корову виганяйте на прогулянку.

***Н.Боцуляк,** ветлікар*

Літо твоє прийшло стиглими вишнями...

Секрети кухні тітки Насті

Археологи знаходять вишневі кісточки в розкопках, які відносяться до бронзового віку. Вісім сортів окультурених ягід вишні знали древні греки. Історик Пліній Старший стверджував, що один із цих сортів був виведений його предком. На теренах України вишня добре відома задовго до часів Київської Русі. А один із дохристиянських богів називався Вишень. Щоб його умилостивити на вишневих деревах запалювали свічки. Цей звичай добре відомий у Європі. Аж до середини XIX століття в Германії до оселі перед Новим роком вносили не ялинку, а вишневе деревце. А в Японії і сьогодні існує свято квітуючої вишні.

Українські вареники з вишнями

У кулінарних книгах вареники з вишнями відносять до суто української національної страви. Стиглі вишні з кісточками або без них засипають цукром, дають постояти, щоб пустили сік, який зливають і використовують для інших страв — компотів тощо.

Щоб приготувати вареники, треба мати три склянки борошна, одне яйце, 2/3 склянки води або молока, 0,5 чайної ложечки солі. Просіяне борошно висипати гіркою на дошку. Всередині зробити заглиблення, куди вбити яйце, влити теплу воду або молоко. Замісити круте тісто. Накрити його вологою серветкою і дати постояти 30—40 хв. Любителям солодкого раджу додати дві чайні ложечки цукру. Готувати вареники можна різними способами:

Перший спосіб — із отриманого тіста скатати тонкий джгут, розрізати його на шматочки, а кожний шматочок качалкою розкачати на присипаному борошном столі в досить тонкий кружечок. На одну половинку кружечка викласти заздалегідь підготовлені вишні і защіпити краї у формі півмісяця.

Другий спосіб — тісто розкачати в тонкий пласт. Спеціальною виїмкою або склянкою вирізати кружечки, а далі діяти, як і за першого способу. Обрізки з'єднують, вимішують тісто і знову розкатують.

Замість вишні можна використати черешні, малину, інші ягоди.

Пиріг та пиріжечки з вишнями

Для тіста треба мати 4 склянки борошна, 1,5 столові ложки цукру, 2 столові ложки вершкового масла або маргарину, 1 чайну ложечку солі, 20 г дріжджів, 1 склянку води, 1 яйце, щоб змастити пиріг. Для начинки: приблизно 800 г вишень, 2—3 столові ложки цукру. Готуємо дріжджове тісто опарним способом (див. журнал "ДСГ" № 4 за 2002 р.). Частину тіста відділяємо для прикрашання пирога. Решту ділимо навпіл. Із однієї половини формуємо кульку для пирога, а з другої робимо невеликі кульки для пиріжечків. Викладаємо кульки швом донизу і даємо

Доброго дня, дорога редакціє!

Дуже дякуємо вам за чудовий журнал. Передплачуємо "Дім, сад, город" із 1994 року і кожен номер чекаємо з нетерпінням: читаємо й перечитуємо.

Завдяки журналу з нашої невеликої присадибної ділянки (8 соток разом з будівлями) ми забезпечуємо сім'ю овочами й фруктами на весь рік.

Найбільше моє захоплення — квіти, особливо гладіолуси та хризантеми. Із ранньої весни до пізньої осені наша садиба "потопає" у квітах.

Хочемо через журнал щиро подякувати всім аматорам, до яких зверталися за допомогою в придбанні насіння овочів і квітів. Сердечні вітання Галині Дейцевій із Кременчука за гладіолуси та Лідії Петрусенко за хризантеми.

Надсилаю фото з моїми улюбленцями - гладіолусами біля будинку, який ми спроектували та збудували разом із моїм чоловіком Сергієм Михайловичем.

Хочу поділитися з усіма читачами рецептом нашого "фірменого" сімейного торта.

Торт із желатинним кремом

Коржі: 10 яєць, 0,5 кг цукру, 0,5 кг борошна, 1 ст. ложка амонію, 1 пачка ванільного цукру.

Усі складники добре збити до вигляду густої сметани. Розділити на 6 частин і випекти 6 коржів (коржі будуть пухкі та високі).

Крем: 1 л сметани, 1 склянка цукру, 2 ст. ложки желатину, ваніль.

Желатин розчинити у півсклянці води. Сметану збити з цукром, додати розчинений желатин і ваніль, все добре вимішати. Коли крем почне загусати, змастити коржі, склавши їх по два: одержимо три гарні торти, які прикрасимо глазур'ю.

Глазур: 9 ст ложок цукру, 2 ст. ложки крохмалю, 2 ст. ложки какао, 2 ст. ложки сметани, 100 г вершкового масла.

Всі складники змішати у мисці і тримати на повільному вогні, весь час помішуючи, поки цукор не розчиниться.

Гарячою сумішшю змастити торти й прикрасити ягодами, горіхами, родзинками тощо.

Смакуйте на здоров'я. З повагою
Зоя Миколаївна Притула,
м. Новоархангельськ Кіровоградської обл.

їм піднятись. Велику кульку розкатуємо в пласт, насипаємо шар вишень з цукром, залишивши краї приблизно 1 см завширшки. І з тієї частини тіста, яку залишили для прикрашання, розкатуємо джгут і викладаємо по сантиметровому краю пирога. Із решти тіста робимо листочки і трояндочки, пластинки тіста нарізуємо "ялинкою". Кульки для пиріжечків перекладаємо на деко, змащене жиром, і робимо в них заглиблення по центру, які заповнюємо підготовленими вишнями з цукром. Даємо постояти, змащуємо яйцем і випікаємо у духовці при температурі 230—240 градусів до готовності.

Сім рецептів варення із вишні

І. Кілограм вишень бланширувати 1,5 хв. і залити гарячим сиропом із розрахунку 0,5 кг цукру на 700 г води. Витримати 6 годин. Довести до кипіння. Вийняти ягоди і додати до сиропу ще 200 г цукру. Прокип'ятити сироп 10 хв. З'єднати ягоди з сиропом і витримати ще 5 год. Після кожної перерви до сиропу додавати 200 г цукру і кип'ятити 5 хвилин. Варять таке варення в три прийоми, додавши таким чином 600 г цукру.

II. Кілограм вишневих ягід звільнити від кісточок, пересипати 1 кг цукру і дати постояти 8—12 год. Поставити на слабкий вогонь, довести до кипіння і дати відстоятись 2 год. Потім на слабкому вогні довести варення до готовності. Розкласти в стерильні банки, закатати або накрити новими кришками.

III. Кілограм вишень без кісточок залити киплячим сиропом із розрахунку 1,5 кг цукру на 300 г води. Довести до кипіння і варити всього 5 хв. Розкласти в стерильні банки і закатати кришками.

IV. Кілограм вишень без кісточок залити киплячим сиропом із розрахунку 1,2 кг цукру на 1,5 склянки води. Дати настоятися 5 год. Варити у три прийоми з інтервалом 3—5 год.

V. Кілограм вишень з кісточкою залити сиропом із розрахунку 1,3 кг цукру на 300 г води. Дати охолонути і варити у два прийоми з інтервалом у 5 год.

Господиням на замітку: варення з кісточкою не можна зберігати більше року, бо з кісточки виділяється шкідлива для здоров'я синильна кислота.

VI. Кілограм вишень без кісточок залити киплячим сиропом із розрахунку 1,5 кг цукру на 300 г води. Витримати 3 год. і варити на слабкому вогні до готовності.

VII. Кілограм великих стиглих вишень наколоти, залити киплячим сиропом, звареним із розрахунку 1,3 кг цукру на 500 г води. Дати настоятися 3 год. Потім довести до кипіння і кип'ятити 5 хв. Процес повторити 4 рази з перервою 3—4 год.

Мармелад із вишні домашнього приготування

Кілограм вишень звільнити від кісточок, засипати 1 кг цукру. Зварити густе пюре, протерти крізь сито, розлити у плоскі формочки, присипати цукровою пудрою і поставити підсушитись у теплу духовку.

Десертний вишневий суп

І. Беремо 1—2 склянки сушених або свіжих вишень, четвертинку лимона, 0,5 чайної ложечки кориці, 1—3 склянки вишневого вина, 1,5 склянки цукру, 1 столову ложку крохмалю. 800 г вишень ополоснути, розчавити в ступці, не пошкоджуючи кісточок, залити водою і варити в емальованій каструлі, додавши лимонну цедру. Протерти крізь сито, закип'ятити, влити, помішуючи, ложку картопляного крохмалю, розведеного склянкою холодної води. До десертного супу кладуть цукор за смаком, вливають вишняк, кип'ятять і виливають на заздалегідь підготовлені сухі звичайні бісквіти або гріночки.

Добрий день, шановні працівники редакції!
Я давня прихильниця журналу "Дім, сад, город". Мені цікаво і радісно, що люди надсилають рецепти з усієї України. Я теж хочу стати читачам журналу у пригоді і поділитися рецептами приготування страв із синіх баклажанів.

Ганна Григорівна Бібік,
м. Кривий Ріг

Сині баклажани в тісті

Приготувати кляр: 4 столові ложки борошна, 3 яйця, 0,5 склянки молока або води , 1 чайну ложечка олії, сіль за смаком. Все ретельно перемішати. Баклажани нарізати шматочками, обмокнути в кляр і смажити на олії до готовності. Подавати охолодженими.

Баклажани фаршировані.

Беремо шість стиглих середнього розміру баклажанів, 2 червоних буряки, 2 цибулини, 2 морквини, 3 ложки вершкового масла, зелень петрушки. Чисті баклажани, буряк і моркву спекти в духовці, зняти шкірочку. Баклажани розрізати вздовж, вийняти серцевину, перемішати її з подрібненими морквою, буряком і цибулею, додати м'яке масло, зелень і цією начинкою заповнити обидві половинки баклажанів. Притрусити зеленню петрушки, зеленою цибулею. Якщо є майонез, то полити майонезом з часником. Солити за смаком.

Салат

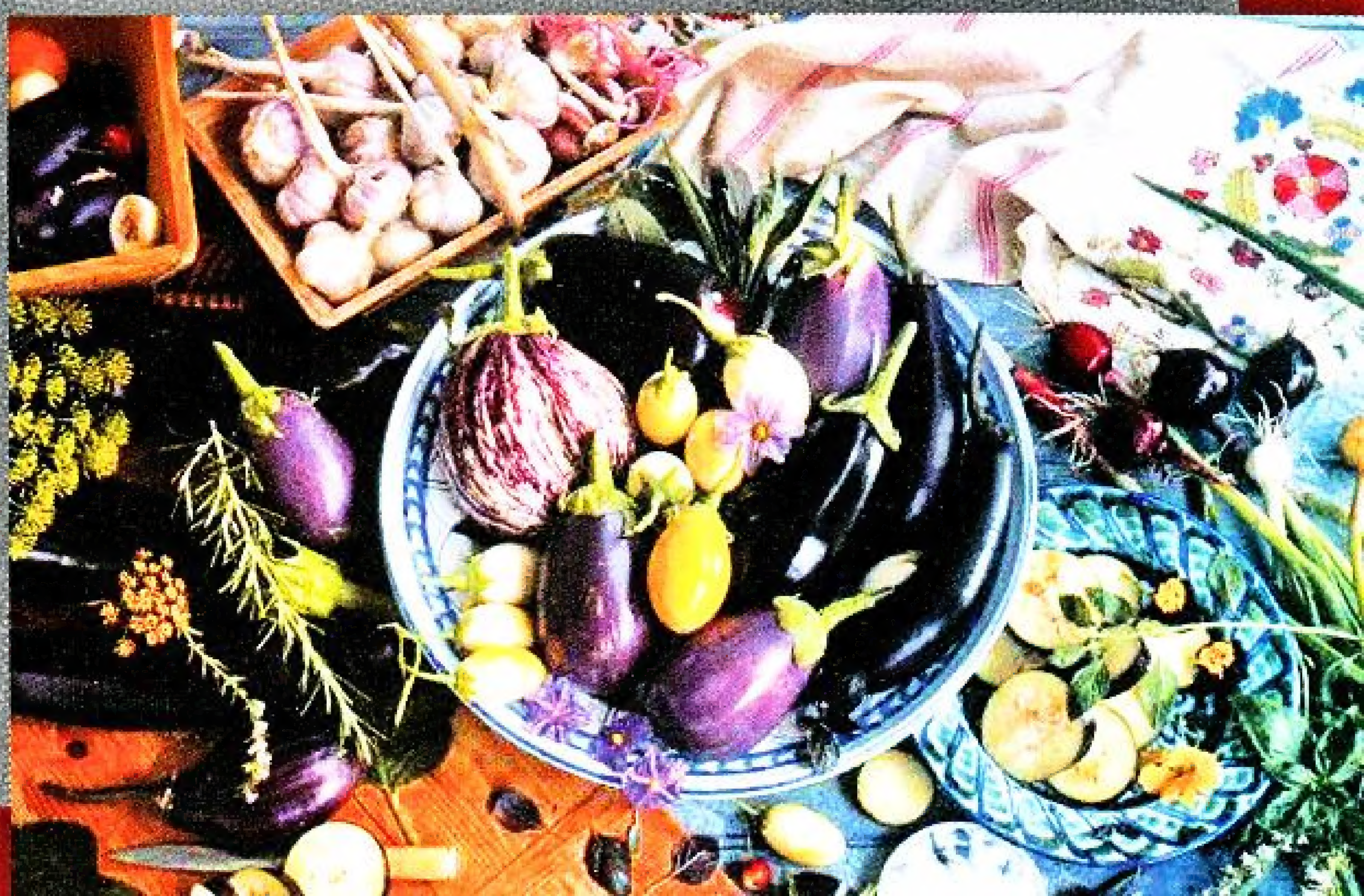
Баклажани спекти в духовці, почистити, подрібнити, додати свіжі стиглі помідори, цибулю, зелень, часник, олію, сіль і оцет за смаком.

Баклажани до святкового столу

Взяти великий синій стиглий баклажан. Обрізати плодоніжку, серцевину вичистити ложкою. Одержану баклажанову камеру начинити м'ясним фаршем з рисом і смаженою цибулею і запекти у гусятниці на олії або маслі до готовності. Викласти на тарілочку, полити сметаною або майонезом, прикрасити зеленню. Не сумнівайтесь, ваші гості по достоїнству оцінять цю смачну страву.

Сині баклажани на зиму

Беремо 10 кг баклажанів, 2 кг салатного перцю, 2 кг цибулі, 5 кг стиглих помідорів, 2 кг моркви. Баклажани нарізуємо кубиками, смажимо. Додаємо підсмажені цибулю, перець, нарізані як локшину. Помідори і моркву треба перемолоти на м'ясорубці. Все з'єднати у великій каструлі. Додати за смаком чорний мелений перець, сіль. Все тушкувати 30-40 хв. Розкласти в стерильні півлітрові банки. Закатати кришками. Зберігати на холоді.

ТОВАРИ СКРИНЯ ПОШТОЮ

Ви можете надіслати замовлення звичайним листом за адресою:
04071, м. Київ, а/с 40-Д, каталог «Скриня»
або зробити замовлення за телефоном:
8-800-504-44-40 (без вихідних).

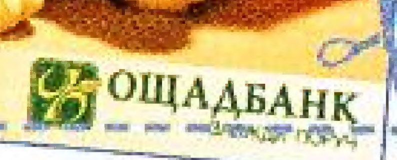
Всі дзвінки безкоштовні.

Ви сплачуєте за товар на пошті в момент отримання.

Мінімальна сума замовлення 35 гривень

Заповніть, будь-ласка, купон замовлення, виріжте і надішліть його за адресою:
04071, м. Київ, а/с 40-Д, каталог «Скриня».

Я, Прізвище ____________________
Ім'я ____________________
По батькові ____________________
Замовляю каталог «Скриня, літо — 2002»
за **5,00 грн.**
Індекс ____________________
Адреса ____________________
____

Літній асортимент товарів-поштою ви знайдете свіжому випуску каталогу «Скриня — літо 2002».

1 **9** 75 грн.

2 Капці домашні
Склад: **штучна шкіра**
Розмір: **39; 41; 43; 45; 47**
Артикул **21381**
Ціна **15,95 грн.**

2 **15** 95 грн.

3 **16** 45 грн.

3 Капці домашні
Склад: **штучна шкіра**
Розмір: **36; 37; 37,5; 38,5; 39**
Артикул **11396**
Ціна **16,45 грн.**

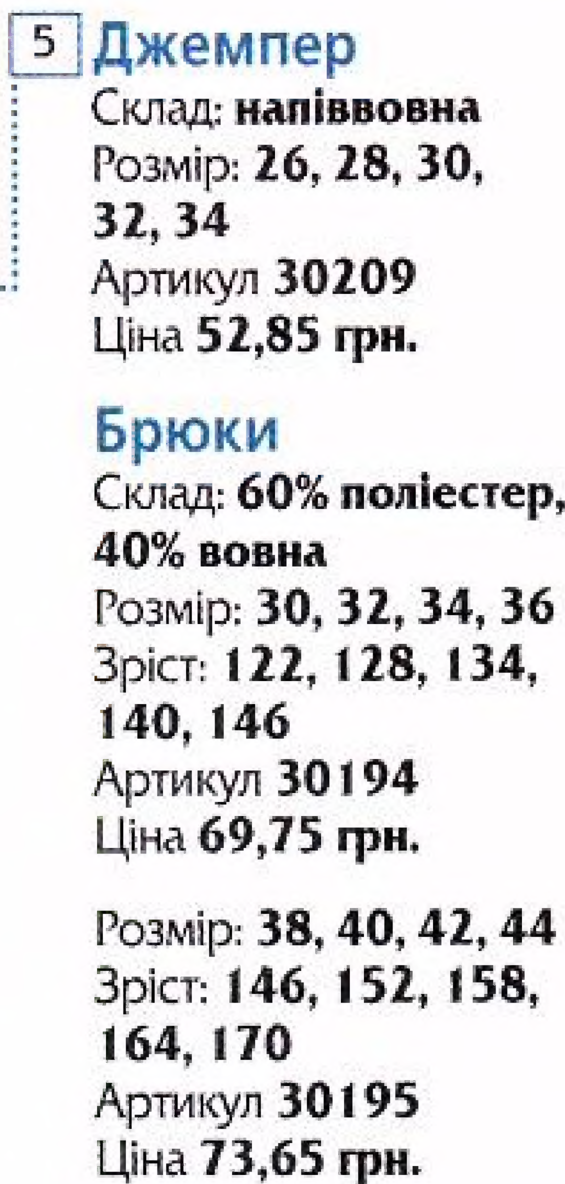
4 Шкарпетки чоловічі
Склад: **80% бавовна, 20% поліамід**
Розмір: **23, 25, 27, 29, 31**
Колір: **темно-синій, білий, сіро-блакитний, сірий**
Артикул **21373**
Ціна **3,45 грн.**

4 **3** 45 грн.

1 Відбілювач для зубів "Pearl" (перлина)
Ефективно видаляє жовтий наліт від кави, чаю, цигарок. Не пошкоджує при цьому зубної емалі, захищає від карієсу. Вже після 7 днів використання ви матимете білосніжну посмішку, **70 г.**
Артикул **70720**
Ціна **9,75 грн.**

5 **52** 85 грн.

5 Джемпер
Склад: **напіввовна**
Розмір: **26, 28, 30, 32, 34**
Артикул **30209**
Ціна **52,85 грн.**

Брюки
Склад: **60% поліестер, 40% вовна**
Розмір: **30, 32, 34, 36**
Зріст: **122, 128, 134, 140, 146**
Артикул **30194**
Ціна **69,75 грн.**

Розмір: **38, 40, 42, 44**
Зріст: **146, 152, 158, 164, 170**
Артикул **30195**
Ціна **73,65 грн.**

5 від **69** 75 грн.

6 **56** 95 грн.

6 Блуза з прошвою
Склад: **100% бавовна**
Розмір: **44, 46, 48, 50**
Зріст: **164**
Артикул **11044**
Ціна **56,95 грн.**

7 Шкарпетки підліткові
Склад:
90% бавовна, 10% поліамід
Розмір: **16, 17, 18, 19, 20, 21, 22**
Колір: **сірий, блакитний, рожевий, білий, чорний, жовтий**
Артикул **21375**
Ціна **2,65 грн.**

7 **2** 6 гр

8 **82** 65 грн.

8 Джемпер
Склад: **95% бавовна, 5% лайкра**
Розмір: **46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64**
Зріст: **164, 170, 176**
Артикул **10583**
Ціна **82,65 грн.**

Мінімальна сума замовлення 35 грн.

Заповніть бланк замовлення, виріжте та надішліть за адресою:
04071, м. Київ, а/с 40-Д, каталог «Скриня»

Я, ____________________
прізвище, ім'я та по батькові
____
індекс, докладна поштова адреса, телефон

замовляю за каталогом "Скриня" такі товари:

Артикул	Назва товару	Колір	Розм.	Кількість	Ціна, грн.	Сума, грн.
					Разом:	

Підпис Замовника: ____________________

У номері:

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал №7, червень, 2002 р.
Головний редактор **М.І.Халимоненко**
Головний художник **Т.П.Колодницька**
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори А.М.Капітульська, О.В.Кисленко

Дизайн, верстка **В.О.Пономаренко**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко, В.М.Матохнюк, тел. 552-95-11**
Розповсюдження, маркетинг **Т.І.Лазебник, тел.552-94-60**
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98

Підписано до друку 1.07.2002 р.
Загальний тираж 148 322 прим. (у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 28 665 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: 02094, Київ-94, пр.Гагаріна, 17-а. Тел. (044) 552-95-13

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Видруковано у друкарні ТОВ «Новий друк», м.Київ, вул. Магнітогорська,1.
Тел. (044) 558-29-60, тел./факс (044) 551-58-58.

Увага! Конкурс!

Індекс 74142

● *Картопелька квітне. Настуня Дуйко.*
с. Богуславка (Харківська обл.)

Веселі бульбашки

Шановні читачі! Запрошуємо вас до участі у новому конкурсі, який ми назвали "Веселі бульбашки".

Надсилайте нам кумедні вислови й жарти, почуті від ваших дітей та онуків. До розповіді додайте фото вашого малюка та копію передплатної квитанції на журнал "Дім, сад, город".

Кращі "веселинки" та фотографії ми вмістимо в журналі, а наприкінці року визначимо переможців конкурсу, які будуть нагороджені призами та передплатою на журнал "Дім, сад, город" і дитячий журнал "Яблунька".

Барвисті книжки, журнали та розмальовки від "Яблуньки" одержать малюки, фото яких вміщено на цій сторінці.

● ***Господар. Денис Кохан.***
смт Вороніж
(Сумська обл.)

● Мала Наталочка зайшла на грядку, загорнула ніжки у землю. Стоїть тихесенько, рученята до сонця простягає.

— А що ти, дитинко, робиш? — питає бабуся.

— Це я, бабусю, росту! Не заважайте мені.

● ***Донечка як сонечко. Даша Романович.***
с. Мирне (Київська обл.)

● ***Ягідка до ягідки... Назарчик Сорокопуд.***
с. Пробіжна (Тернопільська обл.)

ISSN 0235-6368. Дім, сад, город. №7. 2002. 1-48 с. Ціна договірна.